

**VLaamse
OUDERENRAAD**

Beleidsplan 2026-2030

Ondertitel

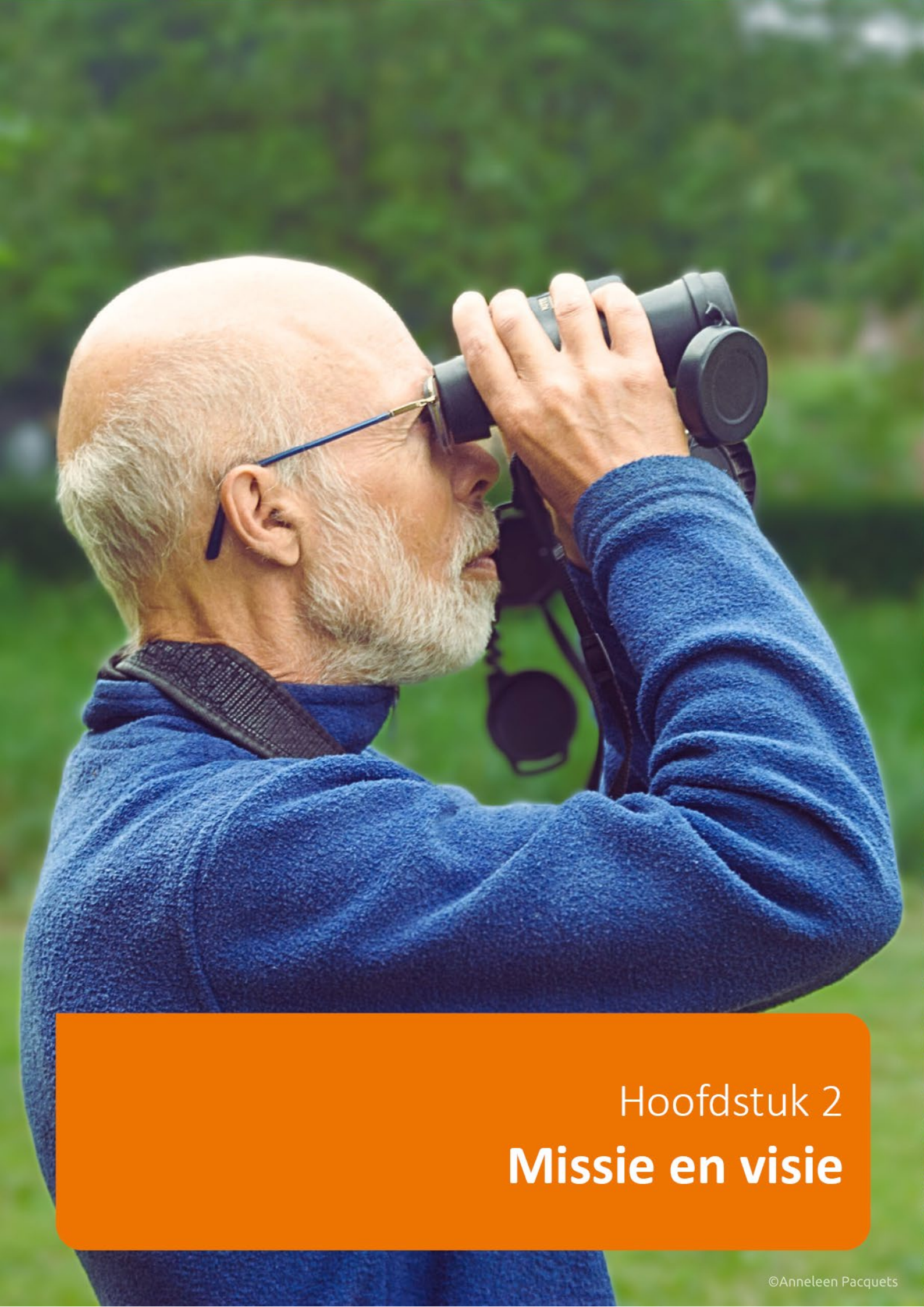
Hoofdstuk 1: Inleiding	3
Hoofdstuk 2: Missie en visie	5
Hoofdstuk 3: Geschiedenis van de Vlaamse Ouderenraad	8
Hoofdstuk 4: Structuur en werking	11
Hoofdstuk 5: Samenvatting stakeholdersbevraging	14
Hoofdstuk 6: Strategische en operationele doelstellingen	26
Hoofdstuk 7: Omgevingsanalyse	36
Bijlages	143

Hoofdstuk 1

Inleiding

Hoofdstuk 1: Inleiding

Hoofdstuk 2
Missie en visie

Hoofdstuk 2: Missie en visie

Missie: maatschappelijke slagkracht van ouderen versterken

Waarom doet de Vlaamse Ouderenraad wat hij elke dag doet? Om de maatschappelijke slagkracht van alle ouderen in Vlaanderen en Brussel te versterken, en om een samenleving te bevorderen die actief en kwalitatief ouder worden voor iedereen mogelijk maakt, brengt de Vlaamse Ouderenraad de ervaring en competenties van ouderen samen en zet deze in.

Visie: door actieve participatie

Iedereen wordt ouder. En naarmate we ouder worden, veranderen de uitdagingen waarmee we geconfronteerd worden, de rollen die we opnemen en de noden die we ervaren. De Vlaamse Ouderenraad streeft naar een samenleving waarin iedereen op een kwaliteitsvolle manier ouder kan worden, in alle diversiteit en in elke levensfase. De Vlaamse Ouderenraad vertrekt daarbij vanuit de ervaringen en noden van de huidige ouderen.

Het principe van actief ouder worden staat daarbij centraal. Actief ouder worden houdt in dat iedereen, ook wie zich in een kwetsbare situatie bevindt, zo lang als mogelijk de regie over het eigen leven in handen houdt, en ouder kan worden op een manier die zijn sociaal, mentaal en fysisch welzijn bevordert en zijn volwaardige participatie aan de samenleving mogelijk maakt.

De laatste decennia van een mensenleven zijn al lang geen 'rustfase' meer: ze maken volwaardig en betekenisvol deel uit van het leven. Ook dan willen mensen hun competenties ontplooiën, deelnemen aan de samenleving en die samenleving mee vormgeven. Dat vraagt om eigen engagement, maar ook om een samenleving die daarvoor open staat. Die op een genuanceerde manier naar ouder worden kijkt, en die alle generaties op een inclusieve manier verbindt.

Aan die samenleving wil de Vlaamse Ouderenraad mee bouwen.

Strategie: vanuit expertise, inzichten en ervaringen van ouderen

Als pluralistisch en democratisch overlegplatform van organisaties van en voor ouderen, vertrekt de Vlaamse Ouderenraad steeds vanuit de expertise, inzichten en ervaringen van de ouderen zelf. De ouderenverenigingen vervullen daarbij een cruciale rol als schakel tussen de Vlaamse Ouderenraad en individuele ouderen.

In een samenleving die steeds complexer wordt, zijn inspraak en een inclusief beleid nodig om tot gedragen en doeltreffende oplossingen te komen. Wat het ouderenbeleid betreft, zijn ouderen de

ervaringsdeskundigen. Op basis van hun inbreng treedt de Vlaamse Ouderenraad in dialoog met de overheid, adviesraden en andere organisaties.

Via adviezen, standpunten en memoranda streven we naar de realisatie van een optimaal ouderenbeleid. Bij het advieswerk richten we ons als Vlaamse Ouderenraad hoofdzakelijk op het Vlaamse niveau, maar voorzien we ook in opvolging van het lokaal, provinciaal, federaal, Europees en internationaal beleid met een impact op ouderen in Vlaanderen. Daarbij stemmen we de werkzaamheden af op die van de bestaande inspraakorganen van ouderen op deze niveaus.

Als Vlaamse Ouderenraad ondersteunen en bevorderen we het overleg en de samenwerking tussen de ouderenorganisaties. Door het samenbrengen van hun deskundigheid, invloed, netwerk en mobilisatiekracht kunnen we de belangen van ouderen sterker verdedigen en hun zichtbaarheid vergroten.

Via onze sensibiliseringscampagnes willen we mensen bewust maken van de toegevoegde waarde van ouderen in de samenleving, meer aandacht creëren voor hun noden en behoeften, de realistische beeldvorming rond ouderen stimuleren en de ouderen zelf aanzetten om een actieve rol te (blijven) spelen in hun omgeving.

Doeltreffende participatie vraagt om goede informatie. Daarom informeren we ouderen, professionelen en andere geïnteresseerden over het beleid dat voor ouderen relevant is, zowel via traditionele als via digitale informatiekkanalen. Tevens stimuleren en ondersteunen we onderzoek rond ouderen.

Ook de beleidsparticipatie van ouderen op lokaal niveau willen we stimuleren. Dit doen we door op regionaal niveau platformen te ondersteunen en begeleiden waar leden van lokale ouderenraden en verenigingen ervaringen, informatie en inspiratie kunnen uitwisselen. Tegelijk ontwikkelen we vormingen, artikels, studiedagen en praktische instrumenten waarmee ouderen lokaal aan de slag kunnen gaan. Hierbij richten we ons in hoofdzaak op de beleidsparticipatie via lokale ouderenraden.

Hoofdstuk 3

Geschiedenis van de Vlaamse Ouderenraad

Hoofdstuk 3: Geschiedenis van de Vlaamse Ouderenraad

Sinds de jaren '70 overlegden de klassieke verenigingen van gepensioneerden jaarlijks met elkaar in het Overlegcomité van Vlaamse Gepensioneerdenorganisaties (OVG). Van daaruit werd de Week van de Derde Leeftijd georganiseerd, tegenwoordig bekend als de Ouderenweek, oorspronkelijk een initiatief van het Verbond van Senioren (nu: Cultuurvuur).

Vanaf 1983 ontstonden verschillende andere initiatieven en organisaties voor ouderen, zoals de Seniorenbeweging, de Dienstencentra, de Grijsse Panters, Senioren in beweging, ... Het Seniorenplatform presenteerde zich als een platform voor de niet-zuilgebonden bewegingen, bij wijze van alternatief voor het OVG. De nieuwe organisaties en initiatieven vonden weerklank in de pers, onder meer door hun strijdvaardige opstelling en uitgesproken politieke stellingnames.

Deze evolutie leidde ertoe dat het OVG zich openstelde voor de kleinere en nieuwe organisaties om zo tot een gezamenlijk overleg te komen. Dit resulteerde in een door het OVG georganiseerde inspraakdag te Wachtebeke op 11 oktober 1993, waarbij de 7 klassieke verenigingen de andere organisaties uitnodigden tot een bredere samenwerking. Het Vlaams Ouderen Overleg Komitee (OOK) was geboren. De omvorming van het OVG tot OOK werd officieel voorgesteld, waarbij het OOK zou fungeren als woordvoerder van alle ouderen. Op basis van deze inspraakdag werd een 10-puntenprogramma gelanceerd, dat onderschreven werd door elke ouderenorganisatie die lid werd van het OOK.

Het OOK werd als spreekbuis van ouderen enthousiast onthaald door de overheid. Op het Vlaams Welzijnscongres 'Ouderen in solidariteit' in november 1993 werd het OOK officieel erkend door toenmalig Vlaams minister van Welzijn Wivina De Meester. Ook Vlaams minister van Cultuur Weckx erkende het OOK als representatieve gesprekspartner. Toen Luc Martens Vlaams minister van Welzijn en Cultuur was, kende hij als eerste een structurele subsidie toe aan het OOK. Op federaal niveau kwam er erkenning doordat voormalig minister Willockx (Pensioenen) bij de oprichting van het Raadgevend Comité voor de Pensioensector in het Koninklijk besluit liet inschrijven dat alle leden voor Vlaanderen door de Minister benoemd worden op voorstel van de OOK-koepel.

Bij de oprichting van het OOK werd ook komaf gemaakt met allerhande modieuze, oubollige of wollige termen om de doelgroep te benoemen, zoals bejaarden, derde leeftijders, driemaal twintigers, plussers, ouden van dagen, minder jonge mensen, ... Het OOK opteerde ervoor om hen simpelweg 'ouderen' te noemen, een internationale term die niet tijdsgebonden is, maar ook een term die de hele groep aanduidt.

Op 13 december 1994 werd het 'Vlaams Ouderen Overleg Komitee' omgevormd tot vzw met als doelstelling door overleg, samenwerking en beleidsadvies de welvaart en het welzijn van de ouderen

en de werking van de deelnemende organisaties te bevorderen, met respect voor de eigenheid van iedere organisatie.

Tot eind 2001 werd het secretariaat van het OOK beurtelings waargenomen door de grotere organisaties. Dankzij Vlaams minister van Welzijn Mieke Vogels kon op 1 december 2001 het OOK starten met een onafhankelijk secretariaat. Ondertussen nam het OOK de organisatie van het tweejaarlijkse 'Ouderenparlement' over, oorspronkelijk een initiatief van Impact vzw en de Seniorenbeweging.

De niet-gereguleerde subsidie voor de Ouderenweek, het Ouderenparlement en de werkingskosten evolueerde naar een jaarlijkse convenantsubsidie. Op 2 september 2005 werd de vzw Vlaams Ouderen Overleg Komitee (OOK) erkend als Vlaamse Ouderenraad in uitvoering van het decreet houdende de stimulering van een inclusief Vlaams ouderenbeleid en de beleidsparticipatie van ouderen. Als Vlaamse Ouderenraad kreeg de organisatie daardoor zijn huidige rol als formeel adviesorgaan voor het Vlaamse ouderenbeleid. Toenmalig Vlaams minister van Welzijn Inge Vervotte, de jongste Vlaams minister tot dan toe, stelde de eerste Vlaamse Ouderenraad officieel aan.

Tussen de Vlaamse regering en de Vlaamse Ouderenraad wordt als gevolg daarvan elke vijf jaar een beheersovereenkomst afgesloten met als hoofdplicht de adviesverlening aan de Vlaamse regering.

Sinds 2023 heeft de Vlaamse Ouderenraad zijn secretariaat in de Prinsenstraat 8-10 in Brussel.

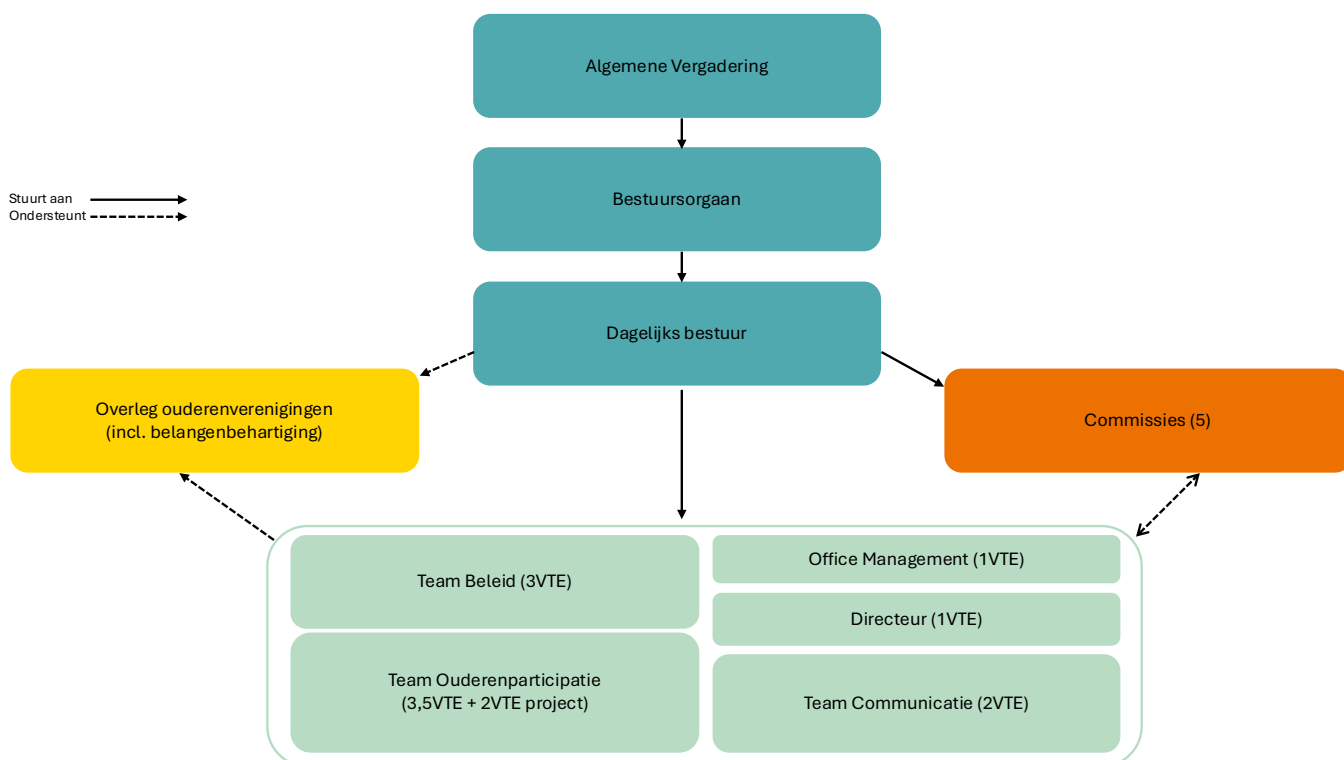
Hoofdstuk 4

Structuur en werking

Hoofdstuk 4: Structuur en werking

1. Organigram

De Vlaamse Ouderenraad kent een klassieke vzw-structuur, aangevuld met de rol als overlegplatform van ouderenorganisaties:

2. Bestuursorganen

- **Algemene Vergadering:** het hoogste beslissingsorgaan waarin onder meer het werkingsprogramma, de begroting, de rekeningen, het jaarverslag en de adviezen en standpunten ter goedkeuring worden voorgelegd.
- **Bestuursorgaan:** zorgt voor het bestuur van de organisatie binnen de algemene beleidslijnen uitgestippeld door de Algemene Vergadering
- **Dagelijks bestuur:** staat in voor de voorbereiding en uitvoering van de beslissingen van het bestuursorgaan en de Algemene Vergadering, de werking van het secretariaat en de externe vertegenwoordigingen.

3. Lidorganisaties

De Vlaamse Ouderenraad kent momenteel 34 leden.

Deze groep van leden bestaat uit:

- 6 ouderenverenigingen: Cultuurvuur, NEOS, OKRA, S-Plus, Vief en VI@s-vzw
- 7 deelwerkingen rond ouderen binnen bredere organisaties: Grije Geuzen, Grootouders- en Seniorenactie Gezinsbond, Seniorenraad Landelijke Beweging, ABVV-senioren, ACLVB-e team, GroenPlus, cd&v Senioren
- 17 organisaties, instellingen of instanties die hoofdzakelijk of uitsluitend rond ouderen werken: Abbeyfield Vlaanderen, Brussels Ouderenplatform, Doof & Senior Vlaanderen, DOTzorg, Fediplus, Grootouders voor het Klimaat, ISO Antwerpen, ISO Limburg, ISO Oost-Vlaanderen, ISO Vlaams-Brabant, ISO West-Vlaanderen, OKRA-Sport+, RainbowAmbassadors, Seniornet Vlaanderen, S-Sport//Recreas vzw, Vereniging van Vlaamse lokale dienstencentra (VVDC), Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling (VLOCO)
- 4 onafhankelijke lid-deskundigen: Agnes Bode, Guido Cuyvers, Pascal De Decker en Tina Vanhoye

Commissies

Het inhoudelijk overleg over de verschillende beleidsdomeinen waar de Vlaamse Ouderenraad rond actief is, vindt plaats in onze commissies. Zij formuleren voorstellen inzake werkprogramma, standpunten en adviezen voor de domeinen waarrond zij actief zijn.

Eind 2024 werkte de Vlaamse Ouderenraad met vijf commissies:

- Commissie Inclusie & Participatie (I&P)
- Commissie Lokale Ouderenbeleidsparticipatie (LOB)
- Commissie Sport & Bewegen (Sp&B)
- Commissie Welzijn, Gezondheid en Zorg (WGZ)
- Commissie Wonen, Mobiliteit en Omgeving (WMO)

Elke commissie wordt voorgezeten door een oudere persoon, als vertegenwoordiger van één van de lidorganisaties of als onafhankelijk lid-deskundige.

Hoofdstuk 5
Samenvatting
stakeholdersbevraging

Hoofdstuk 5: Synthese stakeholderbevraging

1. Totstandkoming van de stakeholderbevraging

In de aanloop naar dit beleidsplan lanceerde de Vlaamse Ouderenraad een brede stakeholdersbevraging. Ruim 60 externe en interne stakeholders beantwoordden onze vragenlijst en stuurden zo hun visie, ideeën en ervaringen in verband met onze werking in. Intern vulden 42 van de 143 aangeschreven personen de vragenlijst in. Dit betrof leden van het dagelijks bestuur, het bestuursorgaan, de Algemene Vergadering en het team. Nota hierbij: diverse leden-organisaties gaven aan dit in te vullen in naam van de lidorganisatie in z'n totaliteit, waardoor niet elke aangeschreven persoon individueel de bevraging heeft ingevuld. Extern werd de vragenlijst door 21 van de 56 aangeschreven stakeholders ingevuld. De vragenlijsten zijn te vinden als bijlage.

Daarnaast organiseerden we vier focusgroepen, elk met een duur van twee uur: één met het dagelijks bestuur en team, één met nabije vrijwilligers en bestuurders die de werking van de Vlaamse Ouderenraad goed kennen (12 personen), één met acht directeurs en hun vertegenwoordigers van lidorganisaties, en één met elf experts rond ouderenbeleid en ouderenzorg. Bij elke focusgroep bevroegen we de deelnemers aan de hand van een vast stramien: we vertrokken vanuit de huidige opdrachten van de Vlaamse Ouderenraad en evolueerden zo verder naar de visie op de toekomst van de Vlaamse Ouderenraad. Hieronder staat de synthese van deze brede bevraging.

2. Wat betekent de Vlaamse Ouderenraad voor jou of jouw organisatie?

Bij aanvang van zowel de online bevraging, alsook de focusgroepen, werd gepolst naar de betekenis van de Vlaamse Ouderenraad voor de deelnemers. Want, afhankelijk van welke betekenis een organisatie heeft, worden bepaalde **verwachtingen** aan een organisatie toegeschreven.

Een teamlid omschreef de Vlaamse Ouderenraad als volgt: *“Een adviesorgaan dat mede door de actieve betrokkenheid van ouderen en door de deskundigheid van medewerkers beleidsmatig en maatschappelijk het verschil kan maken voor ouderen in Vlaanderen.”* Een lid van het dagelijks bestuur vatte het als volgt samen: *“Megafoon voor de zeggenschap van ouderen.”* Een externe stakeholder zag de Vlaamse Ouderenraad als *“een belangrijke spreekbuis en vertegenwoordiger van (een groot deel van de) ouderen, hun belangen en welzijn verdedigend.”* Alhoewel de Vlaamse Ouderenraad als adviesorgaan is erkend, ziet een significant deel van de stakeholders de Vlaamse Ouderenraad ook een rol als belangenbehartiger van ouderen opnemen.

Tegelijk werden door de verschillende stakeholders – zowel interne als externe – twee fundamentele uitdagingen voor de Vlaamse Ouderenraad geformuleerd, die inherent verbonden zijn aan de betekenis van onze organisatie: nl. er ontbreekt **diversiteit** en er is nood aan meer **advocacy rond beeldvorming**.

Diverse groepen worden onvoldoende vertegenwoordigd. Er zijn verschillende stemmen en subgroepen binnen de oudere bevolking die momenteel niet of nauwelijks worden bereikt. Dit betekent dat hun perspectieven te weinig aan bod komen in de adviezen, het werk rond beeldvorming en het onderzoek van de Vlaamse Ouderenraad. Het gaat hierbij onder andere om ouderen met een etnisch-culturele achtergrond, ouderen met hoge zorgnoden of niet-actieve senioren, ouderen met een handicap, ... Maar denk ook aan de diversiteit tussen ouderen die in stedelijke of landelijke gebieden wonen.

“Het is een enorme uitdaging om als één organisatie één vierde van de bevolking te vertegenwoordigen, in al zijn/haar variëteit. Hier zijn al grote stappen gezet, maar de 'representativiteit' en diversiteit blijft een belangrijk streven.” (externe stakeholder)

Om deze groepen beter te betrekken, is het noodzakelijk om hen actief op te zoeken en hun stem te horen. Dit kan door samen te werken met organisaties die al toegang hebben tot deze doelgroepen en door lokale ouderenadviesraden te benutten als platform om input van diverse groepen te verzamelen.

“We moeten meer uit ons kot komen. Naar de mensen zelf gaan. De mensen die niet behoren tot de ouderenverenigingen kennen ons niet, dus we moeten meer naar de mensen naartoe gaan.” (focusgroep experts)

Daarnaast zijn er enkele randvoorwaarden waaraan moet worden voldaan om dit doel te bereiken. Ten eerste is er behoefte aan betere communicatie over het bestaan en de werking van de Vlaamse Ouderenraad, zodat meer mensen en organisaties ervan op de hoogte zijn. Ten tweede moet de diversiteit binnen de oudere bevolking beter worden weerspiegeld in de interne structuur van de Vlaamse Ouderenraad. Dit betekent dat naast de ouderenorganisaties, meer ruimte moet worden gecreëerd voor een bredere vertegenwoordiging in de interne werking.

“We moeten meer zoeken naar andere partijen om te betrekken, om dat een nieuw elan te geven. Dat moet breed aangepakt worden.” (focusgroep directeurs)

Een tweede fundamentele uitdaging voor de Vlaamse Ouderenraad is dat ouderen te vaak vanuit problemen worden benaderd. Het is essentieel om niet alleen de problemen waarmee ouderen te maken hebben te belichten, maar ook positieve verhalen en prestaties in de kijker te zetten. Er is nood aan een meer genuanceerd en correct beeld van ouderen. De uitdaging om de beeldvorming rond ouderen te verbeteren speelt zich af op drie niveaus: micro-, meso- en macroniveau. Elk niveau vraagt om specifieke acties en aandachtspunten. Op macroniveau, dat zich richt op de samenleving als geheel, wordt de Vlaamse Ouderenraad aangemoedigd om een leidende rol te spelen rond specifieke thema's. Daarnaast zou de organisatie moeten optreden als waakhond om negatieve of eenzijdige beeldvorming over ouderen actief te signaleren en aan te pakken.

“Heeft te maken met ageïsme, discriminatie, dat we vanaf kindsbeen af geleerd worden dat oud worden fout is. Het is niets om naar uit te kijken. De gevolgen zijn dan dat de jonge ouderen niet meer bij ouderenorganisaties willen aansluiten. De beeldvorming houdt me bezig, hoe kunnen we dit veranderen?” (focusgroep vrijwilligers)

Op mesoniveau, gericht op groepen en gemeenschappen, is er een behoefte aan breed opgezette thematische sensibiliseringscampagnes. Deze campagnes, die elke twee jaar worden gelanceerd, hebben zich bewezen als effectief en waardevol en zouden dan ook moeten worden voortgezet. Ze dragen bij aan de sterkte van het adviserend werk van de Vlaamse Ouderenraad en versterken de maatschappelijke impact.

Op microniveau, gericht op individuele ouderen, ligt de nadruk op empowerment. Dit houdt in dat ouderen zelf worden gestimuleerd om hun stem te laten horen en actief deel te nemen aan processen die hun leven beïnvloeden.

Een dergelijke aanpak op diverse niveaus draagt bij tot een meer evenwichtige beeldvorming. Verder is er een sterk pleidooi om via het onderwijs te werken aan de beeldvorming over ouderen. Dit kan door educatieve pakketten te ontwikkelen en te verspreiden, of door een actieve rol te spelen als ‘aanjager’ om ervoor te zorgen dat dergelijke initiatieven worden opgezet en breed worden toegepast.

“De campagnes zijn belangrijk, een thema dat een belangrijk schot geeft. Maar waar we echt moeten aan werken, is in de diepte aanpakken van de beeldvorming rond ouderen. Daarbij is het onderwijs bv. een schakel.” (focusgroep experts)

Centraal in het beleidsplan van de Vlaamse Ouderenraad komen dus de thema’s diversiteit en beeldvorming. Niet als transversale thema’s, maar als kernopdrachten.

3. Hoe kijk je naar de huidige opdrachten van de Vlaamse Ouderenraad?

We bevroegen onze stakeholders naar hoe ze kijken naar de invulling van de huidige opdrachten van de Vlaamse Ouderenraad. Algemeen klonk hetzelfde geluid: de invulling van de opdrachten is goed, het werk is relevant, maar elke taak en rol kan nog versterkt worden door specifieke acties en speerpunten op te nemen.

3.1. Beleidswerk (kwaliteit, totstandkoming in de commissies, impact)

De **adviezen** worden beschouwd als **dé grote sterkte** van de Vlaamse Ouderenraad. De externe en interne stakeholders zien de adviesrol van de Vlaamse Ouderenraad ten aanzien van de Vlaamse overheid als kernopdracht. Tegelijk kan de **visibiliteit** van dit geleverde werk nog voor veel stakeholders groter.

“De zichtbaarheid van de Vlaamse Ouderenraad in beleid en maatschappelijk debat is voor mij eerder beperkt.” (externe stakeholder)

De Vlaamse Ouderenraad heeft een enorme evolutie gekend, aldus verschillende stemmen in de focusgroepen. De voorbije jaren is de Vlaamse Ouderenraad **beleidsmatig een centrale partner** geworden op Vlaams niveau. Dat wordt gezien als een grote verdienste van de organisatie. Zeker binnen de focusgroep ‘vrijwilligers’ looft men dit, maar is men tegelijk ook kritisch.

“De producten (red. adviezen) zijn waardevol. Tegelijk: we komen te weinig te weten welk effect dit heeft. In het verleden werd te weinig teruggekoppeld. Als we de moeite doen om te schrijven, dan willen we weten wat daarmee gebeurt. Het beleid is daar zelf niet de beste leerling in.” (focusgroep vrijwilligers)

Bij het opmaken van de beleidsadviezen is het algemeen vaak een **evenwicht** zoeken tussen voldoende laagdrempelig, concreet en duidelijk enerzijds en inhoudelijke onderbouwing anderzijds. Ook de werking van de commissies wordt bij het beleidswerk genoemd. Gezien de alsmear grotere complexiteit binnen thema’s en beleidsdomeinen, is **expertise** nodig. Tegelijk is men bezorgd: de **ervaringsdeskundigheid** van vrijwilligers moet tevens gevrijwaard blijven. Ook de **erkenning** van het geleverde werk van de **commissies** door het bestuur, is belangrijk.

“We moeten de posities en de leden van de commissies versterken, zodat zij meer tijdig de lidorganisatie inschakelen. Het voorbereidend werk moet uit de commissies komen. Adviezen moeten dan bijna af zijn. Het bestuur moet zich meer focussen op het bestuurlijke deel, dan op de adviezen.” (focusgroep vrijwilligers)

De evolutie waarbij de Vlaamse Ouderenraad een meer actieve partner wordt in **onderzoek**, mag verder worden doorgezet en versterkt. Het is waardevol om vrijwilligers in te zetten bij onderzoeksprojecten, niet alleen als deelnemers, maar ook als bron van input voor beleidsadviezen en andere initiatieven.

Bovendien is het essentieel om meer aandacht te besteden aan internationale ontwikkelingen en deze beter te vertalen naar de Vlaamse context. Een goed voorbeeld hiervan is de *Decade of Healthy Aging*, waarvan de inzichten en aanbevelingen nog onvoldoende worden toegepast in Vlaanderen. En niet alleen wordt aandacht gevraagd voor het internationale niveau, ook binnen België is nog meer kruisbestuiving met organisaties met gelijkaardige missie te realiseren.

“Waar mogelijk mag de Vlaamse Ouderenraad zeker de belangen van de senioren op Europees niveau vertegenwoordigen. Moet er ook niet meer contact zijn met de Waalse en Brusselse ouderenraad om te zien welke punten gemeenschappelijk kunnen uitgedragen worden?” (focusgroep vrijwilligers)

De Vlaamse Ouderraad weet waar de uitdagingen zich voordoen bij ouderenbeleid, en trachten die zo goed mogelijk in de spiegel te plaatsen, zodat er een oplossing kan voor gevonden worden. Tegelijk komt uit de vragenlijsten dat de Vlaamse Ouderenraad voor de stakeholders te weinig aan bod komt in het maatschappelijke debat. Daarom de noodzaak om het beleidswerk nog sterker te verbinden aan sterke communicatie.

“De Vlaamse Ouderenraad heeft goede beleidsadviezen, maar zou nog meer aanwezig kunnen zijn in het maatschappelijk debat en meer impact kunnen hebben op het beleid.” (lid van het team)

3.2. Communicatie en sensibilisering (kwaliteit, impact)

Uit de focusgroepen komt de bezorgdheid dat zeer veel ouderen het gevoel hebben dat ze minder gezien worden. Ouderen zouden meer op het voorplan moeten durven treden. Het versterken van ouderen, ook jonge ouderen, is nodig. Om dat ook te helpen concretiseren, wordt naar de Vlaamse Ouderenraad gekeken. Hierin speelt communicatie een belangrijke rol.

De verschillende **communicatiekanalen** (Actueel, nieuwsbrief, websites) van de Vlaamse Ouderenraad worden door de stakeholders via de bevraging als heel positief geëvalueerd. Ruim 90% geeft aan tevreden of zeer tevreden te zijn wat betreft zowel de inhoudelijke relevantie, als de laagdrempeligheid en de toegankelijkheid van de drie kanalen. Hierbij wordt aangehaald dat de Vlaamse Ouderenraad een breed scala aan onderwerpen belicht, inspeelt op actuele thema's en proactief informeert. Verschillende organisaties geven aan dat ze de informatie overnemen in eigen communicaties.

“De adviezen zijn zeer interessant om mee te hebben. De nieuwsbrief gebruik ik om nieuwtjes in de sector op te sporen (vormingen, beleidsveranderingen, ...)”. (interne stakeholder)

“De nieuwsbrief is een goed kanaal als toeleiding naar meer uitgebreide info.” (interne stakeholder)

Over de sociale media van de Vlaamse Ouderenraad zijn de stakeholders over het algemeen ook positief, hoewel minder uitgesproken in vergelijking met de andere communicatiekanalen. Tegelijk verkregen we geen feedback noch suggesties. De fotodatabank wordt door de stakeholders als enorm waardevol genoemd. Extern fotomateriaal van ouderen is vaak stereotyperend of ze zijn duidelijk niet uit eigen regio.

“De kracht van de databank zit hem in foto's van Vlaamse ouderen in een realistische en herkenbare context.” (interne stakeholder)

Zowel tijdens de focusgroepen als uit de online bevraging wordt de aanpak van de sensibiliseringscampagne als uiterst waardevol benoemd. Het is opvallend om te zien dat niet alleen de uitkomsten, maar ook de aanpak worden geloofd.

“Het voeren van gesprekken rond de tafel waren een voltreffer. En dit dankzij een zeer goed hanteerbare handleiding en doe-materiaal. We brachten hiermee de Vlaamse Ouderenraad veel dichterbij ons doelpubliek. Zeker voor herhaling vatbaar!” (interne stakeholder)

Bij input over de sensibiliseringscampagnes wordt heel sterk de link gemaakt naar het belangrijke thema ‘beeldvorming’, waarnaar al werd verwezen bij punt 1 over de betekenis van de Vlaamse Ouderenraad.

“Het is ontzettend belangrijk dat oud worden als iets positiefs wordt beschouwd. Wij worden op het spoor gezet van ‘oud is fout’. Maar, als Vlaamse Ouderenraad zijn we ook veel bezig met de problemen die ouderen hebben. Daardoor stimuleer je het beeld dat ouder worden kommer en kwel is. Dat positieve benadrukken, is iets wat we te weinig doen. Het gaat nog te weinig over mogelijkheden.” (focusgroep vrijwilligers)

Mede door de integratie van de RPO-werking, komt ook bij sensibilisering nog meer aan de oppervlakte hoe deze wisselwerking tussen de verschillende beleidsniveaus als een win-win wordt beschouwd. De vraag rijst dan ook, zowel uit de bevraging als tijdens de focusgroepen, hoe de lokale werking de sensibiliseringscampagnes kan versterken, maar ook hoe de Vlaamse Ouderenraad lokale ouderenraden sterker kan maken in communicatie en lokale sensibilisering.

“Lokale ouderenraden slagen er veel minder in om lokaal impact te hebben.” (interne stakeholder)

Tegelijk wordt aan de Vlaamse Ouderenraad een blijvende verbindende en leidende rol toegeschreven om lidorganisaties te ondersteunen in het werken rond sensibilisering en beeldvorming.

“Het is de rol van de Vlaamse Ouderenraad om te proberen om alle lidorganisaties in dezelfde richting te laten spreken als het gaat over beeldvorming. In dezelfde richting, dezelfde boodschap. Zo komen we tot een gezamenlijk focus, op een gedragen manier.” (focusgroep experts)

Een belangrijke uitdaging rond communicatie en sensibilisering die wordt benoemd door de stakeholders is de zichtbaarheid van de Vlaamse Ouderenraad zelf. Er wordt gesteld dat we als organisatie de media assertiever kunnen inzetten om onze visie duidelijk te maken aan een groot publiek. Ook de directeur moet meer het vertrouwen krijgen om te mogen spreken, als best geïnformeerde over alle thema's.

“De opinies zijn sterk, de kenbaarheid in de pers kan verder groeien.” (interne stakeholder)

“De Vlaamse Ouderenraad komt al wat aan bod in de media, maar dit mag nog sterker, bv. bij debatten/programma's rond thema's voor ouderen.” (lid van het team)

Dit vraagt een doordachte communicatiestrategie die aandacht heeft voor de standpunten van de Vlaamse Ouderenraad in de media. Ook wordt de Vlaamse Ouderenraad als factchecker genoemd: als er dingen verschijnen in populaire media die niet kloppen, dan mogen we dat niet aan ons laten voorbijgaan en moeten we hierop reageren.

3.3. Opdracht lokaal

Sinds de opmaak van het vorige beleidsplan, is de opdracht van de Vlaamse Ouderenraad met betrekking tot de lokale werking, grondig gewijzigd. Doordat de bijkomende bevoegdheid van het ondersteunen van de RPO's en ISO's nog vrij recent is, zien veel stakeholders nog opportuniteiten om deze werking verder uit te diepen. Zo kreeg het idee dat adviezen die niet tijdsgebonden zijn, ook bottom-up kunnen vertrekken, alvast bijklank. Op die manier worden ook andere invalshoeken en ideeën meegenomen naar de commissies. De communicerende vaten tussen de lokale ouderenraden, de RPO's en ISO's en de Vlaamse Ouderenraad moeten verder ontwikkeld worden. Zo vragen stakeholders actiever werk te maken van het kant-en-klaar aanreiken van advieswerk aan lokale ouderenraden. Er wordt vastgesteld dat de leden van plaatselijke ouderenraden de grotere nabijheid van de Vlaamse Ouderenraad waarderen en belangrijk vinden.

“Het is interessant dat deze platformen (red. RPO's) en stuurgroepen (red. ISO's) nu dichterbij de Vlaamse Ouderenraad zitten. Dit maakt vlotter contact mogelijk. Het versterkt de doorstromen van het advieswerk en de inspraak van ouderen op verschillende niveaus.” (interne stakeholder)

Uit een focusgroep kwam de algemene bezorgdheid naar hoe de lokale participatie van ouderen, die onder druk staat, kan worden gewaarborgd. Dat is iets waar de Vlaamse Ouderenraad verder kan in ondersteunen. Ook de rol van en samenwerking met VVSG wordt hierbij als belangrijk punt genoemd. Het is belangrijk om te lobbyen voor de versterking van de lokale ouderenraden.

De opdracht van de Vlaamse Ouderenraad · Lokaal zou dus verder verfijnd moeten worden om zijn werking te optimaliseren. Er is hierbij een duidelijke nood aan gedetailleerde informatie over de bestaande adviesraden, waarbij in kaart gebracht moet worden waar deze zich bevinden en welke rol ze precies vervullen. Daarnaast is er behoefte aan een praktisch draaiboek voor de lokale adviesraden. Dit draaiboek zou richtlijnen moeten bevatten over hun rechten, mogelijkheden en best practices uit andere regio's, zodat zij efficiënter kunnen functioneren en een grotere impact kunnen hebben.

Het communicatiekanaal bij uitstek voor de werking Lokaal www.ouderenraden.be is niet heel breed gekend, maar wie deze kent, evalueert de website positief.

“Een goede wegwijzer naar items en behandelde problematieken die wij als tools kunnen gebruiken. Je vindt er zeer veel informatie op terug.” (externe stakeholder)

4. Interne werking van de Vlaamse Ouderenraad

Samenwerking tussen het team en de vrijwilligers en leden van de Vlaamse Ouderenraad

Uit de online bevraging blijkt dat de rechtstreekse contacten tussen het team en de vrijwilligers als uiterst positief worden ervaren.

“De professionaliteit van Vlaamse Ouderenraad is de afgelopen jaren sterk toegenomen.”
(interne stakeholder)

Tegelijk werd de beperkte grootte van het team binnen een focusgroep als een zwakte van de organisatie benoemd. De middelen zijn schaars voor onze organisatie, en de feedback kwam dat we niet voldoende gebalanceerd omgaan met de hoge werkdruk en het hoge aantal vragen tot advies, samenwerking, ... – dat ten koste soms van het welzijn van het personeel. Als organisatie moeten we duidelijker grenzen aangeven en prioriteiten nog gaan bepalen.

Overleg tussen ouderenverenigingen

Hoewel er uiteenlopende bedenkingen geformuleerd worden over de concrete werking van het overleg ouderenverenigingen, staat het voortbestaan van het overleg voor de leden ervan niet ter discussie. De vertegenwoordigde verenigingen zien het overleg als dé plaats voor strategisch overleg en intervisie rond gemeenschappelijke uitdagingen als ouderenorganisaties.

Tijdens de focusgroep met de directeurs werd aangehaald dat de Vlaamse Ouderenraad ook geëvolueerd is doorheen de tijd: meer dan vroeger zit onze organisatie als gesprekspartner rond de tafel, terwijl vroeger de verenigingen complete eigenaarschap hadden. De Vlaamse Ouderenraad wordt vandaag meer als gelijkwaardige gesprekspartner rond de tafel beschouwd, en dat moet worden uitgeklaard.

“De Vlaamse Ouderenraad is een platform, het is een kwaliteitslabel, de organisatie steunt ons, en draagt iedereen mee. De Vlaamse Ouderenraad is een autonome factor geworden.”
(stakeholdersgroep directeurs)

Het is dus van belang om helderheid te creëren over de ambities en verwachtingen van de betrokken organisaties, zowel ten aanzien van elkaar als met betrekking tot de rol van de Vlaamse Ouderenraad als facilitator binnen dit overleg. Daarnaast wordt het ontbreken van leiderschap binnen dit platform genoemd. Tegelijk blijft er de behoefte aan regelmatig directie-overleg tussen ouderenverenigingen om initiatieven en campagnes te versterken en te verkennen wat gezamenlijk kan worden opgepakt.

Ook het overleg belangenbehartiging blijft een noodzakelijke overlegstructuur. De Vlaamse Ouderenraad wordt gezien als een facilitator voor belangenbehartiging, en zelfs rond sommige thema's de trekker.

“De Vlaamse Ouderenraad is een ideale plek om met verschillende ouderenorganisaties na te denken over belangenbehartiging.” (interne stakeholder)

Impact door de Vlaamse Ouderenraad

In de interne en externe bevraging polsten we ook naar de verwachtingen van de respondenten over welke maatschappelijke verandering binnen 15 jaar zou gerealiseerd moeten zijn, en dat op het conto van de Vlaamse Ouderenraad zou moeten kunnen worden geschreven. Toegegeven, de verwachtingen liggen duidelijk hoog, en tegelijk resoneren de antwoorden deze heel sterk met de twee fundamentele thema's voor onze organisatie, nl. beeldvorming en diversiteit.

“Het clichébeeld van dé oudere ligt aan diggelen! Diversiteit en eigen identiteit is bij ouder worden erg belangrijk voor het algemeen welzijn van elke mens.” (interne stakeholder)

Een leeftijdsvriendelijke samenleving is waar we als Vlaamse Ouderenraad verder moeten naar streven, waarbij beleidsparticipatie van ouderen op lokaal, bovenlokaal, Vlaams, federaal en internationaal niveau wordt gerealiseerd.

Om deze verwachtingen en de impact van de Vlaamse Ouderenraad praktisch toepasbaar te maken, hebben we geprobeerd dit uit te tekenen aan de hand van een 'theory of change' benadering.

Want, om een dergelijke impact te bereiken, zijn acties en engagementen nodig in de nabije, maar ook in de verdere toekomst. Acties binnen de tijdsspanne van enkele jaren uitgevoerd (concreet betekent dat de acties binnen dit beleidsplan), resulteren in concrete outputs op middellange termijn. Deze acties en outputs dragen bij aan langetermijndoelstellingen, die uiteindelijk een positieve impact hebben op een Vlaanderen waarin ouderen actief en kwalitatief ouder worden.

De thematische rode draad voor de Vlaamse Ouderenraad, en tegelijk de langetermijndoelstellingen voor onze organisatie, ontpint zich – zoals eerder beschreven – uit de thema's diversiteit en beeldvorming. **Genuanceerde en correcte beeldvorming van ouderen is vanzelfsprekend en ouderen**

in Vlaanderen en Brussel, in al hun diversiteit, erkennen zich in de beleidskeuzes die worden gemaakt, is een streven van onze organisatie. Om hierin reële impact te kunnen realiseren, zijn op middellange termijn successen nodig. Diversiteit moet bv. structureel geïntegreerd zijn in de opmaak van adviezen, en beleidskeuzes op zowel lokaal als Vlaams niveau houden rekening met de verscheidenheid van ouderen. Want net dat resulteert in een inclusieve beleidsvoering die ouderen toelaat zich erkend te voelen in de keuzes die worden gemaakt.

De ondersteuning van lokaal lobbywerk door de Vlaamse Ouderenraad zorgt ervoor dat ouderbeleidsparticipatie ook in steden en gemeenten beter wordt toegepast. Daarnaast wordt kennis over ouderen samengebracht en gedeeld via de Vlaamse Ouderenraad, en wordt foutieve informatie rond ouderenbeleid gecorrigeerd. Het professionaliseren van de organisatie als referentiepunt voor correcte beeldvorming versterkt niet alleen de geloofwaardigheid, maar zorgt er ook voor dat ouderen zich empowered voelen in hun ervaringen.

Uiteraard erkennen we in deze gehele concretisering van deze uitdagende doelstellingen de cruciale rol van ouderen zelf. De Vlaamse Ouderenraad wil de ervaring en competenties van ouderen samenbrengen en inzetten om de maatschappelijke slagkracht van alle ouderen in Vlaanderen en Brussel te versterken.

Om dergelijke impact te helpen concretiseren en het beleid handvatten hiervoor te geven, zijn diverse acties op korte termijn nodig. **De doelstellingen en acties in dit beleidsplan voor de periode 2026-2030 werden zo opgemaakt, om op deze uitdagingen te proberen een antwoord te formuleren** – en zo als een **impact-gedreven organisatie** aan de slag te kunnen gaan voor een Vlaanderen waarin ouderen actief en kwalitatief ouder kunnen worden. Schematisch voorgesteld ziet dat er als volgt uit:

Fundamentele uitdagingen

KORTE TERMIJN ACTIES	MIDDELLANGE TERMIJN OUTPUT	LANGETERMIJN DOELSTELLINGEN	IMPACT
<ul style="list-style-type: none"> De Vlaamse Ouderenraad ontwikkelt methodieken om inclusief beleidswerk te voeren, waarbij diverse doelgroepen worden geïncludeerd. De ontwikkelde adviezen van de Vlaamse Ouderenraad worden vermarkt, na strategische overwegingen, zodat diverse groepen eindgebruikers hiermee actief aan de slag kunnen. De werking Lokaal en regionaal wordt verrijnd- als communicerende vaten. 	<ul style="list-style-type: none"> De diversiteit tussen betrokkenen is geïncludeerd bij de opmaak van advies. De juiste beleidskeuzes, rekening houdend met de diversiteit bij ouderen, worden gemaakt op lokaal, bovenlokaal en Vlaams niveau – waarbij dus rekening wordt gehouden met de adviezen van de Vlaamse Ouderenraad. Door ondersteuning van het lokale lobbywerk door de Vlaamse Ouderenraad, wordt ouderenbeteleidsparticipatie in alle steden en gemeenten toegepast. 	<ul style="list-style-type: none"> Ouderen in Vlaanderen, in al hun diversiteit, erkennen zich in de beleidskeuzes die worden gemaakt. 	
<ul style="list-style-type: none"> Als partner in onderzoeksprojecten, zet de Vlaamse Ouderenraad nog meer in op het in kaart brengen van bestaande onderzoeken, en kan het de inhoud van deze onderzoeken actief inzetten. De Vlaamse Ouderenraad zet in op het verder dynamiseren van de eigen werking. De Vlaamse Ouderenraad fungeert als fact checker voor wat ouderenbeleid aangeht. 	<ul style="list-style-type: none"> Kennis over ouderen (onderzoek) wordt via de Vlaamse Ouderenraad samengebracht. Foute informatie rond ouderen (beleid) wordt gesignaleerd en geactiveerd om te corrigeren. 		<p>Ouderen in Vlaanderen kunnen actief en kwalitatief ouder worden.</p>
<ul style="list-style-type: none"> Communicatieacties worden verder uitgewerkt, op thematisch niveau binnen belangenbehartiging, maar ook rond de zichtbaarheid van ouderen en initiatieven voor en door ouderen. Acties rond beeldvorming worden ontwikkeld; op micro, meso en macroniveau. De Vlaamse Ouderenraad zet actief in op het ondersteunen van ouderenparticipatie binnen diverse structuren. 	<ul style="list-style-type: none"> De Vlaamse Ouderenraad professionaliseert als referentiepunt inzake beeldvorming van ouderen. Partners van de Vlaamse Ouderenraad kunnen bij onze organisatie terecht voor ondersteuning rond beeldvorming van ouderen. Ouderen voelen zichzelf empowered in hun ervaringen. 	<ul style="list-style-type: none"> Correcte beeldvorming van ouderen wordt gehanteerd. 	

Hoofdstuk 6

Strategische en operationele doelstellingen

Hoofdstuk 6: Strategische en operationele doelstellingen

1. Van beleidsuitdagingen naar strategische doelstellingen

De Vlaamse Ouderenraad heeft heel sterke fundamenten, maar deze kunnen verder worden verbreed en uitgediept. De stakeholdersbevraging resulteerde daarnaast in de identificatie van twee fundamentele uitdagingen: het vergroten van de **diversiteit**, op diverse plaatsen in de organisatie, en nog meer aandacht voor **beeldvorming**. De beleidsuitdagingen, opgemaakt na een heel brede stakeholderbevraging, zijn:

1. De Vlaamse Ouderenraad streeft ernaar om de **diversiteit** van de ouderen in de samenleving nog beter te vertegenwoordigen in haar werking en activiteiten, omdat deze realiteit nog te weinig weerspiegeld wordt.
2. De **beeldvorming** over ouderen in de samenleving is te ééntonig en vooral gericht op problemen, waarbij nuance en positivisme ontbreekt.
3. De **impact** op het ouderenbeleid van de **adviezen** van de Vlaamse Ouderenraad is te beperkt.
4. Er ontbreekt een **factchecker** in de samenleving rond het thema ouderen.
5. Er ontbreekt een plaats waar de belangrijkste **informatie** (cijfers, onderzoek, ...) rond het thema ouderen te vinden is.
6. **Lokale ouderenraden** hebben nood aan good practices en ondersteuning om een verschil te maken.
7. Het overleg en de samenwerking tussen **ouderenverenigingen** mist dynamiek.
8. **Communicatie** als tool voor zichtbaarheid van en sterke belangenbehartiging voor ouderen wordt onvoldoende ambitieus ingezet.

Op basis van de output van de stakeholderbevraging (zie hoofdstuk 5) en de omgevingsanalyse (zie hoofdstuk 7), integreert de Vlaamse Ouderenraad volgende strategische en operationele doelstellingen, met daaraan concrete acties gekoppeld, in het beleidsplan 2026-2030 als prioritaire doelstellingen om de werking hierrond te organiseren en concretiseren.

2. Strategische doelstellingen, operationele doelstellingen en acties

SD 1: In 2030 heeft de Vlaamse Ouderenraad concrete impact met haar sterk beleidswerk, gevoed vanuit signalen van de basis, een actieve uitwisseling tussen ouderen en professionals.

De Vlaamse Ouderenraad wil als adviesorgaan kunnen wegen op beleidskeuzes. De centrale thema's binnen ons eigen beleidswerk worden duidelijk door onszelf geïdentificeerd, en aangevuld met vragen vanuit beleidsmakers. Om impactvol advieswerk te realiseren, bouwen we hiervoor verder aan onze expertise, maar versterkt door ervaringsdeskundigheid, met specifieke aandacht voor diversiteit.

OD 1.1. De Vlaamse Ouderenraad zet vanuit opgebouwde expertise en terreinkennis rond gerichte thema's sterk beleidswerk neer.

1. Bij aanvang van de beleidsperiode worden voor de gehele beleidsperiode de prioritaire thema's voor het beleidswerk op eigen initiatief, door het bestuursorgaan bepaald, vertrekkend vanuit de omgevingsanalyse en in dialoog met het team en de commissies.
2. De prioritaire thema's vinden op vaste basis hun weerslag in het werkprogramma en de agenda van het secretariaat. Halverwege de beleidsperiode (juli 2027) evalueren we de prioritaire thema's en sturen we bij waar nodig.

OD 1.2. De commissiewerking, als kern van het beleidswerk, wordt verder uitgediept.

3. Elk jaar wordt in samenwerking met de commissies en het bestuur een inhoudelijk jaarprogramma opgemaakt. Dat mondt uit in een werkplanning voor de commissies waarbij naast het advieswerk ook andere initiatieven kunnen worden geconcretiseerd.
4. De commissie actualiseert doorheen het jaar het jaarprogramma voor de eigen prioritaire thema's, rekening houdende met eventuele bijkomende noodzakelijke acties, zoals bij het ontvangen van een adviesvraag van beleidsmakers.
5. Eind 2026 is de werking van de commissies geëvalueerd, in het kader van een verdere optimalisatie van de werking, met specifieke aandacht voor diversiteit.
6. De commissies worden van bij de aanvang van dit beleidsplan qua domeinen op een evenwichtige manier afgebakend, in functie van workload en inhoud.
7. Het profiel en de verwachtingen ten aanzien van de commissieleden worden in 2026 geactualiseerd voor de lopende beleidsperiode.
8. De procedure van advisering binnen de Vlaamse Ouderenraad wordt tegen eind 2026 geëvalueerd en geoptimaliseerd in het licht van het verder ontwikkelen van een toekomstbestendige adviesrol.
9. Via gastsprekers trekken we externe expertise binnen en waarborgen we dat elk commissielid de nodige achtergrond heeft om mee te participeren in de beleidsdiscussies. Jaarlijks worden hiertoe één lunchlezing voor een intern publiek of webinars gericht naar een breder publiek, georganiseerd.

OD 1.3. Het beleids- en vertegenwoordigingswerk wordt op een methodologische wijze gevoed vanuit relevante bronnen.

10. Elk adviestraject wordt op een gestructureerde wijze opgestart, op basis van een flexibel planningssysteem. Hierbij wordt expliciet gekeken naar hoe ervaringsexpertise van ouderen te integreren in het beleidswerk.
11. We screenen recurrent relevante onderzoeksrapporten, parlementaire vragen en beleidsvoorstellen van andere organisaties gericht op aanknopingspunten voor de eigen beleidscommunicatie en toekomstig advieswerk.

OD 1.4. De mogelijke rol van de Vlaamse Ouderenraad in Brussel, op bovenlokaal, nationaal en internationaal niveau wordt verkend en geconcretiseerd waar nodig.

12. Tegen 2029 hanteert de Vlaamse Ouderenraad een uitgewerkt kader als leidraad bij zijn signaalfunctie ten aanzien van bovenlokale besluitvormingsstructuren. De relevante bovenlokale besluitvormingsstructuren worden ad hoc in kaart gebracht, in afstemming met de commissies.
13. In overleg met beleidsverantwoordelijken en stakeholders gaat de Vlaamse Ouderenraad na wat de mogelijkheden zijn voor een ondersteunende rol ten aanzien van de ouderenbeleidsparticipatie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.
14. Tegen 2027 speelt de Vlaamse Ouderenraad ten aanzien van het federale en Europese niveau een aanvullende rol ten opzichte van de lidorganisaties. Daarbij wordt specifiek geëvalueerd welke rol ten aanzien van de Federale Adviesraad voor Ouderen en van de Waalse collega's kan worden opgenomen in het kader van uitwisseling en samenwerking rond specifieke thema's.
15. Begin 2026 evalueert de Vlaamse Ouderenraad zijn lidmaatschap van AGE Platform Europe en actualiseert de vertegenwoordigingen binnen het internationale orgaan.
16. Doorheen de beleidsperiode wordt ad hoc ingezet op het concretiseren van contacten met Vlaamse en federale parlementairen, Europarlementariërs en beleidsmakers op de verschillende beleidsniveaus wanneer relevant voor de advieswerking.

OD 1.5. De Vlaamse Ouderenraad werkt tijdens de volgende beleidsperiode gericht aan specifieke acties om meer impact te bereiken als organisatie.

17. De ontwikkelde adviezen van de Vlaamse Ouderenraad worden na strategische overwegingen uitgerold (bv. samenvatting, hertaling naar ander medium, ...), zodat diverse groepen eindgebruikers hiermee actief aan de slag kunnen, met extra aandacht voor het lokale niveau.
18. We dragen onze adviezen actiever uit, onder andere door meer gebruik te maken van de communicatiekanalen van onze lidorganisaties.
19. We bevragen de Vlaamse overheid systematisch naar de opvolging van onze adviezen, zodat we beter inzicht krijgen in de impact ervan.
20. We versterken onze externe vertegenwoordiging, zowel door ervaringsdeskundigen en vrijwilligers als beleidsmedewerkers hiervoor te engageren.
21. We bieden inspiratie voor parlementaire vragen en maatschappelijk debat op basis van onze adviezen, om beleidsmakers te sensibiliseren en aan te zetten tot actie.
22. We connecteren ad hoc met organisaties in het kader van intergenerationele samenwerking, zodat verschillende generaties samen kunnen werken rond gemeenschappelijke thema's en belangen.
23. We bouwen partnerschappen uit met relevante organisaties via structureel overleg, en versterken zo ons netwerk.
24. Voor adviezen worden van bij de aanvang van de beleidsperiode fiches met kernboodschap, cijfers, praktijkvoorbeelden en argumentatie opgemaakt en periodiek geactualiseerd, als leidraad voor communicatie en vertegenwoordigingen.

SD 2: In 2030 is de Vlaamse Ouderenraad de relevante organisatie die (meer en) diverse stemmen en subgroepen binnen de oudere bevolking betreft.

Ouderen kunnen niet als een homogene groep worden gezien. Vanuit een intersectionele blik (kruispuntdenken), zien we dat ouderen hun ervaringen worden beïnvloed door verschillende overlappende identiteitsassen (bv. gender, seksuele oriëntatie, sociaal-economische status, etniciteit, gezondheidstoestand, ...). Deze gelaagde diversiteit moeten we erkennen en integreren in onze gehele werking.

OD 2.1. Het vormgeven van een duidelijke visie op diversiteit wordt gerealiseerd aan het begin van de beleidsperiode.

25. Er wordt een omvattende bestuurlijke nota opgesteld, waarin de basisprincipes, doelstellingen en strategie met betrekking tot diversiteit binnen de Vlaamse Ouderenraad helder worden uiteengezet.
26. We brengen externe expertise in kaart en onderzoeken de mogelijkheid om een methode te ontwikkelen om diversiteit doorheen de werking van de organisatie op een systematische manier te integreren en te evalueren.

OD 2.2. De Vlaamse Ouderenraad streeft ernaar haar maatschappelijke relevantie te verhogen door de betrokkenheid van een breder en meer divers scala aan stemmen systematisch te waarborgen binnen de organisatie.

27. Bij het opstellen van adviezen worden in de mate van het mogelijke relevante sleutelorganisaties, lokale organisaties op het terrein, netwerkorganisaties, koepelorganisaties, referentiepersonen, ... in kaart gebracht en actief betrokken bij de beleidsprocessen om een breed draagvlak en diverse invalshoeken te verzekeren.
28. Medewerkers die verantwoordelijk zijn voor de advieswerking, communicatie en begeleiding of vorming van vrijwilligers zullen actief ervaringen op het terrein capteren om rechtstreeks in contact te treden met diverse groepen en inzichten op te halen vanuit de praktijk.
29. Externe sprekers en expertise worden in het kader van de diversiteitsopdracht prioritair uitgenodigd.
30. Om diverse stemmen te waarborgen, wordt proactief gezocht naar organisaties met expertise of ervaringsdeskundigheid in diversiteit. Zij worden uitgenodigd om een lidmaatschap bij de Vlaamse Ouderenraad aan te gaan.
31. De communicatie van de Vlaamse Ouderenraad toont een realistisch, inclusief en divers beeld van ouderen, versterkt door verhalen en ervaringen van ouderen.
32. Een evaluatie en plan van aanpak wordt geconcretiseerd om diversiteit bij deelnemers van de RPO's en ISO's te stimuleren en faciliteren.

SD 3. In 2030 is er een (meer) genuanceerd en correct beeld van ouderen.

Beelden hebben een grote impact: ze bepalen zowel hoe iemand de wereld ziet als hoe men naar zichzelf kijkt en handelt. De representatie van beelden heeft een grote invloed op denkbepelden en op

het handelen. Een meer evenwichtige en genuanceerde representatie van ouderen is essentieel. Een doelgerichte communicatiestrategie en campagnes ondersteunen deze noodzaak.

OD 3.1. De ontwikkeling van een vernieuwde communicatiestrategie voor de nieuwe beleidsperiode zal worden vormgegeven met een sterke focus op de verschillende doelgroepen.

33. In 2026 wordt een werkgroep opgericht om de communicatiestrategie 2022-2025 te actualiseren. Deze geactualiseerde strategie omvat een gedetailleerd plan voor het gebruik van diverse communicatiekanalen en contenttypes, waaronder websites, sociale media, print, video, ... en exploreert de mogelijke inzet van nieuwe media.

34. In het kader van het vergroten van de bekendheid van de Vlaamse Ouderenraad bevat de geactualiseerde communicatiestrategie doelstellingen en acties, gericht op proactieve communicatie die de zichtbaarheid en impact van de organisatie vergroot.

OD 3.2. De vernieuwde aanpak van de tweejaarlijkse sensibiliseringscampagne, zal worden voortgezet.

35. De sensibiliseringscampagne blijft georganiseerd, met een nadrukkelijke koppeling aan de jaarlijkse Ouderenweek.

36. In de context van de sensibiliseringscampagne wordt in kaart gebracht hoe het streven naar een breed maatschappelijk draagvlak en aandacht voor actuele thema's die ouderen aanbelangen, impact creëren en dus gerealiseerd worden.

OD 3.3. Er wordt gestreefd naar een verdere verbreding en verdieping van het beschikbare materiaal dat bijdraagt aan een realistisch en genuanceerd beeld van ouderen.

37. De Vlaamse Ouderenraad evalueert in 2027 het beschikbaar stellen en optimaliseren van beeldmateriaal waarin ouderen zelf centraal staan, door middel van een goed georganiseerde, kwalitatieve en toegankelijke beeldenbank.

38. We onderzoeken de mogelijkheid om een studiedag te organiseren omtrent beeldvorming.

OD 3.4. Er wordt actief outreachend gewerkt naar organisaties rond beeldvorming over ouderen.

39. Door het aangaan van strategische samenwerkingen met externe organisaties met een duidelijke maatschappelijke rol, wordt de impact van de Vlaamse Ouderenraad op het bevorderen van een genuanceerde beeldvorming verder vergroot.

40. Na intern overleg, vanuit onze kennis en expertise, bepalen we of we reageren op foutieve cijfers, uitspraken en beeldvorming in de algemene media.

41. Onderzoek specifiek naar beeldvorming over ouderen wordt gestimuleerd.

SD 4. In 2030 is de Vlaamse Ouderenraad een actieve partner in wetenschappelijk onderzoek naar een kwaliteitsvol ouderenbeleid en biedt de Vlaamse Ouderenraad een overzicht van de voornaamste resultaten van wetenschappelijk onderzoek over kwaliteitsvol ouderenbeleid.

De Vlaamse Ouderenraad gaat doelgericht te werk in zijn betrokkenheid bij onderzoek en is communicatiepartner voor onderzoek. Zowel medewerkers als vrijwilligers met affiniteit rond onderzoek versterken onze werking rond onderzoek.

OD 4.1. Het team en vrijwilligers van de Vlaamse Ouderenraad zijn actieve partners in onderzoek.

42. De Vlaamse Ouderenraad maakt via de commissiewerking een beleidsdomeinoverschrijdende kennisagenda op, waarbij onderzoeksnoden geïdentificeerd worden, die vervolgens wordt kenbaar gemaakt.
43. Vertegenwoordigers van het team en vrijwilligers nemen deel aan stuurgroepen georganiseerd in de schoot van wetenschappelijk onderzoek.
44. Een interne expertendatabase wordt uitgewerkt, om vrijwilligers in te zetten bij onderzoeksvragen.

OD 4.2. Vlaamse Ouderenraad is communicatiepartner voor relevant onderzoek.

45. Via de commissiewerking is er een betrokkenheid bij onderzoek door relevante onderzoeksresultaten te integreren in het advieswerk.
46. Geïntegreerd in de communicatiestrategie biedt de Vlaamse Ouderenraad op een vulgariserende wijze een overzicht van belangrijkste cijfers en resultaten rond wetenschappelijk onderzoek.

SD 5. In 2030 zijn lokale ouderenraden geïnspireerd en ondersteund door het aanbod lokale ouderenbeleidsparticipatie van de Vlaamse Ouderenraad.

De Vlaamse Ouderenraad wil de participatie van ouderen aan het lokale ouderenbeleid blijven ondersteunen en bevorderen. Rekening houdend met evoluties, diversiteit en noden, werken we aan een systeem van communicerende vaten tussen het lokale en Vlaamse niveau rond ouderenbeleidsparticipatie.

OD 5.1. De Vlaamse Ouderenraad zal een actieve begeleiding van de Regionale Platformen Ouderenbeleidsparticipatie (RPO's) en de Interregionale Stuurgroepen Ouderenbeleidsparticipatie (ISO's) voorzien.

47. De RPO's en ISO's worden 4 maal per jaar ondersteund vanuit de Vlaamse Ouderenraad, om live overleg te faciliteren.
48. Er worden methodieken verder ontwikkeld en geïmplementeerd die participatie en betrokkenheid van alle betrokken RPO's en ISO's verhogen.
49. De Vlaamse Ouderenraad biedt jaarlijks vormingsmogelijkheden aan aan de RPO's en ISO's, die nauw worden afgestemd op de concrete behoeften van de doelgroep, zowel via digitale als fysieke sessies.
50. Er wordt verder werk gemaakt van inspiratie-uitwisseling online, van en voor lokale ouderenraden en andere partners in het lokaal ouderenbeleid.
51. In 2026 wordt een evaluatie gemaakt van de ondersteuning van de RPO's en ISO's inzake operationele aspecten, zoals vrijwilligersvergoedingen.

OD 5.2. Er wordt werk gemaakt van het ontwikkelen van een dynamisch systeem van communicerende vaten tussen de Vlaamse Ouderenraad en de lokale ouderenraden, waarbij de werking van de RPO's een sleutelrol speelt.

52. Lokale signalen en adviezen worden actief gecapteerd en geïncorporeerd in de werking van de Vlaamse Ouderenraad, om zo beleidsmatig in te spelen op de noden en wensen van ouderen.

53. De praktische werking van lokale ouderenraden wordt versterkt door het verzamelen en verspreiden van good practices, waarmee lokale initiatieven worden geïnspireerd en ondersteund.

54. Een centrale website ouderenraden.be, praktijkbezoeken en andere vormen van uitwisseling worden verder ontwikkeld, om zo een kruisbestuivende rol te vervullen voor een sterk lokaal ouderenbeleid.

OD 5.3. De samenwerking met andere partners op lokaal niveau, wordt verder in kaart gebracht en geconcretiseerd waar nodig.

55. De samenwerking met de Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG) wordt verder uitgebouwd en versterkt, met specifieke aandacht voor het gezamenlijk uitvoeren van lobbywerk gericht op het bevorderen van een doeltreffend lokaal ouderenbeleid, waarbij beide partijen elkaar aanvullen in expertise en bereik.

56. De Vlaamse Ouderenraad zal onderzoeken hoe bovenlokale ouderenbeleidsparticipatie verder geconcretiseerd kan worden, gezien het feit dat in diverse beleidsdomeinen, zoals vervoerregioraden en eerstelijnszones (ELZ), steeds vaker beslissingen op een bovenlokaal niveau worden genomen.

OD 5.4. De Vlaamse Ouderenraad wordt in 2025 erkend als partnerorganisatie lokaal ouderenbeleid.

57. Bij aanvang wordt het ondersteuningsaanbod via Vlaamse Ouderenraad · Lokaal samen met betrokken actoren geëvalueerd.

58. In 2025 dient de Vlaamse Ouderenraad een nieuwe kandidatuur in om erkend te worden als partnerorganisatie.

59. De Vlaamse Ouderenraad brengt tweejaarlijks de noden van lokale ouderenraden in kaart door middel van een barometer, die als basis dient voor verdere beleidsontwikkelingen.

SD 6. In 2030 is het overleg ouderenverenigingen een dynamisch forum voor overleg tussen ouderenverenigingen.

Het overleg ouderenverenigingen moet groeien tot een dynamisch platform voor overleg en netwerking tussen ouderenverenigingen. Daartoe wil de Vlaamse Ouderenraad een stimulerende omkadering bieden en het secretariaat blijft daarbij een ondersteunende rol spelen.

OD 6.1. Een herstart na de werking van de voorbije jaren wordt geconcretiseerd door het introduceren van werkvormen die bijdragen aan meer dynamieken regelmatige evaluaties.

60. Om de dynamiek binnen de werking te versterken, wordt door de leden van het overleg een strategie uitgewerkt, met concrete acties en doelstellingen.

61. Er zullen overlegmomenten worden gefaciliteerd waarin betrokkenen op regelmatige basis ervaringen kunnen delen en reflecteren op uitdagingen en successen, om zo peer-to-peer leren en samenwerking te bevorderen.

OD 6.2. De onderlinge versterking van elkaars werking realiseren door beter inzicht te krijgen in elkaars activiteiten en doelstellingen.

62. De communicatie tussen organisaties wordt verbeterd door de tweewekelijkse nieuwsbrief van de Vlaamse Ouderenraad extra onder hun aandacht te brengen en hen uit te nodigen hier

regelmatig suggesties voor aan te leveren met betrekking tot eigen initiatieven. Hiertoe worden contactpersonen aangeduid die de communicatie tussen organisaties faciliteren.

OD 6.3. De rol van de Vlaamse Ouderenraad als facilitator en ondersteuner van belangenbehartiging door ouderverenigingen wordt verduidelijkt en geconcretiseerd, waarbij bij specifieke thema's de Vlaamse Ouderenraad zelf de leiding neemt.

63. De Vlaamse Ouderenraad zal vanaf 2026 een faciliterende rol opnemen rond strategische thema's zoals mobiliteit, financiële zaken, en de bestrijding van grote vormen van discriminatie bij vrijwilligerswerk, via de waakhondfunctie en door eventuele beleidsadviezen te formuleren en te verspreiden die deze thema's centraal stellen.

64. Om de rol als facilitator te versterken, zal de Vlaamse Ouderenraad ondersteuning aanbieden aan ouderenverenigingen, zodat zij hun belangenbehartiging verder kunnen professionaliseren, en worden regelmatige overlegmomenten georganiseerd waarin ouderverenigingen hun prioriteiten en uitdagingen kunnen delen.

3. Zakelijke doelstellingen

ZD 1. De Vlaamse Ouderenraad kent een dynamische werking en voert een degelijk en kwaliteitsvol zakelijk beleid om de inhoudelijke doelstelling waar te kunnen maken.

OzD 1.1. De Vlaamse Ouderenraad zal tegen 2027 de interne werking moderniseren door een eigentijdse organisatiestructuur te ontwikkelen die een sterk financieel beleid, kwaliteitsbeleid en HR-beleid omvat.

1. Een transparant financieel beleid dat duidelijke procedures en richtlijnen biedt voor budgetbeheer en rapportering, wordt in samenwerking met bestuurders ontwikkeld.
2. Het HR-beleid dat aandacht heeft voor professionele ontwikkeling en groei van de medewerkers, hun welzijn, diversiteit en duidelijke rollen en verantwoordelijkheden binnen de organisatie, krijgt verder vorm.

OzD 1.2. De werking van het huidige bestuur evalueren en verfijnen om een dynamische en efficiënte interne werking te realiseren, waarbij ook stemmen van anders-georganiseerden worden betrokken.

3. Bij het begin van de beleidsperiode worden de huidige bestuursstructuur en besluitvormingsprocessen geëvalueerd om knelpunten in kaart te brengen en verbeteringen door te voeren.
4. We onderzoeken de mogelijkheden om de betrokkenheid van anders-georganiseerden te vergroten, bijvoorbeeld door nieuwe participatievormen of specifieke overlegmomenten te introduceren.

OzD 1.3. Het vrijwilligersbeleid wordt geactualiseerd tegen 2027 om aan te sluiten bij hedendaagse noden en verwachtingen van vrijwilligers.

5. We evalueren de mogelijkheden rond een flexibel aanbod van vrijwilligersrollen, zodat verschillende profielen en tijdsbestedingen mogelijk zijn.
De vrijwilligers van de Vlaamse Ouderenraad krijgen erkenning voor hun inbreng.

ZD 2. Evaluatie en aanloop naar volgend beleidsplan

In 2029 start de Vlaamse Ouderenraad een nieuw stakeholdertraject. Daarin worden onder meer volgende aspecten geëvalueerd:

- de realisatie van bovenstaande doelstellingen en acties,
- de impact daarvan op de werking en de realisatie van missie en visie,
- de nieuwe uitdagingen die zich voor de Vlaamse Ouderenraad als organisatie stellen.

Op basis daarvan wordt in 2030 een nieuw beleidsplan uitgewerkt, als opstap naar een nieuwe beheersovereenkomst als adviesraad voor het Vlaamse ouderenbeleid.

Hoofdstuk 7

Omgevingsanalyse

Hoofdstuk 7: Omgevingsanalyse

Het beleidsplan van de Vlaamse Ouderenraad, met zijn strategische en operationele doelstellingen, moet gebaseerd zijn op een grondige analyse. Deze omgevingsanalyse beschrijft en analyseert daarom aan de hand van beschikbare kwalitatieve en kwantitatieve bronnen **belangrijke evoluties en trends in Vlaanderen en Brussel**. De analyse gebeurt vanuit de focus op ouderen, ouderenraden en de relevantie voor Vlaamse beleidsdomeinen. Ze kijkt naar de omgeving waarin ouderen en ouderenraden zich bewegen. De analyse ondersteunt de Vlaamse Ouderenraad en zijn stakeholders in het ontwikkelen van de uitdagingen en doelstellingen van toekomstig ouderenbeleid.

Deze omgevingsanalyse werd op een participatieve wijze geschreven door onderzoekers van SARLab ([Society & Ageing Research Lab](#) – VUB). Prof. dr. Liesbeth De Donder, Prof. dr. Sarah Dury, Prof. dr. An-Sofie Smetcoren, dr. Sofie Van Regenmortel, Bas Dikmans, Toon Vercauteren, Freya Häussermann, Ariane Vanbellingen, Lisa Van Hove, dr. Ann Claeys, dr. Bram Fret en dr. Deborah Lambotte waren penhouders en zij werden hierin ondersteund door het dagelijks bestuur, de lid-deskundigen en het team van de Vlaamse Ouderenraad.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING	43
1. INTERSECTIONALITEIT EN AGEISME	43
2. COVID-19-PANDEMIE	43
2.1 COVID-19 in de residentiële ouderenzorg	44
2.2 COVID-19 in Brussel	44
3. EEN BLIK OP BRUSSEL	45
3.1 Nood aan een Brussel-blik: meest precare gewest voor ouderen	45
3.2 Enkele Brusselse instituties en organisaties toegelicht	46
3.3 Maar wat met het budget?	49
Samenvatting Inleiding	50
REFERENTIELIJST	51
HOOFDSTUK 1. Demografische ontwikkelingen	52
1. OUDEREN ZIJN EEN DIVERSE EN HETEROGENE GROEP	52
1.1 Diversiteit naar nationaliteit en herkomst	52
1.2 Socio-economische diversiteit	53
1.3 Diversiteit in seksuele oriëntatie	54
1.4 Ouderen met een beperking	55
1.5 Dak- en thuislozen	56
1.6 Ouderen in de gevangenis	57
2. GEZONDHEID VAN OUDEREN	57
2.1 Mentale gezondheid	57
2.2 Fysieke gezondheid, graad van mobiliteit	59
2.3 Cognitieve gezondheid	60
3. DYNAMIEKEN IN HUISHOUDENSSAMENSTELLING	60
3.1 Algemene evoluties	60
3.2 Daling vruchtbaarheid en kinderloosheid	60
3.3 Alleenwonenden	60
3.4 Burgerlijke staat – evoluties	61
3.5 Grootouders	62
4. BEVOLKING - DEMOGRAFIE	62
4.1 Vergrijzing en dubbele vergrijzing	62
4.2 Sterke lokale verschillen op vlak van vergrijzing	63

4.3 Levensverwachting	64
4.4 Groene druk vs. grijze druk.....	65
4.5 Overlijdens (evolutie, plaats van overlijden, doodsoorzaken)	66
Samenvatting Demografische ontwikkelingen.....	68
REFERENTIELIJST.....	69
HOOFDSTUK 2. Economische ontwikkelingen	74
1. TEWERKSTELLING.....	74
1.1 Tewerkstellingsgraad.....	74
1.2 Werkloosheidscijfers	75
1.3 50+ op de arbeidsmarkt: specifieke uitdagingen	78
2. FINANCIËLE PRECARITEIT EN ARMOEDE	79
2.1 Armoededrempel	79
2.2 Andere parameters van financiële precariteit	80
2.3 Stijgende levensduurte en dalende koopkracht.....	80
2.4 Niet-gebruik van rechten in België	81
3. PENSIOENEN	81
3.1 Pensioensleeftijd	81
3.2. Pensioenpijlers en gemiddeld pensioen.....	82
4. PERSONEELSDRUK IN DE ZORG.....	83
4.1 Te weinig personeel in de zorg.....	83
4.2 Minder huisartsen	83
Samenvatting Economische ontwikkelingen.....	84
REFERENTIELIJST.....	85
HOOFDSTUK 3. Sociaal-culturele ontwikkelingen	87
1. BEELDVORMING	87
1.1 Nood aan meer positieve beeldvorming	87
1.2 Ageïsme	87
1.3 Seksualiteit, intimiteit en huidhonger	88
2. SOCIALE EN MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE	88
2.1 Participatie in verenigingen.....	88
2.2 Vrijwilligerswerk	89
3. PARTICIPATIE IN ZORG EN STEUN.....	89
3.1 Mantelzorg: ouderen als ontvanger, maar heel vaak als mantelzorger zelf	89
3.2 Invullingen grootouderschap, opvang van klein(e)kinderen.....	90
3.3 Het kleine helpen.....	90

4.	VRIJE TIJD EN BEWEGING.....	91
4.1	Culturele participatie.....	91
4.2	Sporten en bewegen	91
4.3	Vrije tijd, sociale relaties en gezondheid.....	91
	Samenvatting Sociaal-culturele ontwikkelingen	93
	REFERENTIELIJST.....	94
	HOOFDSTUK 4. Technologische ontwikkelingen	97
1.	GEBRUIK VAN MEDIA EN TECHNOLOGIE	97
1.1	TV- en streamingsdiensten.....	97
1.2	Krant en online nieuws.....	97
1.3	Belang van sociale media	98
1.4	Betalen met bankkaart en QR	98
2.	OPKOMST NIEUWE TECHNOLOGISCHE DIENSTEN	99
2.1	Artificial Intelligence (AI)	99
2.2	Men regelt het leven meer online.....	100
2.3	Zorgtechnologie.....	101
3.	TECHNOLOGISCHE UITSLUITING.....	101
3.1	Wie heeft toegang tot smartphone, computer, laptop of tablet?	101
3.2	Wie heeft online toegang?	102
3.3	Digitale (on)geletterdheid	102
3.4	Digitale criminaliteit	103
	Lokale projecten Technologische ontwikkelingen in Brussel en Vlaanderen	104
	Samenvatting Technologische ontwikkelingen.....	105
	REFERENTIELIJST.....	106
	HOOFDSTUK 5. Ecologische en ruimtelijke ontwikkelingen	108
1.	AGEING IN PLACE ‘ZO LANG MOGELIJK THUIS’	108
1.1	Van ageing in place	108
1.2	... naar ageing <i>well in the right place</i>	108
1.3	Ook aandacht nodig voor “ <i>dying well in place</i> ” (bv. compassionate communities).....	109
1.4	Ook aandacht nodig voor “ <i>ageing out of place</i> ”	109
2.	WOONKWALITEIT EN WOONAAVBOD	110
2.1	Woonstatus (eigenaars, sociale huurders, privé huurders)	110
2.2	Woontype en bouwjaar van woningen	112
2.3	Kwaliteit van woningen	112
2.4	Renoveren	114

2.5 Verhuizen en woonmobiliteit	114
2.6 Moving in time (en onze kritieken hierop)	114
2.7 Woonvormen: bv. intergenerationeel wonen, collectieve woonvormen	115
3. DE BUURT DOET ERTOE	117
3.1 Fysieke buurtkenmerken	116
3.2 Sociale buurtkenmerken	119
3.3 Structurele buurtkenmerken	120
4. WOON-, ZORG-, EN WELZIJNSAANBOD	121
4.1 Lokale Dienstencentra	121
4.2 Eerstelijnszones	121
4.3 Assistentiewoningen	122
4.4 Woonzorgcentra	122
4.5 Diensten gezinszorg	123
4.6 Centra voor dagverzorging	123
4.7 Centra voor kortverblijf	124
5. KLIMAAT EN MILIEU	124
5.1 Klimaatverandering, overstromingen, hittegolven en droogteperiodes, drinkwater	124
5.2 Luchtkwaliteit, fijnstof	125
5.3 Geluidshinder	125
Samenvatting Ecologische en Ruimtelijke ontwikkelingen	126
REFERENTIELIJST	128
HOOFDSTUK 6. Politiek-juridische ontwikkelingen	132
1. POLITIEKE VERTEGENWOORDIGING EN INSPRAAK	132
1.1 Politieke activiteiten	132
1.2 Ouderenadviesraden	132
1.3 Representatie binnen politieke mandaten	133
1.4 Stemgedrag en politieke kleur	133
2. RECHTEN VAN OUDEREN	134
2.1 Naar een VN-conventie over de rechten van ouderen?	134
2.2 Ouderenmis(be)handeling	136
3. INVLOED VAN VERMARKTING EN DE ZORGECONOMIE	137
3.1 Vermaatschappelijking van de zorg	137
3.2 Decentralisering van de zorg	137
3.3 Toename schaalvergroting en commercialisering van woonzorgcentra	138
4. TEVREDENHEID OVER BELEID EN MAATSCHAPPELIJK VERTROUWEN	139

4.1. Tevredenheid over en vertrouwen in beleid.....	139
4.2. Maatschappelijk vertrouwen.....	139
5. BELGIË EN EUROPA: POLITIEKE KLIMAAT	139
5.1. Besparingen	139
5.2. Geopolitiek klimaat	139
5.3. Klimaatverandering	140
Voorbeelden lokale projecten Politiek-juridische ontwikkelingen	140
Samenvatting Politiek-juridische ontwikkelingen	141
REFERENTIELIJST.....	142

INLEIDING

We werken in deze omgevingsanalyse volgens de **DESTEP**-methode: DESTEP is een afkorting die staat voor demografische, economische, sociaal/culturele, technologische, ecologisch-ruimtelijke en politiek/juridische ontwikkelingen. Het is een middel waarmee een helikopterbeeld verkregen kan worden van de externe omgeving waarin een organisatie actief is. Inzicht in de externe omgeving van een organisatie is van belang om effectief gebruik te maken van de kansen en bedreigingen veroorzaakt door het landschap waarin een organisatie beweegt.

Sowieso hebben vele thema's linken met elkaar en was het niet altijd evident om een thema te lokaliseren of af te lijnen tot één hoofdstuk. Vb. Wonen heeft zowel economische, sociaal-culturele als ecologisch-ruimtelijke dimensies. Maar voor pragmatiek kiezen we steeds een hoofdstuk, in concreto zit wonen bijvoorbeeld in het ecologisch-ruimtelijke hoofdstuk.

Er zijn een aantal thema's waar we geen specifiek plekje voor vonden in de DESTEP-hoofdstukken en die we daarom in het begin willen kaderen: intersectionaliteit en ageïsme, de COVID-19 pandemie en Brussel.

1. INTERSECTIONALITEIT EN AGEÏSME

Een eerste thema is '[intersectionaliteit](#)' of '[kruispuntdenken](#)'. Hoewel de omgevingsanalyse focust op ouderen, we dus heel wat informatie over ouderen geven en vaak schrijven over 'ouderen', willen we expliciet erkennen dat ouderen niet als een homogene groep kunnen worden gezien. Vanuit een intersectionele bril stellen we dat de ervaringen van ouderen worden beïnvloed door verschillende overlappende identiteitsassen zoals geslacht, etniciteit, sociaaleconomische status, seksuele geaardheid en gezondheidstoestand. Het gaat er niet enkel om die heterogeniteit te erkennen, maar centraal staat ook de idee dat maatschappelijke ongelijkheid en uitsluiting zich voordoen langs die verschillende assen.

Ageïsme of leeftijdsdiscriminatie is daarbij een belangrijk voorbeeld. Negatieve beeldvorming, stereotypering van ouderen als kwetsbaar of niet-productief, kan leiden tot uitsluiting en achterstelling. Intersectionaliteit toont ons dat niet elke oudere op dezelfde manier ageïsme ervaart, maar dat dit ook gepaard kan gaan met andere vormen van discriminatie, zoals seksisme, racisme of armoede. Deze ongelijkheden kunnen niet louter extra of aanvullend zijn, maar versterken elkaar.

2. COVID-19-PANDEMIE

Een tweede thema is de **COVID-19-pandemie**. De laatste omgevingsanalyse gepubliceerd door de Vlaamse Ouderenraad dateert letterlijk van vier dagen voor de eerste lockdown in maart 2020. De COVID-19-pandemie heeft de afgelopen jaren zijn effecten gekend op heel wat domeinen. Op

demografie, armoede, sociale netwerken, technologische ontwikkelingen ... en is dan ook bijna een rode draad doorheen de laatste omgevingsontwikkelingen.

2.1. COVID-19 in de residentiële ouderenzorg

De coronacrisis was een ware beproeving voor de residentiële ouderenzorg. Hoewel sommige directies van woonzorgcentra getuigden zich sterk gesteund te voelen door de overheid en houvast te hebben gevonden in de opgelegde maatregelen, rezen er ook heel wat bedenkingen over de trage reactietijd, de veelvuldige en tegenstrijdige richtlijnen en de gebrekkige communicatie. Voornamelijk bij aanvang zijn beslissingen genomen die achteraf niet altijd optimaal bleken. We konden niet anders dan vaststellen dat we heel ver zijn gegaan in het vrijwaren van gezondheid en veiligheid, soms ten koste van bewoners in het woonzorgcentrum hun elementaire rechten. Participatie, inspraak, privacy en de eigen regie van de persoon met zorgbehoefte zijn enkele belangrijke principes voor zorg en ondersteuning in Vlaanderen. Ze zijn alle op bepaalde momenten in de verdrukking geraakt omwille van de bescherming van de volksgezondheid.

De **bouwkundige configuratie van de voorzieningen** heeft de aanpak van de epidemie mee beïnvloed. Dankzij een ruimtelijke optimalisatie en herschikkingen in kleinere eenheden kon het virus in een aantal voorzieningen makkelijker onder controle worden gehouden. Kleinere voorzieningen met minder beslissingsniveaus bleken ook wendbaarder en konden sneller reageren en organisatorische aanpassingen doen (Carbonella et al., 2023).

De COVID-crisis scherpte de reeds bestaande problematiek van personeelscapaciteit in de woonzorgcentra verder aan. De druk op de medewerkers was ontzettend hoog en de personeelsnormen waren niet (meer) aangepast aan de steeds zwaardere zorgprofielen. Deze evolutie heeft onmiskenbaar een negatieve impact gehad op de kwaliteit van de begeleiding en het welzijn van de bewoners, factoren die op hun beurt de arbeidstevredenheid van de zorgverleners mee bepaalden. Zorgverleners raakten gedemotiveerd, sommigen gaven hun job op.

2.2. COVID-19 in Brussel

De coronacrisis heeft in Brussel lelijk huisgehouden. De Brusselse regio had nog maar recent het preventieve gezondheidsbeleid in haar bevoegdheidspakket gekregen en diende al meteen de grootste pandemie in decennia te bedwingen. **Testing, tracing en vaccinatie kwamen in Brussel een stuk moeizamer** op gang en de specifieke kenmerken van de Brusselse bevolking en de densiteit van de grootstad maakten het ook een grote uitdaging om de preventieve maatregelen te doen naleven. In een rapport analyseerde perspective.brussels (perspective.brussels, 2022) de gevolgen van de gezondheids crisis op het leven van de Brusselaars: de reeds wijdverspreide armoede en sociale ongelijkheid kwamen nog duidelijker aan de oppervlakte en werden zelfs versterkt. Duidelijk bleek ook de **ruimtelijke ongelijkheid**: sommige wijken in het centrum, het noorden en het westen hebben

minder toegang tot gezondheidszorg, onderwijs, sport- of culturele voorzieningen dan de rest van het gewest. Er is bijvoorbeeld een **tekort aan huisartsen**, wat door de coronacrisis extra zichtbaar werd.

Brusselse senioren (vaak alleenstaand) werden bijzonder getroffen door de coronacrisis en werden niet zelden geïsoleerd. Stad Brussel stelde **kort na de pandemie een speciale stadsadviseur voor senioren** aan, die ervoor moet zorgen dat het stadsbeleid steeds rekening houdt met de oudste inwoners van de stad.

3. EEN BLIK OP BRUSSEL

Deze omgevingsanalyse gaat over Vlaanderen en Brussel. Omdat ouderenbeleid een Brussel-blik verdient, hebben we een aparte sectie met specifieke achtergrond over Brussel, haar inwoners en beleid. Waar relevant zullen we binnen de DESTEP-hoofdstukken ook een aparte paragraaf of aparte cijfers aan Brussel wijden.

3.1. Nood aan een Brussel-blik: meest precare gewest voor ouderen

De meest recente situatieanalyse van het [Observatorium voor Welzijn en Gezondheid Brussel-Hoofdstad](#) (Vivalis, 2023) stelt de situatie in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest op scherp: sinds 2010 vertoont de bevolking van het Brusselse Gewest een lichte toename van het aantal ouderen. Het aantal personen van **85 jaar en ouder** (kwetsbare populatie met een groter risico op zorgbehoefte) zal echter **vanaf 2030 sterk stijgen**. De komende jaren zal **ook de etnisch-culturele diversiteit onder de Brusselse ouderen** toenemen. Daarenboven is er het aspect van de precariteit. Relatief **meer Brusselse ouderen** (een armoederisico van 24,5% in Brussel in 2019 tegenover 15,7% in België in zijn geheel) zijn **sociaal-economisch kwetsbaar** dan in België in zijn geheel¹.

Verschillende indicatoren tonen aan dat die kwetsbaarheid de laatste jaren nog is toegenomen, bijvoorbeeld door de stijging van de rechthebbenden op de InkomensGarantie voor Ouderen (IGO) en de verhoogde tegemoetkoming. Mensen met een lage sociaal-economische status hebben ook

¹ Ongeveer een derde (31%) van de Brusselse bevolking leeft van een inkomen dat onder de armoederisicodrempel ligt (1.284 euro per maand voor een alleenstaande of 2.696 euro per maand voor een koppel met twee kinderen). In Vlaanderen is dat 10% en in Wallonië 18% (perspective.brussels, 2022).

vroeger en vaker gezondheidsproblemen en functionele beperkingen en lopen daardoor een grotere kans om beroep te moeten doen op een zorgdienst. Het risico op **kwetsbaarheid bij personen van 65 jaar en ouder is hoger in het Brusselse Gewest** (28,1%) dan in België in zijn geheel (22,8%). Wat langdurige functionele beperkingen betreft, heeft 13,6% van de Brusselse 65-plussers te kampen met mobiliteitsbeperkingen, 36,7% met beperkingen in de basisactiviteiten omwille van een gezondheidsprobleem, 26,1% met beperkingen in de dagelijkse activiteiten en 43,8% met beperkingen in de uitvoering van huishoudelijke taken. De uitdagingen waren en zijn dus enorm in Brussel.

3.2. Enkele Brusselse instituties en organisaties toegelicht

In 2021 bracht het Kenniscentrum WWZ een [cahier](#) uit om het Brusselse institutionele kluwen voor de sectoren zorg en welzijn te ontwarren. Het is een handig hulpmiddel om het welzijns- en zorglandschap beter te begrijpen. Voor wie meer achtergrond wil over Brussel is het dus zeker handig om daar te gaan kijken. De laatste jaren zijn er enkele evoluties geweest in de Brusselse instituties die interessant zijn om te weten:

- Sinds 2023 is er een **volwaardige Gewestelijke administratie, onder de naam [Vivalis](#)**, verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid rond gezondheid en bijstand aan personen (inclusief preventie en de organisatie van de eerste lijn) in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest.
- Er is een instelling van openbaar nut (ION) met rechtspersoonlijkheid, genaamd [Iriscare](#), opgericht door de Gemeenschappelijke Gemeenschapscommissie (GGC). Iriscare heeft een deel van de aan de GGC overgedragen bevoegdheden inzake Gezondheid, Bijstand aan Personen en Gezinsbijslag gekregen. Specifiek van belang voor ouderen: het beleid inzake thuishulp, het verstrekken van de tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB), de aanvragen voor mobiliteitshulpmiddelen en de individuele materiële bijstand en de normering, erkenning en financiering van de voorzieningen voor opvang en huisvesting van bejaarden (rusthuizen en verzorgingstehuizen (RVT's), centra voor kortverblijf, serviceresidenties, centra voor dag- en nachtopvang, enz.).
- Naast de **meer dan 100 door Iriscare erkende en gesubsidieerde residenties** zijn er ook nog 9 woonzorgcentra in Brussel, die door de Vlaamse Gemeenschap worden erkend en gereguleerd.
- Brussel heeft een **breed scala aan lokale dienstencentra** waar naast de Vlaamse Gemeenschap ook de [Vlaamse Gemeenschapscommissie](#) (VGC) een ondersteunende rol opneemt.
- In Brussel betalen jaarlijks zo'n 40.000 inwoners op vrijwillige basis de bijdrage voor de **Vlaamse Sociale Bescherming (VSB)**. Zorgbehoevende ouderen in Brussel kunnen echter (zelfs indien ze aangesloten zijn bij de VSB) geen aanspraak maken op het Vlaamse zorgbudget voor zwaar zorgbehoevenden, maar dienen zich te wenden tot Iriscare voor een 'Tegemoetkoming voor hulp aan bejaarden (THAB)'. Ouderen met een beperking die in Brussel een individueel hulpmiddel (rollator, woningaanpassing, enz.) willen aanvragen, kunnen zich wenden tot hun ziekenfonds (dat tot de behandeling van deze dossiers vanaf 01/01/2024 werd gemachtigd door Iriscare) ofwel tot het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (VAPH).

- Wie een beroep wil doen op gezinszorg kan kiezen uit aanbieders erkend door **drie verschillende overheden met een sterk verschillende prijssetting**.

Met de uitvoering van de **zesde staatshervorming** heeft het Brusselse Gewest een flinke boterham op zijn bord gekregen: de organisatie van een coherent en rechtvaardig ouderenbeleid. De hervormingen van de zesde staatshervorming worden in Brussel nog volop geoperationaliseerd. Volgende hervormingen zijn ondertussen gerealiseerd:

Hervorming woonzorgcentra in Brussel (2022)

In 2022 werd voor het eerst sinds 2008 de ordonnantie over de voorzieningen voor opvang of huisvesting van senioren hervormd. Dit onder impuls van Brussels Minister van Welzijn Alain Maron (Ecolo). In deze ordonnantie wordt onder andere gewag gemaakt van het recupereren van niet-bezette bedden in de Brusselse woonzorgsector. **Van de 15.266 erkende bedden waren er in 2021 slechts 11.400 bezet**, een aandeel dat verder zou blijven dalen.

De ordonnantie uit 2022 voorziet tevens in een mechanisme waardoor de helft van de structureel onbezette bedden gerecupereerd kan worden. Maximaal 5% van de bedden van een zorginstelling mag leeg blijven. De doelstelling van de hervorming is om het aantal erkende bedden terug te brengen tot 12.000, waarbij hoogstens de helft hiervan door de commerciële sector beheerd mag zijn. De **recuperatie van deze erkende, maar niet-bezette bedden** in Brussel moet resulteren in het uitwerken van projecten die beter aansluiten bij de behoeften van de zorgbehoevende ouderen. De recuperatie van niet-bezette bedden moet op die manier meer ruimte maken om bijvoorbeeld meer zorgverlenend personeel aan te nemen in woonzorgcentra.

Concreet zijn de normen waaraan de instellingen moeten voldoen, herzien om de **principes die zijn afgeleid van de Tubbe- en Montessoriprincipes op te nemen in hun richtlijnen**. Die principes zijn erop gericht de capaciteiten van de bewoners op te waarderen om hen te activeren en de interne democratie van de instellingen te ontwikkelen. Dankzij die principes is er ook een grotere betrokkenheid van de bewoners, bijvoorbeeld bij het bepalen van de menu's of de activiteiten, of kunnen ze mee beslissen over de uurregelingen.

Bovendien moeten **woonzorgcentra zich voortaan openstellen naar de wijk toe**, met name door een beroep te doen op verenigingen. Het doel is om de stad naar het woonzorgcentrum te brengen, of om de bewoners naar de stad te brengen. Dat kan bijvoorbeeld door het organiseren van een huiswerkschool in de cafetaria, van repetities voor een lokale dansschool of van een bezoek van een whistclub.

Deze nieuwe manier van werken, waarvan de implementatie in sommige woonzorgcentra reeds van start is gegaan, gaat gepaard met een **enorme versterking van het gefinancierde personeel**. Er wordt **meer dan 18 miljoen euro per jaar geïnvesteerd** om het aantal kinesitherapeuten, logopedisten,

ergotherapeuten en gespecialiseerde opvoeders te verhogen om deze nieuwe cultuur te implementeren en het zorgpersoneel te ontlasten.

Geïntegreerd Welzijns- en Gezondheidsplan (2022)

Het Geïntegreerd Welzijns- en Gezondheidsplan (of het Plan Social Santé Intégré (PSSI)) heeft als hoofddoel een nieuw model te ontwikkelen voor het verlenen van hulp en zorg waarbij alle beschikbare middelen op een meer geïntegreerde manier worden ingezet. Het streven is om de hele bevolking van Brussel een basisdienstverlening aan te bieden, zodat iedereen, inclusief degenen die moeilijk bereikbaar zijn, toegang heeft tot hulp en zorg. Dit vereist een **regionale organisatie van diensten**, zo dicht mogelijk bij de behoeften van de mensen, om situaties in hun geheel aan te pakken. Hiervoor moeten de barrières tussen het gezondheids- en sociaal beleid worden doorbroken en moet meer aandacht worden besteed aan een sectoroverschrijdende en interdisciplinaire aanpak (Brussels Takes Care, 2022).

Hervorming eerste lijn

In navolging van de 60 eerstelijnszones in Vlaanderen en Brussel (waarbij het volledige Brusselse Hoofdstedelijke Gewest werd vertaald in één grote eerstelijnszone: Bruzel) werd de Brusselse regio deze legislatuur onderverdeeld in **5 zorgzones of zorgbassins**.

Een zorgzone is een gebied met 200.000 tot 300.000 inwoners, op schaal waarvan de organisatie voor zorg en ondersteuning op welzijns- en gezondheidsvlak moet worden ontwikkeld. Die organisatie moet coherent zijn en worden gecoördineerd in samenspraak met de wijken en het Gewest.

De territoriale organisatie wordt opgezet in het verlengde van de gewestelijke (Geïntegreerd Welzijns- en Gezondheidsplan) en federale (Interfederaal Plan voor Geïntegreerde Zorg) hervormingen en heeft tot doel de manier waarop het welzijns- en gezondheidsaanbod op territoriale basis wordt georganiseerd te herzien.

De vzw [Brusano](#) wordt binnen deze hervorming gemandateerd en gesubsidieerd als ondersteunende en oriënterende dienst voor de professionals werkzaam in de eerstelijnsdiensten welzijn en gezondheid. Brusano staat tevens in voor de organisatie van de veranderateliers, die uiteindelijk in elke zorgzone de zorgraad zullen samenstellen. Een veranderatelier is een ruimte voor zorg- en sociale hulpverleners die werkzaam zijn op het grondgebied, maar ook voor begunstigden, patiënten en andere hulpverleners, waar ze elkaar kunnen ontmoeten, zich kunnen informeren en voorstellen kunnen doen. Het moet hen helpen om kennis te nemen van de huidige uitdagingen en de lopende hervormingen, zich te organiseren en samen te bepalen hoe de opdrachten van de zorgregio kunnen worden uitgevoerd. Elke zorgzone organiseert drie keer per jaar een veranderatelier.

3.3. Maar wat met het budget?

Er werden de voorbije jaren waardevolle hervormingen doorgevoerd in de Brusselse welzijns- en gezondheidssector, die ook hun meerwaarde hebben voor de oudere Brusselaar. De volledige reeks Ordonnanties en Uitvoeringsbesluiten raakte in 2024 nog net voor het einde van de legislatuur door het Parlement en een aantal maatregelen zijn al op het terrein zichtbaar. De hamvraag momenteel is hoe dit allemaal zal kunnen betaald worden de komende jaren en hoe de verdere uitrol financieel zal kunnen worden voortgezet.

De **Brusselse financiën raken maar niet uit het rood**. Met een geschat begrotingstekort van 19,4% in 2024 is de Brusselse begroting totaal ontspoord. Een eerste budgettaire inspanning werd reeds geleverd in oktober 2023: er werd toen zo'n 150 miljoen euro bespaard, 40 miljoen euro daarvan werd gezocht binnen de sector van zorg en welzijn. Nog veel grotere inspanningen dringen zich op om tegen 2026 naar een budget in evenwicht te gaan. Dit doet zowel bij de bevolking als bij een hele reeks organisaties binnen het middenveld de vraag rijzen hoe deze inspanning geleverd kan worden zonder een negatieve impact te hebben op de dienstverlening aan en de sociale rechten van de (oudere) bevolking (Circulaire des Membres du Collège réuni compétents pour le Budget les Finances contenant les lignes directrices spécifiques sur l'élaboration du budget initial 2025).

De budgettaire malaise maakt bovendien pijnlijk duidelijk dat een regionalisering van de sociale bescherming ook zijn keerzijde heeft. Naast de mogelijkheid om eigen accenten te leggen en de mogelijkheid het beleid toe te spitsen op de noden van de lokale inwoners, is er vanzelfsprekend evenzeer de noodzaak om inkomsten en uitgaven in evenwicht te houden (wetende dat een aanzienlijk deel van de Brusselse bevolking een beperkte financiële draagkracht heeft) (Vivalis, 2023).

Samenvatting Inleiding

- **Korte achtergrond over omgevingsanalyse**
 - Waarom en hoe
 - DESTEP-analyse: aandacht voor demografische, economische, sociaal/culturele, technologische, ecologisch-ruimtelijke en politieke/juridische ontwikkelingen.
- **Thema 1: Intersectionaliteit en ageïsme**
 - Verschillende overlappende identiteitsassen (vb. geslacht, etniciteit, SES, gezondheidstoestand)
 - Belangrijk om discriminatie en uitsluiting op die assen te erkennen: ageïsme is belangrijk aandachtspunt
- **Thema 2: COVID-19 pandemie**
 - Laatste omgevingsanalyse: 4 dagen voor de 1e lockdown in maart 2020
 - COVID19-pandemie heeft de afgelopen jaren zijn effecten gekend op heel wat domeinen
- **Thema 3: Specificiteit van Brussel met specifieke uitdagingen**
 - De laatste jaren héél wat hervormingen en beweging relevant voor ouderen
 - Vb. nieuwe regelgevend kader voor WZC, Geïntegreerd Welzijns-en Gezondheidsplan (2022), oprichting Vivalis, Iriscare, ...
 - Enorme uitdagingen op budgettaire vlak, die de toekomst van de sociale bescherming onder druk zetten

REFERENTIELIJST

- Brussels Takes Care (2022). Geïntegreerd Welzijns- en Gezondheidsplan. COCOF en DVC. https://www.brusselstakecare.be/wp-content/uploads/2022/11/PSSI_2023_MEP_FR_EDITO.pdf
- Carbonnelle S., Kodeck A., Mahieu C., & Vanmechelen O. (2023). *Covid, een beproeving voor de woonzorgcentra in het Brussels Gewest. Een kwalitatieve studie onder het personeel, de bewoners en hun naasten*. Brussel: Observatorium voor Gezondheid en Welzijn van Brussel-Hoofdstad. <https://www.ccc-ggc.brussels/nl/observatbru/publications/covid-beproeving-voor-woonzorgcentra-Brussel>
- Vlaamse Raad WZVG Lessen trekken uit de coronacrisis. Aan de slag met hindernissen en opportuniteiten in het beleidsdomein WVG 2020. https://www.vlaamseraadwvg.be/sites/default/files/documenten/Vlaamse%20Raad%20WVG_IK_20200709_Coronacrisis_ADV_DEF.pdf
- Perspective.brussels (2022). Diagnose: sociaal-economische, territoriale en ecologische diagnose van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest na de COVID-19-pandemie. perspective.brussels. https://perspective.brussels/sites/default/files/documents/20220513_diagnosticpostcovid_nl.pdf
- Vivalis (2023). Welzijnsbarometer. Brussels rapport inzake armoede en sociale ongelijkheden 2023. <https://www.vivalis.brussels/sites/default/files/2024-03/Welzijnsbarometer-2023-NL.pdf>

HOOFDSTUK 1. Demografische ontwikkelingen

Als we in dit onderdeel over Vlaanderen schrijven, dan gaat dit over het Vlaamse Gewest.

1. OUDEREN ZIJN EEN DIVERSE EN HETEROGENE GROEP

De diversiteit van de ouderenpopulatie neemt toe in België. We kunnen dan ook niet spreken van "de oudere" als één uniforme groep. Ouderen zijn een heterogene groep en kennen onderling grote verschillen in opleiding, persoonlijkheid, cultuur, achtergrond, genderidentiteit, financiële en materiële middelen enzovoort. Een oudere is dus veel meer dan alleen diens leeftijd. Het in rekening nemen van deze verschillende assen van identiteit zoals gender, sociale klasse en etniciteit wordt ook wel kruispuntdenken of intersectionaliteit genoemd. Beleid afgestemd op ouderen is dan ook gevoelig voor die verschillende achtergronden, behoeftes en voorkeuren van ouderen, waarbij onder andere sociaaleconomische status, migratieachtergrond, gezondheid en meertaligheid worden meegenomen in beleid.

Hieronder gaan we in op de verschillende assen die zorgen voor heterogeniteit in de groep ouderen. Hoewel we hier kerncijfers en evoluties per as bespreken, is het belangrijk te erkennen dat deze verschillende assen van de identiteit bij elke individuele persoon verbonden en onafscheidelijk zijn.

1.1. Diversiteit naar nationaliteit en herkomst

Op 1 januari 2024 had 3,9% van de 65-plussers in Vlaanderen een andere dan de Belgische nationaliteit. Bij Brusselse 65-plussers is dit aandeel 19,2%. Het aandeel 65-plussers met andere dan Belgische nationaliteit stijgt: in 1994 was dit in Vlaanderen nog maar 2,1% en 8,6% in Brussel (Statbel, 2024a). De totale Belgische bevolking is samengesteld uit 64,8% Belgen met een Belgische achtergrond, 21,6% Belgen met een buitenlandse achtergrond en 13,7% niet-Belgen. Het aandeel Belgen met een Belgische achtergrond stijgt met de leeftijd: dit bedraagt 51,8% bij de 0- tot 17-jarigen, 62,1% bij de 18- tot 64-jarigen en 85,5% bij de 65-plussers.

Regionaal gezien zijn er ook verschillen in de herkomst van de bevolking. Het Vlaamse Gewest heeft een kleiner aandeel mensen met een herkomst uit een EU27-land (met uitzondering van België en de buurlanden): 21,2% ten opzichte van 27,4% op nationaal niveau. Daarentegen heeft Vlaanderen een groter aandeel mensen met een herkomstnationaliteit buiten de EU27-zone (met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk): 59,0% versus 53,6% op Belgisch niveau. Binnen de groep **Vlaamse 65-plussers** heeft **4,3% van de Belgen een buitenlandse achtergrond.**

Het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest onderscheidt zich door het kleinste aandeel mensen afkomstig uit een buurland - 13,5% in vergelijking met 19,0% op nationaal niveau. Het grootste aandeel mensen met een herkomst buiten de EU27-zone (met uitzondering van het Verenigd Koninkrijk) is 61,3%, in

vergelijking met 59,0% in Vlaanderen en 40,4% in Wallonië. Specifiek voor de groep **65-plussers heeft 26,1% van de Belgen een buitenlandse achtergrond.**

Ook hier zien we een stijging doorheen de jaren. Op 1 januari 2000 bedroeg dit aandeel: 0,8% in Vlaanderen en 4,3% in Brussel. **Deze aandelen zijn niet gelijk verdeeld over Vlaanderen en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest** (Statbel 2024b). De Vlaamse gemeenten met het hoogste aandeel 65-plussers met andere dan de Belgische nationaliteit zijn Baarle Hertog (50,4%), Hamont Achel (28,2%) en Voeren (27,7%). In Brussel zijn dit Sint Joost-ten-Node (52,1%), Sint-Jans-Molenbeek (39,7%) en Schaarbeek (35,8%) (Statbel, 2024b).

Naast het feit dat eerste generatie arbeidsmigranten uit de jaren '50, '60 en '70 ondertussen ouder is geworden, zijn er ook personen uit latere migratiegolven die ouder worden. Verschillende geopolitieke ontwikkelingen en onveilige situaties op globaal vlak (bv. hongersnoden, (burger)oorlogen, staatsgrepen) zorgen voor nieuwe en meer recente migratiestromen. In 2015 werd de term Europese vluchtelingen crisis gebruikt om de verhoogde stroom van vluchtelingen naar Europa te benoemen (Agentschap Integratie & Inburgering, 2021). Wereldwijd vormen oudere vluchtelingen zo'n 4% van vluchtelingen en intern ontheemden (UNCHR, 2024). Voor België vonden we geen recente cijfers, maar uit Nederlands onderzoek blijkt dat het **aantal vluchtelingen van 55 jaar en ouder in Nederland op 10 jaar tijd verdubbeld is**: van ongeveer 23.000 naar 49.000 personen tussen 2009 en 2019 (Lindenberg et al., 2023).

Tot slot mogen we niet vergeten dat er **ouderen met Belgische nationaliteit zijn die emigreren** en vertrekken naar het buitenland. Deze ontwikkelingen leiden ertoe **dat sommige ouderen eerder een transnationaal profiel** hebben, waarbij ze zich verbonden voelen met meer dan één land.

1.2. Socio-economische diversiteit

Hoe hoger de leeftijd, hoe kleiner het aandeel hoogopgeleiden. In Vlaanderen heeft 13,6% van de 75-plussers een diploma hoger onderwijs ten opzichte van 23,7% van de 60 tot 64-jarigen. In Brussel is dit respectievelijk 22,4% en 30%. Meer dan een derde van de 75-plussers is lager opgeleid in Vlaanderen en in Brussel is dit bijna een vierde. Bij de 60-plussers is een tiende lager opgeleid in Vlaanderen en een vijfde in Brussel. We kunnen dus vaststellen **dat ouderen die in Brussel wonen hoger opgeleid zijn dan ouderen in Vlaanderen** (Statbel, 2024c).

In 2022 leefde 10,4% van de 50- tot 64-jarigen in armoede, 13,9% van de 65- tot 74-jarigen en 18,0% van de 75-plussers (Statbel, 2024d). Dat betekent maar liefst **64% meer risico op armoede voor 75-plussers tegenover het gemiddelde voor de hele bevolking (12,3%)**.

Meer informatie over *Financiële precariteit en armoede* vind je in Deel 2 'economische ontwikkelingen'.

1.3. Diversiteit in seksuele oriëntatie

LHBTQI+ verwijst naar mensen die zich identificeren als lesbisch, homoseksueel, bi+, transgender, interseks of queer. **Volgens een schatting zijn er ongeveer 200.000 holebi en transgender ouderen** in Vlaanderen (Transgender Infopunt, n.d.a). Pas in het afgelopen decennium wordt ouder worden en LHBTQI+ onder de aandacht gebracht in verschillende publicaties (Messelis, 2024). Toch blijft deze groep vrij onzichtbaar in de maatschappij. Hierdoor wordt deze groep te weinig (h)erkend. Deze ouderen komen daarnaast ook uit een tijd waar diversiteit in seksuele oriëntatie nog meer taboe was en velen onder hen zijn dus pionier. Daarnaast bewandelden zij vaak een ander levenspad of kozen zij, ten koste van zichzelf, voor een maatschappelijk gepaste of aanvaarde levenswijze (RainbowAmbassadors, 2020). De meeste mensen en voorzieningen in onze maatschappij handelen en denken vanuit een heteroseksueel referentiekader en gaan er dus vanuit dat iedereen heteroseksueel is. Volgens de RainbowAmbassadors (2020) **voelen vele LHBTQI+ ouderen zich door deze heteronorm vaak minder welkom in bijvoorbeeld woonzorginstellingen en ervaren ze uitsluiting in het dagelijks leven**. Daarenboven alarmeerden enkele UN-experten dat LHBTQI+-ouderen wereldwijd sterker getroffen worden door geweld en discriminatie (OHCHR, 2023).

Internationaal worden verschillende initiatieven genomen om te werken aan de gelijkheid van LHBTQI+-personen en om discriminatie tegen te gaan (Messelis, 2024). Zo zetten de WHO en de Europese Commissie zich in voor inclusieve zorgsystemen en ondersteunen zij landen om gezondheidsongelijkheden op basis van seksuele oriëntatie, genderidentiteit, genderexpressie en geslachtskenmerken tegen te gaan (Europese Commissie, 2020; WHO, n.). In Vlaanderen is Çavaria de Vlaamse belangenverdediger van LGBTQI+-mensen en koepel van LGBTQI+-organisatie. Ook bij hen is leeftijd een aandachtspunt (Çavaria, n.d.). Daarnaast heeft de organisatie RainbowAmbassadors in 2022 haar manifest 'Geef LHBTQI+-senioren een stem' uitgebracht. Sinds kort zetelt RainbowAmbassadors Vzw in de Vlaamse Ouderenraad.

Wat betreft **trans ouderen in België zijn er nog belangrijke stappen te zetten naar de emancipatie**. Veel oudere trans personen denken dat hun leeftijd hen belemmert om sociale, medische of juridische stappen richting transitie te ondernemen. Dit blijkt ook uit statistieken: tussen 1993 en december 2021 hebben slechts **45 personen ouder dan 65 hun geslachtsregistratie officieel laten wijzigen**. De oudste trans vrouw was 89 jaar en de oudste trans man 75 jaar op het moment van hun registratieaanpassing (Transgender Infopunt, n.d.b).

Het manifest van de RainbowAmbassadors met vijf strijdpunten om LHBTQI+-ouderen uit de onzichtbaarheid te halen in de ouderenzorg is te vinden op:

<https://rainbow-ambassadors.be/nl/manifeste-rainbowambassadors/>.

1.4. Ouderen met een beperking

De stijgende levensverwachting geldt ook voor personen met een beperking. In de internationale literatuur wordt er onderscheid gemaakt tussen:

- Ouder worden met een beperking (*ageing with disabilities*)
- Beperkt worden tijdens het ouder worden (*disability with ageing*)

Door verbeterende levensomstandigheden nemen beide groepen toe in aantal. Ook het Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap bevestigt in zijn meerjarenplan de stijgende levensverwachting van personen met een handicap in Vlaanderen. **Exacte cijfers over het aantal ouderen met een beperking zijn niet beschikbaar.** Het rapport *Leven met een beperking in Vlaanderen* geeft enkele benaderingen (Vanweddungen et al. 2023):

- 43% van de gebruikers van hulpmiddelen en aanpassingen van het VAPH is 60 jaar en ouder
- 22% van de gebruikers van het persoonsvolgend budget van het VAPH is 60 jaar en ouder
- 7% van de gebruikers van de rechtstreeks toegankelijke hulp van het VAPH is 60 jaar en ouder
- Bij de DG Personen met een Handicap van FOD sociale zekerheid zijn iets meer 333.000 personen in Vlaamse Gewest erkend als persoon met handicap (= 6,2% van de meerderjarige bevolking). De meerderheid van de personen met een erkende handicap blijkt 65 jaar of ouder. In 2020 ging het om 59% van het totaal aantal personen met een erkende handicap. Dat aandeel lag in 2010 nog iets hoger (63%). 34% van de personen met een erkenning van handicap zijn 85 jaar en ouder.
- Omdat het bij de cijfers van VAPH en DG Personen met een Handicap van FOD Sociale Zekerheid om erkenningen gaat, wordt er ook gekeken naar een bredere benadering. Deze wordt gevonden in enquêtes die kijken naar aanwezigheid van langdurige ziekte, aandoening of handicap en de eventuele hinder die daarbij wordt ondervonden in het dagelijks leven.
 - o Gezondheidsenquête Sciensano (2018): 25% 65+ heeft een handicap
 - o European Union Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC-survey) (2020): 30% 65+ heeft een handicap
 - o Sociaal-Culturele Verschuivingen Survey (SCV-survey) (2016-2018): 33% 65+ heeft een handicap

Er is dus een grote groep ouderen met een beperking. Bij diegenen die ouder worden met een beperking zorgt dit voor een veranderende zorgvraag. In de zorg voor personen met beperkingen is er (te) lang vooral focus geweest op jonge en actieve cliënten, waarbij de zorg voor ouderen met beperkingen vooral uitgaat van het beperkt worden omwille van het ouder worden. Een samenwerking tussen beide sectoren drong zich op om kwaliteitsvolle zorg te bieden. Beleidsmatig zijn de twee sectoren nog twee aparte silo's in Vlaanderen, maar in het werkveld zijn de eerste samenwerkingen ondertussen een feit (Warnez, 2017). Zo zijn er in Neder-Over-Heembeek de gasten van Zonn lied vzw die ouder worden met een beperking en die op basis van een veranderende zorgnood onderdak vonden bij Overbron vzw (Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap, n.d.). In West-

Vlaanderen werkt Den Achtkanter, een voorziening voor volwassenen met een verstandelijke beperking of een niet-aangeboren hersenletsel, formeel samen met het woonzorgnetwerk vzw Sint-Vincencius (Warnez, 2017).

Anno 2023 staan er zo'n 20.000 personen op de wachtlijst bij het VAPH. Sommige personen staan al 20 jaar op de wachtlijst (Grip vzw, 2023). Dit is niet zonder gevolgen. Zo berichtte Sociaal.net in 2020 over Herman Hillen, 62 jaar, die noodgedwongen in een woonzorgcentrum woonde, in afwachting van zijn persoonsvolgend budget dat wel werd goedgekeurd, maar nog niet werd toegekend (Sillis, 2020). En dan is er nog het vergelijkbare verhaal van Lieve, die in 2022 op 59-jarige leeftijd - tegen haar eigen voorkeur in - naar een woonzorgcentrum verhuisde. Haar erkenning voor budget in 2007 leidde nog niet tot toekenning van een budget. Zij heeft dus ook geen toegang tot specifieke zorgvoorzieningen in de gehandicaptensector. Daarnaast zijn, voor personen die wel al een persoonsvolgend budget krijgen, de budgetten niet altijd voldoende om waardig te leven en dus ook niet om waardig ouder te worden met een beperking. Heel recent was er in 2023 het verhaal van Joke Mariman, die met behulp van artsen haar leven op 53-jarige leeftijd beëindigde omdat het toegekende zorgbudget ontoereikend was om te voorzien in een waardig leven (Schoofs, 2023).

Zowel het uitblijven van het toegekende budget als de ontoereikendheid van het budget verzaamt de ondersteuningsnood voor ouderen met een beperking en verhoogt de druk op mantelzorgers en informele zorgnetwerken.

Tot slot geeft de discriminerende leeftijdsgrens van 65 jaar problemen, zoals bij de terugbetaling van hulpmiddelen. Noozo, Vlaamse Adviesraad Handicap (2021), schrijft: *"Het recht op hulpmiddelen voor 65-plussers moet gegarandeerd worden. Het is een maatschappelijke noodzaak toegang tot hulpmiddelen voor mensen boven 65 jaar te voorzien"*. Zij pleiten ook voor een leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid voor alle personen met een handicap.

1.5. Dak- en thuislozen

Volgens het globaal rapport van de tellingen van dak- en thuisloosheid zijn er in 2023 in het Vlaamse Gewest naar schatting 13.533 volwassenen in een situatie van dak- en thuisloosheid. In de Vlaamse provincies zijn de 50-59-jarigen en 60-plussers niet de grootste, maar wel een aanwezige groep bij de dak- en thuislozen. Zo **varieert het aandeel 50-plussers in de groep dak- en thuislozen tussen de 18,1 en 26,3%** (Koning Boudewijn Stichting, 2024). De groep ouderen bestaat volgens praktijkwerkers zowel uit chronisch daklozen als uit kwetsbare ouderen die plots dakloos worden. *"Dit zie je bijvoorbeeld gebeuren bij oudere huurders die uit huis gezet worden wegens grote renovatiewerken: ze hebben tientallen jaren ergens gewoond en weten dan zo plots niet waarnaartoe."* (KU Leuven, n.d.)

De groep mensen die dak- of thuisloos is, wordt steeds ouder. Tegelijk overlijden dak- en thuislozen gemiddeld 10 tot 20 jaar eerder dan iemand die niet dakloos is. De cijfers van dak- en thuisloosheid bij

ouderen stellen de structuren van de traditionele ouderenzorg zoals thuis- en palliatieve zorg in vraag (Palliatieve Zorg. Noord-Holland & Flevoland, n.d).

1.6. Ouderen in de gevangenis

In 2022 was 6,9% van de gevangenispopulatie in Vlaamse en Brusselse gevangenissen tussen 56 en 65 jaar en 2,4% 65-plusser (Van Regenmortel et al., 2024). Binnen het gevangeniswezen is dit een minderheidsgroep, maar **de laatste jaren neemt hun aantal toe** (Humblet et al. 2022; Van Regenmortel et al., 2024). Een kwart van de 60-plussers in detentie vertoont tekenen van depressie en daarnaast lopen ouderen in detentie een hoog risico op zelfdoding, blijkt uit doctoraatsonderzoek van Stefaan De Smet (2017). **Het gevangenisregime is niet afgestemd op ouderen**. Deelnemen aan het gevangenisleven blijkt voor ouderen niet evident. Zo is onderwijs voornamelijk gericht op deelname aan de arbeidsmarkt en is zowel arbeid als sport in de gevangenis niet aangepast aan de ouderen. Ook re-integratie blijkt voor oudere gedetineerden niet evident door het kleiner wordend sociaal netwerk en de uitdagingen om werk, huisvesting of een zinvolle dagbesteding te vinden (Humblet et al. 2022).

De bewustwording rond de vergrijzing in onze gevangenissen groeit, en enkele initiatieven stemmen hoopvol. Zo zijn er in de gevangenis van Merksplas en het Penitentiair Complex in Brugge recent aparte afdelingen geopend voor oudere personen in detentie. Ondanks de groeiende bewustwording rond vergrijzing in detentie kennen we in België nog steeds geen overkoepelend penitentiair ouderenbeleid. Zo komt de doelgroep niet aan bod in het recente strategisch plan hulp- en dienstverlening aan gedetineerden en geïnterneerden (Humblet et al. 2022).

2. GEZONDHEID VAN OUDEREN

2.1. Mentale gezondheid

Volgens Statbel (2024) ervaarde doorheen 2023 **62 tot 66% van de 65- tot 74-jarigen een geluksgevoel**. Alhoewel dit goed nieuws is, wil dit eveneens zeggen dat twee op vijf ouderen dit niet of in mindere mate ervaren. Dat blijkt ook uit de door Sciensano ontwikkelde Preventiebarometer. In 2023 gaf **22% van de 65- tot 74-jarigen aan zich niet goed in zijn vel te voelen**. Voor volwassenen van 75 jaar en ouder was dit percentage zelfs 26% (Fiers & Braekman, 2023). Dit vertaalt zich ook naar een **verminderde levenskwaliteit**: zo zien we in de laatste gezondheidsenquête van Sciensano dat 7% van de 65- tot 74-jarigen een verminderde levenstevredenheid ervaart. Dit verdubbelt zich in de groep 75 jaar en ouder naar 14% (Gisle, 2020). Uit deze bevindingen kunnen we dus opmaken dat mensen die 75 jaar of ouder zijn extra kwetsbaar zijn voor psychische problemen.

Wanneer we kijken naar de aanwezigheid van psychische aandoeningen heeft 23-30% van de 55-plussers mogelijk een psychische aandoening (Gisle, 2020). Van 65-plussers heeft ongeveer 9% een angststoornis en 8% een depressieve stoornis (Driessens et al., 2024). Daarenboven **voelt 8,5% van de Belgische ouderen tussen 65 en 74 jaar zich altijd of meestal eenzaam** (Statbel, 2022)².

Aangezien psychische problemen een sterk verband kennen met een verhoogd risico op zelfdoding, is het dan ook weinig verrassend dat het aantal zelfdodingen bij Vlaamse ouderen de afgelopen jaren is toegenomen. Zo **steeg het aantal zelfdodingen onder mannen van 60 tot 74 jaar in 2022 met 13% ten opzichte van 2020, terwijl er bij vrouwen een nog grotere stijging van 34% werd opgemerkt**. Hoewel er in de leeftijdsgroep van 75 jaar en ouder voor mannen in 2022 een daling van 21% werd vastgesteld ten opzichte van 2020, werd bij vrouwen wel een stijging van 24% opgetekend (Gijzen & Portzky, 2024).

Om psychische problemen aan te pakken, kan ingezet worden op professionele hulp. Echter hebben mensen ouder dan 55 jaar die een slechte geestelijke gezondheid melden ($\geq 35,9\%$) vaker nog nooit hulp gezocht in vergelijking met 25-54-jarigen die een slechte geestelijke gezondheid melden ($\leq 26,6\%$). Ook gaan ze minder actie ondernemen om hun mentaal welzijn te verbeteren (Fiers & Braekman, 2023). Bij 75-plussers zien we dezelfde trend: 75-plussers die een slechte geestelijke gezondheid melden (47,0%), hebben significant vaker nog nooit hulp gezocht dan 18-54-jarigen die een slechte geestelijke gezondheid melden ($\leq 27,3\%$). Wanneer men hulp zoekt in functie van geestelijke gezondheid, gaat men eerst te rade bij familie, vrienden of partner, gevolgd door de huisarts, psycholoog en psychiater (Fiers & Braekman, 2023). Cijfers van Tele-Onthaal tonen een toename van de veroudering bij telefonische hulp. 34,8% van de oproepers is ouder dan 60 jaar. Opvallend is de verdubbeling van het aantal oproepen van 70-plussers: van 3.320 gesprekken in 2015 naar 6.674 in 2022 (+101% t.o.v. 2015). Vrouwen bellen vaker dan mannen naar de hulplijn en het aandeel vrouwelijke bellers neemt toe met de leeftijd: 77,3% van de bellers ouder dan 60 jaar, is een vrouw (Tele-Onthaal, 2023).

² Globaal is 31.6% van de thuiswonende ouderen eenzaam (Stegen et al., 2024), zo blijkt uit onze recente internationale review en meta-analyse. De prevalentie in woonzorgcentra ligt zelfs nog hoger (Gardiner et al., 2020).

2.2. Fysieke gezondheid, graad van mobiliteit

Zowel in Vlaanderen (35,9%) als in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (36,7%) geven ouderen aan dat ze gezondheidsgerelateerde beperkingen ervaren, zo blijkt uit cijfers van 2019³. Het gaat over een daling sinds 2011. Het zijn vooral lager opgeleide ouderen die vaker beperkingen ervaren dan hoogopgeleiden (Demarest et al. 2019).

Volgens de laatste gezondheidsenquête van Sciensano heeft in Vlaanderen anno 2018 **25,5% van de 65- tot 74-jarigen en 52,6% van de 75-plussers mobiliteitsproblemen**. Het aandeel Vlaamse 65- tot 74-jarigen dat **problemen ervaart met dagelijkse activiteiten** bedraagt 18,4%. Dat aandeel ligt met 46,3% aanzienlijk hoger bij 75-plussers. Het aandeel ouderen dat **problemen heeft met zelfzorg** ligt lager: 4,6% van de Vlaamse 65- tot 74-jarigen en 24,6% van de Vlaamse 75-plussers heeft hier problemen mee. **Pijn en ongemak is een vaak voorkomend probleem** bij Vlaamse ouderen volgens de laatste gezondheidsenquête van Sciensano (2018). Meer dan de helft van de Vlaamse 65- tot 74-jarigen (58%) en 7 op 10 van de Vlaamse 75-plussers geeft aan pijn en ongemak te ervaren. 22% van de 75-plussers meldt **geen gezondheidsproblemen**. Dit aandeel ligt hoger bij 65- tot 74-jarigen (37,2%) (Charafeddine et al. 2019). Als we tot slot kijken naar de **subjectieve gezondheid**, geeft 28,1% van de Vlaamse 65- tot 74-jarigen aan een slechte (zeer slechte tot redelijke) gezondheid te hebben. Bij 75+ plussers stijgt dit naar 42% (Tafforeau et al. 2019).

De cijfers voor Brussel zijn als volgt: in **Brussel** ervaarde anno 2018 35,6% van de 65-tot 74-jarigen en 56% van de 75-plussers **mobiliteitsproblemen**. Het aandeel Brusselse 65- tot 74-jarigen dat **problemen ervaart met dagelijkse activiteiten** bedraagt 23%. Bij de Brusselse 75-plussers ligt dat aandeel met 38,7% aanzienlijk hoger. Het aandeel ouderen dat **problemen heeft met zelfzorg** ligt lager. 7,8% van de Brusselse 65- tot 74- jarigen en 24% van de Brusselse 75-plussers heeft hier problemen mee. **Pijn en ongemak is een vaak voorkomend probleem** bij Brusselse ouderen volgens de laatste gezondheidsenquête van Sciensano (2018). Bijna 7 op 10 van de 65- tot 74-jarigen (67,7%) en bijna 3 op 4 (74,5%) van de Brusselse 75-plussers geeft aan pijn en ongemak te ervaren. 14,2% van de 75-plussers meldt **geen gezondheidsproblemen**. Dit aandeel ligt hoger bij 65- tot 74-jarigen (26,8%) (Charafeddine et al. 2019). Als we tot slot kijken naar de **subjectieve gezondheid**, geeft 28,1% van de Brusselse 65- tot 74-jarigen aan een slechte (zeer slechte tot redelijke) gezondheid te hebben. Bij 75-plussers stijgt dit naar 34,2% (Tafforeau et al. 2019).

³ Dit wil zeggen “sinds 6 maanden of langer (matig of ernstig) beperkt te zijn geweest in activiteiten die mensen gewoonlijk doen”

2.3. Cognitieve gezondheid

Tot nu toe zijn er **geen exacte cijfers over de prevalentie van dementie in België**. Volgens schattingen van het Expertisecentrum Dementie leefden in 2020 ongeveer **202.402 mensen met dementie in België, van wie 141.246 in Vlaanderen en Brussel**. Naar verwachting zal dit aantal tegen 2070 **verdubbelen**. 10% van de 65-plussers in Vlaanderen heeft dementie. 40% van de mensen boven de 90 jaar heeft dementie. Dementie komt echter ook op jongere leeftijd voor (Expertisecentrum Dementie, n.d.). In 2025 zullen er in het Vlaamse Gewest 4.464 personen met jongdementie zijn, van wie slechts 1.800 met een formele diagnose (Hendriks et al. 2021). **70% van de mensen met dementie woont thuis** en wordt verzorgd door hun naaste familie en/of omgeving.

3. DYNAMIEKEN IN HUISHOUDENSAMENSTELLING

3.1. Algemene evoluties

Reeds in 2016 schreef de studiedienst van de Vlaamse Regering **dat het traditionele gezin als samenleefvorm minder courant werd**. Ze illustreerden dit aan de hand van het toenemende aantal echtscheidingen, het groeiend aandeel alleenwonenden en het dalend aantal gezinsleden in een gezin. **Hierdoor neemt het aantal huishoudens sterk toe en worden huishoudens kleiner**. Je kan hier spreken van gezinsverdunding (Studiedienst Vlaamse Regering, 2016). Deze evoluties zijn nog steeds actueel. Daarnaast is er de opkomst van de nieuw samengestelde gezinnen: 13% van de Vlaamse gezinnen zou volgens de gezinsenquête uit 2021 een samengesteld gezin zijn (Audenaert, 2022).

3.2. Daling vruchtbaarheid en kinderloosheid

In België is er een **daling van het vruchtbaarheidscijfer**. Zo was er in 2022 sprake van 1,52 gemiddeld aantal kinderen per vrouw, waar dit 30 jaar eerder nog 1,64 bedroeg. Vooral Brussel (van 1,83 naar 1,44) kent een stevige daling, in Vlaanderen is deze trend eerder subtiel (van 1,57 naar 1,53) (Statbel, 2024i).

Het idee dat kinderloosheid gepaard gaat met een grotere kans op eenzaamheid op latere leeftijd moet genuanceerd worden. Andere factoren zoals cultuur, normen, waarden en specifieke levensloopgebeurtenissen spelen namelijk ook een rol (Stegen et al., 2024).

3.3. Alleenwonenden

In Vlaanderen steeg het aantal alleenwonenden sterker (+65%) dan het aantal volwassenen (+19%) in de periode 1990-2020. **Bijna één op vijf van de volwassenen in Vlaanderen woonde alleen in 2020**

(Corijn & Pickery, 2020). In 2024 is 35% van de huishoudens in België een eenpersoonshuishouden . In het **Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bedraagt dit bijna de helft van de huishoudens (46,5%)**. In Vlaanderen is bijna 1 op 3 een eenpersoonshuishouden (32,5%) (Statbel, 2024). Maar hoeveel ouderen wonen nu in een eenpersoonshuishouden? In 2024 woont meer dan de helft van de Vlaamse 65-plussers gehuwd samen met een partner maar zonder kinderen (51,7%). Meer dan een kwart (28%) woont alleen. 5,7% van de 65-plussers woont (on)gehuwd samen met kinderen, terwijl er bij 2,6% van alleenstaande ouderen sprake is van een nog inwonend kind(Statistiek Vlaanderen, 2024).

Omwille van maatschappelijke tendensen (onder andere echtscheidingen, toegenomen levensverwachting) is de burgerlijke staat van de volwassen bevolking in Vlaanderen sinds 1990 sterk gewijzigd. Zo nam bij de groep van 60-plussers het aantal gescheiden personen sterk toe. Deze veranderingen zijn ook merkbaar in de cijfers van alleenwonenden. Relatief gezien is hun aantal bijna verachtvoudigd (Corijn & Pickery, 2020).

3.4. Burgerlijke staat – evoluties

Meer en meer 65-plussers scheiden. **In 2021 waren er 40% meer scheidingen van koppels ouder dan 65 jaar in vergelijking met 2015** (Dekock, 2023). Dit heeft ook zijn weerslag op de evoluties in burgerlijke staat.

Tabel 1.1: Evolutie burgerlijke staat Vlaanderen (Statbel, 2024I)

	1994			2024		
	60-74	75-80	80+	60-74	75-80	80+
Gehuwd	72,4%	48,3%	26,6%	65,8%	63,4%	42,6%
Gescheiden	3,0%	1,8%	1,4%	17,7%	10,8%	6,0%
Ongehuwd	6,6%	7,9%	8,9%	8,6%	4,5%	4,3%
Verweduwd	17,9%	42,1%	63,1%	7,8%	21,3%	47,1%

Anno 2024 is 17,7% van de 60- tot 74-jarigen in het Vlaamse Gewest gescheiden. Zoals aangetoond in tabel 1.1 daalt dit met leeftijd: 10,8% van de 75 tot 80-jarigen en 6% van de 80-plussers is gescheiden. **Het betreft hier een stijging:** in 1994 bedroegen deze aandelen slechts 3%, 1,8% en 1,4%. Het aandeel verweduwden daalt daarentegen . Zo was 7,8% van de 60 tot 74-jarigen in het Vlaamse Gewest verweduwd in 2024, ten opzichte van 17,9% 30 jaar eerder. Ook voor de 75- tot 80-jarigen (21,3% in 2024 en 42,1% in 1994) en de 80-plussers (47,1% in 2024 en 63,1% in 1994) daalde dit aandeel (Statbel, 2024).

Tabel 1.2: Evolutie burgerlijke staat Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (Statbel, 2024)

	1994			2024		
	60-74	75-80	80+	60-74	75-80	80+
Gehuwd	62,4%	43,2%	24,7%	49,8%	46,2%	32,3%
Gescheiden	9,0%	6,2%	5,3%	21,7%	20,3%	14,2%
Ongehuwd	8,6%	8,2%	8,5%	20,2%	12,0%	8,9%
Verweduwd	20,0%	42,3%	61,4%	8,3%	21,5%	44,5%

Ook in Brussel zien we gelijkaardige evoluties. Anno 2024 is 21,7% van de 60-74-jarigen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest gescheiden. Tabel 1.2 toont dat dit aantal daalt met leeftijd - weliswaar minder sterk dan in Vlaanderen: 20,3% van de 75 tot 80-jarigen en 14,2% van de 80-plussers is gescheiden. Het betreft hier een stijging: in 1994 bedroegen deze aandelen slechts 9%, 6,2% en 5,3%. Het aandeel verweduwd daalt daarentegen. Zo was 8,3% van de 60 tot 74-jarigen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest verweduwd in 2024, ten opzichte van 20% 30 jaar eerder. Ook voor de 75- tot 80-jarigen (21,5% in 2024 en 42,3% in 1994) en de 80-plussers (44,5% in 2024 en 61,4% in 1994) daalde dit aandeel (Statbel, 2024).

3.5. Grootouders

In 2020 telde Statbel (2020) 1.783.852 grootouders in België. Het merendeel hiervan was jonger dan 65 (886.275), gevolgd door ouderen tussen 65 en 80 jaar (798.043). Tot slot waren 99.534 80-plussers grootouder. Uit diezelfde cijfers kunnen we afleiden dat 4,5% van de grootouders inwoonde bij hun kleinkinderen (5,3% jonger dan 65, 3,6% tussen 65 en 80 en 4,2% 80+) (Statbel 2020). Verder geven we graag mee dat er naar schatting zo'n 60% van de netwerkplaatsingen binnen Pleegzorg Vlaanderen gebeurt door grootouders (Pleegzorg Kenniscentrum, n.d.).

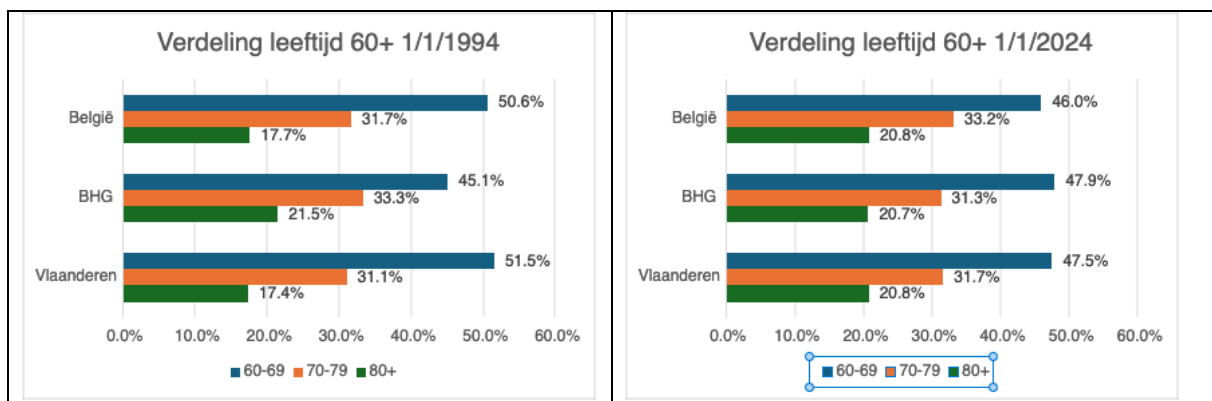
4. BEVOLKING - DEMOGRAFIE

4.1. Vergrijzing en dubbele vergrijzing

De Belgische bevolking vergrijst. Op 1 januari 2024 was **26,5% van de Belgen 60 jaar of ouder** en **20% 65 jaar of ouder**. Dit is een stijging ten opzichte van 30 jaar geleden, toen deze proporties respectievelijk 21,2% en 15,6% waren. Vlaanderen volgt deze trend van vergrijzing, met 20,8% 60-plussers en 15,1% 65-plussers in 1994 naar respectievelijk 24,1% en 21,4% in 2024. In Brussel daarentegen daalt het aandeel 60- en 65-plussers, van 22,7% en 17,4% in 1994 naar 17,9% en 13,1% in 2024. Niettegenstaande groeit ook daar het absolute aantal ouderen: in 1994 waren 214.974 60-plussers in Brussel, in 2024 223.225 (Statbel, 2024f).

De dubbele vergrijzing, namelijk een toename in het aandeel 80-plussers, is eveneens zichtbaar. Op 1 januari 2024 was **5,5% van de Belgen 80 jaar of ouder**, tegenover 3,7% in 1994. Vlaanderen ervaart een vergelijkbare trend van 3,6% 80-plussers in 1994 naar 5% in 2024. In Brussel daalt het aandeel 80-plussers van 4,9% in 1994 naar 3,7% in 2024. Niettegenstaande groeit ook daar het absolute aantal 80-plussers: in 1994 waren er 46.281 80-plussers in Brussel, in 2024 waren er dat 46.297 (Statbel, 2024f).

Figuur 1.1 geeft de leeftijdsverdeling van de 60-plussers weer. De 60-plussers in Vlaanderen bestaan grotendeels (47,5%) uit 60- tot 69-jarigen, gevolgd door 31,7% 70- tot 79-jarigen en 20,8% 80-plussers. Deze verdeling is vrij gelijkaardig in Brussel, met 47,9% 60- tot 69-jarigen, gevolgd door 30,7% 70 tot 79-jarigen en 20,7% 80-plussers. Als we dit vergelijken met cijfers van 30 jaar geleden, illustreert dit eveneens de dubbele vergrijzing in Vlaanderen, waar in 1994 17,4% van de 60-plussers 80 jaar of ouder was en dit aandeel nu 20,8% bedraagt. Brussel kent een kleine daling in 80-plussers, van 21,5% in 1994 naar 20,7% in 2024 (Statbel, 2024f).

Figuur 1.1: Verdeling 60-plussers (Statbel, 2024f).

4.2. Sterke lokale verschillen op vlak van vergrijzing

De vergrijzingstendens ontplooit zich niet in gelijke mate over Vlaanderen en Brussel. De cijfers verschillen sterk van gemeente tot gemeente.

Tabel 1.3: Lokale verschillen in Vlaanderen bij 60-plussers (Statbel, 2025)

	60-69	70-79	80+
Min	9,4%	5,7%	0,0%
Max	21,7%	21,4%	11,4%
Gemiddelde	13,4%	9,5%	6,2%
Mediaan	13,4%	9,7%	6,3%
Top 3 hoogste aandeel	Koksijde (21,7%) Nieuwpoort (20,1%)	Koksijde (21,4%) Nieuwpoort (18,3%)	Knokke-Heist (11,4%) Koksijde (11,3%)

	De Haan (19,6%) Middelkerke (19,6%)	Knokke-Heist (17,5%)	Nieuwpoort (10,4%)
--	--	----------------------	--------------------

Tabel 1.4: Lokale verschillen in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bij 60-plussers (Statbel, 2025)

	60-69	70-79	80+
Min	7,6%	3,9%	2,0%
Max	11,6%	9,2%	6,4%
Gemiddelde	8,4%	5,7%	3,6%
Mediaan	8,8%	5,9%	4,0%
Top 3 hoogste aandeel	Watermaal-Bosvoorde (11,6%) Sint-Pieters-Woluwe (10,5%) Ukkel (10,2%)	Watermaal-Bosvoorde (9,2%) Ukkel (8,2%) Sint-Pieters-Woluwe (7,9%)	Sint-Pieters-Woluwe (6,4%) Watermaal-Bosvoorde (6,3%) Ukkel (5,9%)

4.3. Levensverwachting

In België bedroeg **de levensverwachting bij geboorte 82,3 jaar in 2023**. Vrouwen hebben een hogere levensverwachting bij de geboorte (84,3 jaar) dan mannen (80,2 jaar). Dit verschil tussen mannen en vrouwen daalt doorheen de tijd. In 2023 was het verschil 4,1 jaar terwijl dit in 1997 nog 6,4 jaar bedroeg. Het Vlaamse Gewest kent de hoogste levensverwachting bij geboorte (83,2 jaar). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest bedroeg de levensverwachting 82,2 jaar (Statbel, 2024h).

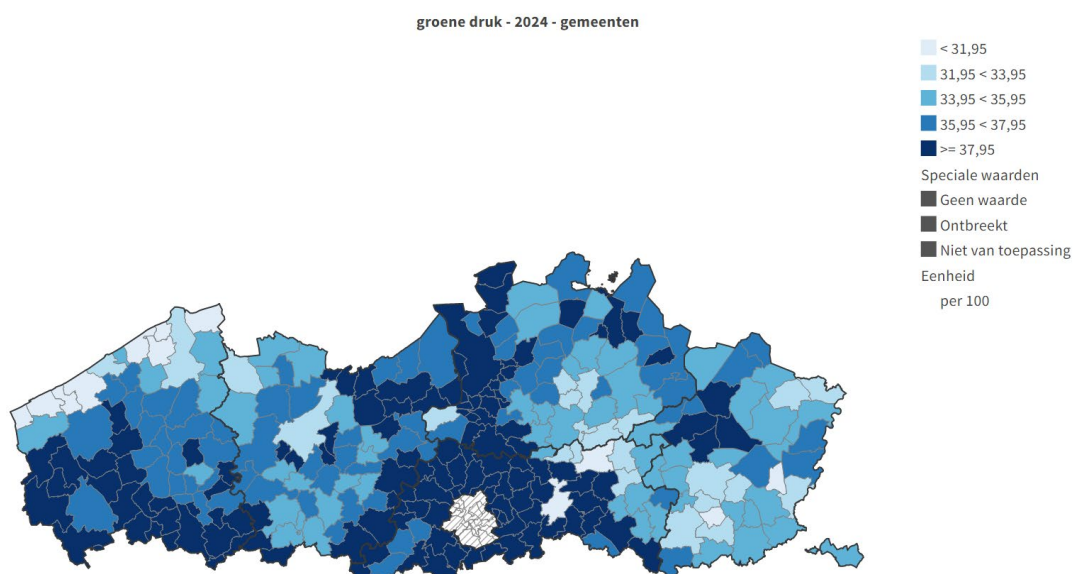
Naast levensverwachting bij geboorte is er ook **levensverwachting op 65 jaar**. Die bedroeg in 2023 voor Brusselse mannen 18,33 en voor vrouwen 21,6 jaar. In Vlaanderen was dit respectievelijk 19,5 en 22,3 jaar (Statbel, 2024i).

Niet alle jaren daarvan worden in goede gezondheid doorgebracht. **In 2018 konden mannen van 65 jaar verwachten dat ze nog 12,5 jaar in goede gezondheid zouden leven**. Voor vrouwen was dit 12,4 jaar. Dit betekent dat van mannen en vrouwen kan worden verwacht dat zij op 65-jarige leeftijd respectievelijk 68% en 57% van hun resterende leven zonder functiebeperkingen doorbrengen. Dit betekent dat vrouwen, hoewel zij volgens de cijfers van levensverwachting langer leven,, ze meer jaren leven met beperkingen (zowel in absoluut aantal jaren als in % van het resterende leven) (Sciensano, 2022).

Bovendien is de levensverwachting niet gelijk verdeeld. Zo is er een groot verschil in levensverwachting tussen groepen met een lage en hoge socio-economische status. In 2019 was er een verschil van 8,9 jaar bij mannen en 6 jaar bij vrouwen tussen de groep met de laagste en hoogste sociaaleconomische status. Vanwege de oversterfte als gevolg van COVID-19, daalde de levensverwachting in 2020 in beide groepen en voor beide geslachten, maar de daling was kleiner voor de groep met de hoogste socio-economische status, waardoor de socio-economische verschillen toenamen (9,3 jaar bij mannen en 6,3 jaar bij vrouwen) (Bourguignon et al. 2021 in Sciensano, 2024). Ook de gezonde levensverwachting toont een socio-economisch patroon, waarbij de gezonde levensverwachting toeneemt met het opleidingsniveau (Sciensano, 2022).

4.4. Groene druk vs. grijze druk

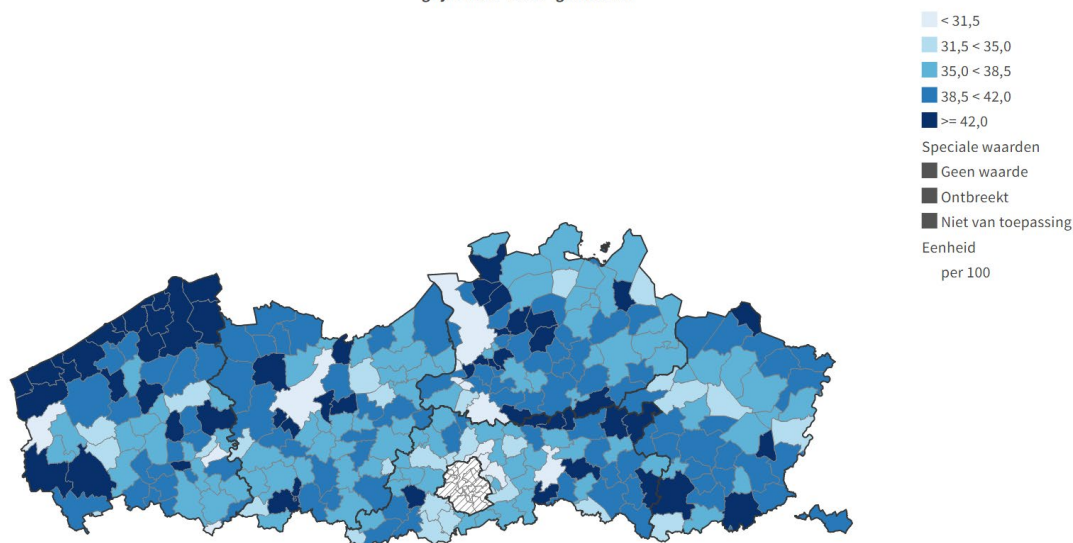
Groene druk wordt berekend door de verhouding tussen het aantal personen van 0 tot 20 jaar en het aantal personen van 20 tot 65 jaar * 100. Dit geeft een beeld van de verhouding tussen jeugd en beroepsactieve bevolking. In 2024 was de **Vlaamse groene druk 37,7%**. De groene druk kent sterke lokale verschillen. en is het hoogst in Vilvoorde (49,2%), Mesen (48,5%), Machelen (47,9%), Wezembeek-Oppeem (47,5%), Ronse (47,4%) en Kraainem (46,7%) (Provincies in cijfers, 2024a).

Figuur 1.2: Groene druk Vlaanderen 2024 (Provincies in cijfers, 2024a)

Grijze druk is de verhouding tussen het aantal 65-plussers en het aantal personen van 20 tot 64 jaar * 100. In 2024 was de **Vlaamse grijze druk 37,4%**. De **grijze druk verschilt ook sterk lokaal** en kent meer spreiding dan de groene druk, maar situeert zich wel **vooral in de kustgemeenten**. De grijze druk is het hoogst in Koksijde (98,2%), Nieuwpoort (80,7%), Knokke Heist (76,7%) De Haan (76,5%) en Middelkerke (72,1%). Laten we de kustgemeenten buiten beschouwing dan is de top 3: Sint Martens Latem (54,9%), Horebeke (51,3%) en Hove (50,4%) (Provincies in cijfers, 2024b).

grijze druk - 2024 - gemeenten

Figuur 1.3: Grijze druk Vlaanderen 2024 (Provincies in cijfers, 2024b)

4.5. Overlijdens (evolutie, plaats van overlijden, doodsoorzaken)

In 2023 was er een lichte daling van het aantal overlijdens (0,7%) tegenover het gemiddelde, dat van 2018 tot en met 2022 werd opgetekend. De daling was het meest uitgesproken in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (-3,6%). In het Vlaamse Gewest is geen sprake van een daling, maar eerder van een stagnatie van het aantal overlijdens (+0,3%) (Statbel, 2024j).

Als we kijken naar de locatie van overlijdens (Tabel 1.5), zien we sterke verschillen tussen de groep ouderen. In 2021 stierf bijna de helft van de 85-plussers in Vlaanderen (48,4%) in een voorziening (waaronder een woonzorgcentrum). Een derde stierf in het ziekenhuis (33,6%). Meer dan de helft van de 65-tot 74-jarigen (53,5%) en bijna de helft van de 75-84-jarigen (49,9%) stierf in het ziekenhuis (Statbel, 2024k).

Tabel 1.5: Plaats van overlijden in Vlaanderen en Brusselse Hoofdstedelijke Gewest per leeftijdsgroep

Plaats van overlijden in Vlaanderen	65-74 jaar	75-84 jaar	85+ jaar
Thuis	33,3%	24,4%	17,0%
Ziekenhuis	53,5%	49,9%	33,6%
Voorziening	9,9%	23,9%	48,4%
Andere	1,5%	0,7%	0,3%
Onbekend	1,8%	1,1%	0,6%
Plaats van overlijden in Brusselse Hoofdstedelijke Gewest	65-74 jaar	75-84 jaar	85+
Thuis	23,3%	21,9%	18,1%
Ziekenhuis	57,3%	54,8%	40,2%
Voorziening	9,5%	16,9%	37,1%
Andere	1,2%	0,7%	0,3%
Onbekend	8,8%	5,7%	4,3%

Samenvatting Demografische ontwikkelingen

- Er is een toegenomen diversiteit in het profiel van ouderen in Vlaanderen en Brussel. Het aantal ouderen met een buitenlandse achtergrond neemt toe, alsook het aantal ouderen met een beperking.
- Samen met de leeftijd neemt het risico op armoede toe en de groep dak- en thuislozen wordt steeds ouder. Ook het aantal ouderen in detentie neemt toe.
- Ongeveer drie op vijf ouderen voelt zich goed in z'n vel. Toch blijven mentale problemen, eenzaamheid en zelfdoding bij ouderen belangrijke aandachtspunten met stijgende prevalentie.
- Fysieke gezondheidsgelateerde problemen nemen toe met de leeftijd en zorgen voor beperkingen in het dagelijks leven.
- Er wordt verwacht dat de prevalentie van dementie zal verdubbelen tegen 2070. Ongeveer 70% van de personen met dementie woont thuis.
- Het traditionele gezin als samenlevingsvorm komt minder voor. Hierdoor neemt het aantal huishoudens sterk toe en worden huishoudens kleiner.
- De bevolking vergrijsst en een dubbele vergrijzing is eveneens merkbaar. Deze vergrijzingstendens is ongelijk verdeeld over Vlaanderen en Brussel.
- Vrouwen hebben een hogere levensverwachting dan mannen, maar leven meer jaren met beperkingen.
- De levensverwachting neemt toe, maar deze is niet gelijk verdeeld: groepen met een lage socio-economische status hebben een lagere levensverwachting.

REFERENTIELIJST

- Agentschap Integratie & Inburgering (2021). *Migratie als constante. Migratiepijlers in de Belgische geschiedenis*. Geraadpleegd op <https://www.integratie-inburgering.be/sites/default/files/2021-11/Tijdslijn-migratiegeschiedenis.pdf>
- Audenaert, V. (2022). *Gezinsenquête 2021: De samenstelling van het gezin. Gezinnen in Vlaanderen over hoe het gezin er uit ziet, wie bij het gezin hoort, waar gezinsleden wonen, over hun kinderwens en wat men liever anders had gezien in de samenstelling van het gezin*. Geraadpleegd op https://departementwvg.be/sites/default/files/media/documenten/DeSamenstellingVanHetGezin_def.pdf
- Bruzz (2022). *Manifest moet queer-senioren in de kijker zetten*. Geraadpleegd op <https://www.bruzz.be/samenleving/manifest-moet-queer-senioren-de-kijker-zetten-2022-05-13>
- Çavaria (n.d.). *Op het kruispunt leeftijd*. Geraadpleegd op <https://www.cavaria.be/node/649>
- Charafeddine, R., Braekman, E., & Van der Heyden J. (2019). *Gezondheidsenquête 2018: Gezondheidsgerelateerde kwaliteit van leven*. Brussel, België: Sciensano. Rapportnummer: D/2019/14.440/37. Geraadpleegd op www.gezondheidsenquête.be
- Corijn, E., & Pickery, J. (2020). *Alleenwonende in het Vlaamse Gewest: Verschuivingen tussen 1990 en 2020*. Geraadpleegd op <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/40283>
- Decock, L. (2023). *40 procent meer scheidingen bij 65-plussers: "Mensen hebben nu de financiële mogelijkheid"*. Geraadpleegd op <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/01/24/40-procent-meer-scheidingen-bij-65-plussers/>
- Demarest, S., Gisle, L., Charafeddine, R., & Van der Heyden, J. (2019). *Gezondheidsenquête 2018: Langdurige beperkingen*. Brussel, België: Sciensano. Rapportnummer: D/2019/14.440/40. Geraadpleegd op www.gezondheidsenquête.be
- De Smet, S. (2017). *Study into the characteristics and quality of life of older offenders. Doctoraatsthesis*. Vrije Universiteit Brussel.
- Drieskens, S., Duveau, C., Hermans, L., & Nélis, G. (2024). *Belgian health and well-being cohort (BELHEALTH). Bulletin n°4*. Geraadpleegd op https://www.sciensano.be/sites/default/files/bulletin_4_belhealth_en_v5.pdf
- Europese Commissie (2020). *Een Unie van gelijkheid: strategie voor gelijkheid van lhbtq'ers 2020-2025*. Geraadpleegd op <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0698>
- Expertisecentrum Dementie (n.d.). *De belangrijkste cijfers op een rijtje*. Geraadpleegd op <https://www.dementie.be/home/wat-is-dementie/prevalentie/>.
- Fiers, S., & Braekman, E. (2023). *Preventiebarometer. Geestelijke gezondheid*. Sciensano. https://www.sciensano.be/sites/default/files/preventiebarometer_geestelijkegezondheid.pdf

- Gardiner, C., Laud, P., Heaton, T., & Gott, M. (2020). What is the prevalence of loneliness amongst older people living in residential and nursing care homes? A systematic review and meta-analysis. *Age and Ageing*, 49(5), 748–757. <https://doi.org/10.1093/ageing/afaa049>
- Gijzen, M., & Portzky, G. (2024). *De Vlaamse suïcidecijfers in een nationale en internationale context*. Vlaams Expertisecentrum Suïcidepreventie (VLESP). Geraadpleegd op <https://www.zelfmoord1813.be/files/PDF-niet-publicaties/Epidemiologisch-rapport-2024.pdf>
- Gisle L, Drieskens S, Demarest S, Van der Heyden J. (2020). *Geestelijke gezondheid: gezondheidsenquête 2018*. Brussel, België: Sciensano; Rapportnummer: D/2020/14.440/4. Geraadpleegd op www.gezondheidsenquête.be
- Grip vzw (2024). *Vlaams Mensenrechteninstituut noemt wachtlijsten ontoelaatbaar*. Geraadpleegd op <https://www.gripvzw.be/nl/artikel/682/vlaams-mensenrechteninstituut-noemt-wachtlijsten-ontoelaatbaar>
- Hendriks, S., et al. (2021). Global prevalence of young-onset dementia: a systematic review and meta-analysis. *JAMA neurology*, 78(9), 1080-1090.
- Humblet, D. et al. (2022). Oud en achter tralies: ‘Te weinig aandacht voor vergrijzing in de gevangenissen’. Geraadpleegd op <https://sociaal.net/achtergrond/te-weinig-aandacht-vergrijzing-gevangenissen/>
- Koning Boudewijn Stichting (2024). Tellingen Dak- en thuisloosheid. Globaal rapport 2023. Geraadpleegd op https://media.kbs-frb.be/nl/media/11575/Dakenthuisloosheid_GlobaalRapport_NL.
- KU Leuven (n.d.). *Geen huisje, wel een kruisje*. Geraadpleegd op <https://stories.kuleuven.be/nl/verhalen/geen-huisje-wel-een-kruisje>
- Messelis, E. (2024). Rainbowsenioren, kunnen zijn wie ze zijn, kunnen liefhebben wie ze willen. In Verté, D. et al. (Eds.), *Recht op grijs. Bouwen aan ouderenbeleid* (pp. 251-264). Gompel & Svacina: Antwerpen.
- Noozo (2021). Advies hulpmiddelen voor plus 65-jarigen. Geraadpleegd op <https://www.noozo.be/nl/adviezen/advies-hulpmiddelen-voor-plus-65-jarigen>
- OHCHR (2023). *UN experts: LGBT older persons at heightened risk of violence and discrimination*. Geraadpleegd op <https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/10/un-experts-lgbt-older-persons-heightened-risk-violence-and-discrimination>
- Lindenberg, J., Lone, S., & Conkova, N. (2023). Ouder worden als vluchteling in Nederland. Perspectieven op en ervaringen met goed ouder worden. *Geron*. Geraadpleegd op <https://gerontijdschrift.nl/artikelen/ouder-worden-als-vluchteling-in-nederland/>
- Palliatieve Zorg. Noord-Holland & Flevoland (n.d). *Zorgen voor de oudere, ernstig zieke dakloze: Palliatieve zorg*. Geraadpleegd op <https://palliaweb.nl/consortium-noordhollandflevoland/wat-we-doen/projecten/zorgen-voor-de-oudere,-ernstig-zieke-dakloze-palli#:~:text=De%20groep%20mensen%20die%20dak,maatschappelijke%20opvang%20of%20beschermd%20wonen>

- Pleegzorg Kenniscentrum (n.d.). Nieuwsbrief ondersteuningsbehoeften pleegrootouders. <https://www.pleegzorg.be/files/Documenten/Kenniscentrum/Nieuwsbrief-2-Kenniscentrum-Pleegzorg-pleegrootouders.pdf>
- Provincies in cijfers (2024a). *Groene druk 2024 gemeenten*. Geraadpleegd op https://provincies.incijfers.be/databank?workspace_guid=f02f5676-b150-4ad4-a495-e6bc8b737e07
- Provincies in cijfers (2024b). *Grijze druk 2024 gemeenten*. Geraadpleegd op https://provincies.incijfers.be/databank?workspace_guid=32c48043-7880-4987-995c-1392cc1694f8
- Rainbow-ambassadors (2020). *LGBTQI+senioren in de ouderenzorg*. Geraadpleegd op <https://rainbow-ambassadors.be/wp-content/uploads/2020/11/brochureRBA.pdf>
- Rainbow-ambassadors (2022). *Manifeste RainbowAmbassadors*. Geraadpleegd op <https://rainbow-ambassadors.be/nl/manifeste-rainbowambassadors/>
- Schoofs, S. (2023). *Ondanks zware handicap, nooit genoeg zorgbudget: Joke Mariman (43) kiest voor levenseinde met hulp van artsen*. Geraadpleegd op <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2023/09/19/joke-mariman-bindweefselziekte-persoonlijk-zorgbudget/>
- Sciensano (2024). *Levensverwachting en Levenskwaliteit: Levensverwachting België*. Geraadpleegd op <https://www.gezondbelgie.be/nl/gezondheidstoestand/levensverwachting-en-levenskwaliteit/levensverwachting>
- Sciensano (2022). *Levensverwachting en Levenskwaliteit: Gezonde levensverwachting, België*. Geraadpleegd op <https://www.gezondbelgie.be/nl/gezondheidstoestand/levensverwachting-en-levenskwaliteit/gezonde-levensverwachting>
- Sillis, M. (2020). *Herman (62), een handicap maar geen budget: 'In het woonzorgcentrum word ik geleefd'*. Geraadpleegd op <https://sociaal.net/verhaal/een-handicap-maar-geen-persoonsvolgend-budget/>
- Statbel (2022). *Nieuwe enquête brengt eenzaamheid, geluksgevoel en tevredenheid van de Belgen in kaart*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/nieuwe-enquete-brengt-eenzaamheid-geluksgevoel-en-tevredenheid-van-de-belgen-kaart>
- Statbel (2024a). *Bevolking naar woonplaats, nationaliteit (Belg/niet-Belg), burgerlijke staat, leeftijd en geslacht*. Geraadpleegd op <https://bestat.statbel.fgov.be/bestat/crosstable.xhtml?view=5525fea5-4abb-424b-918c-d5a5658b9e34>
- Statbel (2024b). *Herkomst naar leeftijd en geslacht per gemeente*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/bevolking/5.13%20Herkomst/Herkomst%20naar%20leeftijd%20en%20geslacht%20per%20gemeente.xlsx>
- Statbel (2024c). *Bevolking van 25 jaar of ouder volgens leeftijdsklasse, geslacht en opleidingsniveau (4 klassen)*. Geraadpleegd op https://statbel.fgov.be/sites/default/files/files/documents/Census2021/T01_EDU4_BE_25HI_NL.XLSX

- Statbel (2024d). *Risico op armoede of sociale uitsluiting*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting>.
- Statbel (2024e). *62,3% van de Belgen voelde zich altijd of meestal gelukkig*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/623-van-de-belgen-voelde-zich-altijd-meestal-gelukkig>
- Statbel (2024f). *Bevolking naar woonplaats, nationaliteit (Belg/niet-Belg), burgerlijke staat, leeftijd en geslacht*. Geraadpleegd op <https://bestat.statbel.fgov.be/bestat/crosstable.xhtml?view=5fee32f5-29b0-40df-9fb9-af43d1ac9032>
- Statbel (2024h). *Sterftetafels en levensverwachting*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/sterfte-en-levensverwachting/sterftetafels-en-levensverwachting>
- Statbel (2024i). *Bevolkingsvooruitzichten*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/bevolkingsvooruitzichten#panel-13>.
- Statbel (2024j). *Overlijdens in 2023 met 0,7% gedaald tegenover gemiddelde 2018-2019-2021-2022*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bevolking/loop-van-de-bevolking/overlijdens>
- Statbel (2024k). *Aantal sterfgevallen per maand volgens plaats van overlijden*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/open-data/aantal-sterfgevallen-maand-volgens-plaats-van-overlijden>.
- Statbel (2025). *Bevolking naar woonplaats, nationaliteit, burgerlijke staat, leeftijd en geslacht*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/open-data/bevolking-naar-woonplaats-nationaliteit-burgerlijke-staat-leeftijd-en-geslacht-11>
- Statistiek Vlaanderen (2024). *Bevolking naar positie in het huishouden*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bevolking/bevolking-naar-positie-in-het-huishouden>
- Stegen, H., Dierickx, E., & De Donder, L. (2024). *Zijn ouderen zonder kinderen echt zo eenzaam? Geron*. Geraadpleegd op <https://gerontijdschrift.nl/artikelen/zijn-ouderen-zonder-kinderen-echt-zo-eeenzaam>
- Stegen, H., et al. (2024). *Loneliness prevalence of community-dwelling older adults and the impact of the mode of measurement, data collection, and country: A systematic review and meta-analysis. International Psychogeriatrics*, 1–15. <https://doi.org/10.1017/S1041610224000425>
- Studiedienst Vlaamse Regering (2016). *Toenemende gezinsverduunning: niet alleen een Vlaams fenomeen*. Geraadpleegd op <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/23211>
- Tafforeau, J., Drieskens, S., Charafeddine, R., Van der Heyden, J. (2019). *Gezondheidsenquête 2018: Subjectieve gezondheid. Brussel, België: Sciensano*. Rapportnummer: D/2019/14.440/35. Geraadpleegd op www.gezondheidsenquête.be
- Tele-onthaal (2023). *Jaarcijfers 2022 (detail)*. Geraadpleegd op <https://www.tele-onthaal.be/publicaties/>
- Transgender Infopunt (n.d.a). *Trans ouderen in woon- en dienstencentra*. Geraadpleegd op <https://www.transgenderinfo.be/nl/zorgverleners/ouderenzorg/trans-ouderen-woon-en->

[dienstencentra#:~:text=Er%20zijn%20naar%20schatting%20200.000,dat%20aantal%20alleen%20maar%20toenemen.](#)

- Transgender Infopunt (n.d.b). *Zorg voor trans ouderen*. Geraadpleegd op <https://www.transgenderinfo.be/nl/zorgverleners/ouderenzorg/zorg-voor-trans-ouderen>
- UNCHR (2024). *Ouderen*. Geraadpleegd op <https://www.unhcr.org/be/nl/over-ons/wie-we-helpen/verschillende-risicogroepen/ouderen>
- Vanweddigen, M., et al. (2024). *Maatschappelijke positie en participatie van personen met een handicap*. Geraadpleegd op <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/47710>.
- Vlaams Agentschap voor Personen met een Handicap (n.d.). *Zonnelied en De Overbron gaan voor geïntegreerde zorg*. Geraadpleegd op <https://www.vaph.be/getuigenissen/zonnelied-en-de-overbron-gaan-voor-geintegreerde-zorg>
- Vlaams Agentschap Personen met Handicap (2024). *Meerjarenplanning met betrekking tot ondersteuning voor personen met een handicap voor de komende legislatuur (2025-2029)*. Geraadpleegd op https://www.vaph.be/sites/default/files/2024-03/Meerjarenplanning_2025-2029_0.pdf
- Van Regenmortel, S., Vandeveldde, L., & Brosens, D. (2024). *Re-integratie van personen in Vlaamse en Brusselse gevangnissen (BRuG-project): De gevangenispopulatie in cijfers*. Agentschap Justitie en Handhaving. https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1731922214/repositories-prd/Van_Regenmortel_et_al._2024_-_BRuG_SIDIS_WP1_povxly.pdf
- Warnez, J. (2017). *Mensen met een beperking worden ouder. Samenwerking zorgt voor meer 'quality of life'*. Geraadpleegd op <https://sociaal.net/achtergrond/mensen-met-een-beperking-worden-ouder/>
- WHO (n.d.). *Improving LGBTIQ+ health and well-being with consideration for SOGIESC*. Geraadpleegd op <https://www.who.int/activities/improving-lgbtqi-health-and-well-being-with-consideration-for-sogiesc>

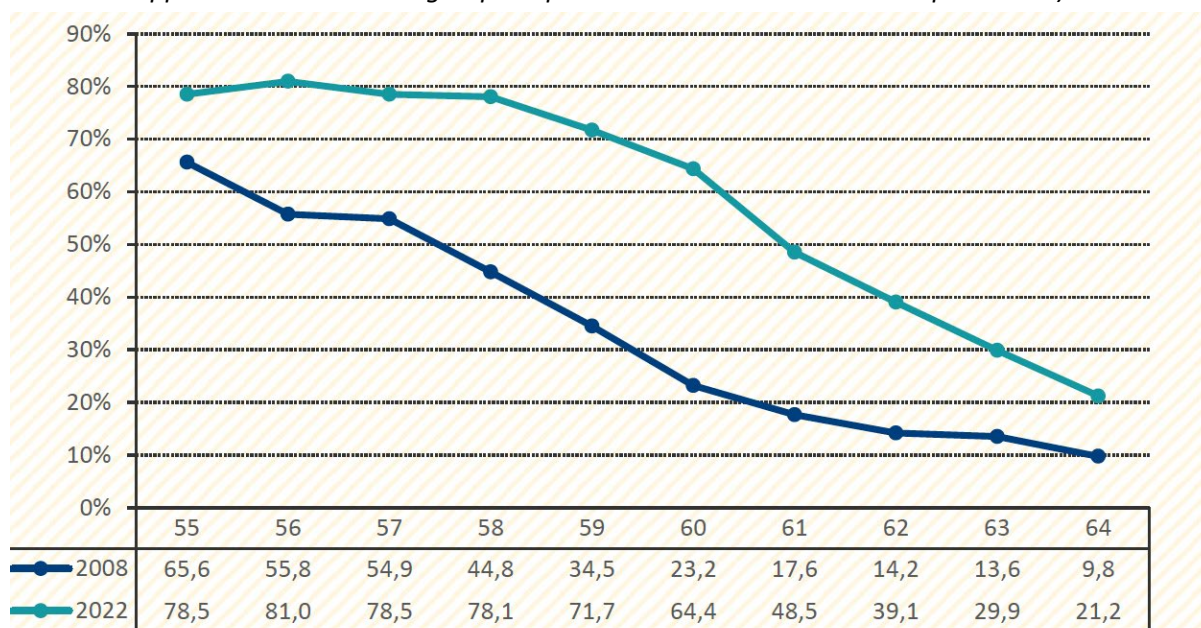
HOOFDSTUK 2. Economische ontwikkelingen

1. TEWERKSTELLING

1.1. Tewerkstellingsgraad

De tewerkstellingsgraad bij 55-plussers is de afgelopen jaren continu gestegen, ook tijdens crisismomenten zoals de COVID-19-pandemie. Als we kijken naar de werkzaamheidsgraad per leeftijdsjaar (Tabel 2.1), zien we dat het algemene niveau van de werkzaamheidsgraad niet alleen is gestegen, maar het verloop ervan ook aanzienlijk is veranderd tussen 2008 en 2022. Waar in 2008 de werkzaamheidsgraad vanaf het 55e levensjaar bijna continu daalde, blijft deze in 2022 op een relatief hoog niveau tot de leeftijd van 58 jaar (78.1%). De eerste significante daling vindt plaats vlak voor de vroegst mogelijke pensioenleeftijd (60 jaar bij een loopbaan van 44 jaar). De grootste afname wordt uiteindelijk waargenomen vanaf de leeftijd van 61 jaar, met een daling van 15.8 procentpunt ten opzichte van het voorgaande jaar (De Smet & Vansteenkiste, 2023).

Tabel 2.1: Werkzaamheidsgraad van 55-plussers (2008-2022) in het Vlaamse Gewest (overgenomen uit: *Trendrapport 2023: kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt van het Steunpunt Werk*)

Noot: In 2021 werd de EAK grondig hervormd, wat zorgt voor een breuk in de resultaten. De evolutie moet bijgevolg met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Bron: Steunpunt Werk/DWSE op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium) – EAK

Vlaanderen streeft naar een werkzaamheidsgraad van 80% tegen 2030. De **werkzaamheidsgraad** van de 55-plussers nam sinds 2008 met 25.2 procentpunt toe. Tot de leeftijd van 58 jaar blijft de werkzaamheidsgraad op een relatief hoog niveau, maar daarna gaat het snel bergaf. **59,1% van de**

Vlamingen tussen 55 en 64 jaar is aan het werk (Statbel, 2024b). De groei op die relatief korte termijn is volgens het Steunpunt Werk erg sterk en positief. Het **doel is om voor deze leeftijdsgroep tegen 2030 een werkzaamheidsgraad van 65% te bereiken**. Meer oudere werkzoekenden weer aan het werk helpen is daarom essentieel.

Naast maatregelen om mensen langer aan het werk te houden, spelen **strengere regels rond het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag (SWT), het vroegere brugpensioen**, een belangrijke rol. In vergelijking met 2011 is het aantal mensen in dat stelsel met ruim 80% gedaald (De Tijd, 2024).

Deeltijds werken komt vaker voor bij 55-64-jarigen dan bij jongere leeftijdscategorieën (Statistiek Vlaanderen, 2024). Veel ouderen willen immers blijven werken, maar vaak onder aangepaste omstandigheden, zoals minder uren of minder fysiek belastend werk. In een artikel van De Morgen van 4 juli 2024 stellen HR-experten Annelies Bries en Ellen Van Grunderbeek van Acerta dat het aantal voltijds werkende zestigplussers elk jaar daalt.

Uit een studie van de Nationale Bank blijkt dat **ouderen in 2023 voornamelijk werkzaam zijn in vijf sectoren**: de gezondheidszorg en maatschappelijke dienstverlening (16%), de verwerkende industrie (12%), de detailhandel (11%), het onderwijs (10%) en de overheid (10%). Het aandeel oudere werknemers is relatief laag in de bouwnijverheid, de horeca, de informatie- en communicatietechnologie en de kunst- en amusementsector. Die verdeling kan onder andere worden verklaard door de aard van de taken, die eigen zijn aan elke sector (fysiek werk, atypische werkuren, enzovoort) of door de voortdurend veranderende vaardigheden die vereist zijn in de geavanceerde sectoren. De personen die tot na hun 65 werken, zijn vooral werkzaam in de gezondheidszorg en de handel en de meesten van hen werken deeltijds (Trends, 2023).

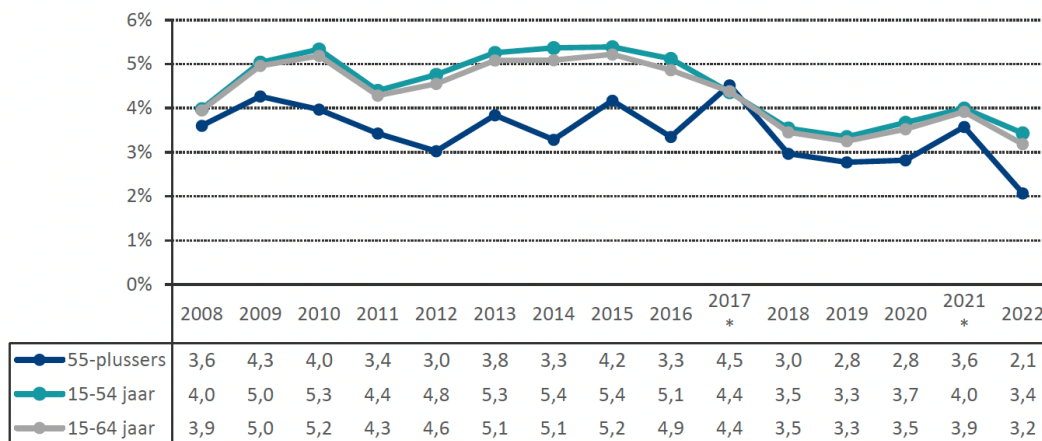
Uit een [analyse](#) van RSZ-cijfers door HR-dienstverlener SD Worx blijkt dat in maart 2024 44.350 65-plussers aan het werk waren, en dit ondanks hun pensioengerechtigde leeftijd. Zij hebben een (deeltijdse) job of werken als bijverdienste bovenop hun pensioen. De meest populaire sectoren, die in de privésector 65-plussers tewerkstellen, zijn: diensten, horeca en distributie (zoals winkels). De meest voorkomende functies zijn administratief bediende, conciërge, taxichauffeur, vrachtwagenchauffeur en bewakingsagent. Het aantal werknemers van 65 jaar of ouder is in tien jaar tijd met 2,6 vermenigvuldigd. Eén op vijf werkende 65-plussers blijft voltijds doorwerken, terwijl vier op vijf na de pensioenleeftijd op deeltijdse basis aan de slag is: met een deeltijdse arbeidsovereenkomst of met een flexibel contract – als flexi-jobber, interimkracht of seizoenarbeider.

1.2. Werkloosheidscijfers

Tabel 2.2 geeft de evolutie weer van de werkloosheidsgraad van 55-plussers tussen 2008 en 2022 in het Vlaams Gewest. **In 2023 was 2,1% van de personen tussen 55 en 64 jaar in het Vlaamse Gewest**

werkloos. Voor heel België is dat 5,6%, met 5,1% voor het Waalse Gewest en 7,8% voor het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, een cijfer dat opmerkelijk hoger ligt (Statbel, 2024c).

Tabel 2.2: Werkloosheidsgraad van 55-plussers (2008-2022) (overgenomen uit: *Trendrapport 2023: kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt van het Steunpunt Werk*)

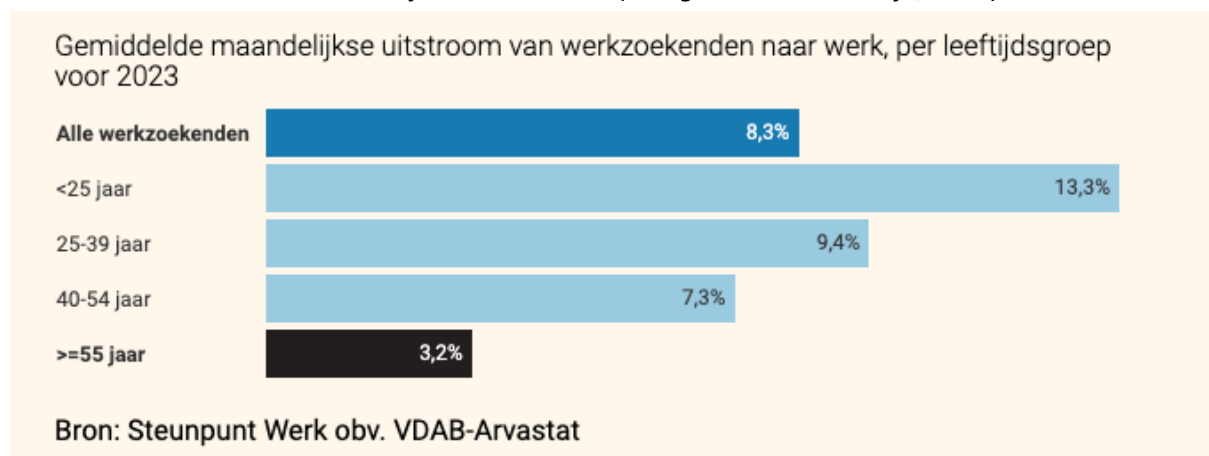

Noot: In 2011 is er een aanpassing in de toewijzing van werklozen. * In 2017 en 2021 werd de EAK grondig hervormd, wat zorgt voor een breuk in de resultaten. De evolutie moet bijgevolg met de nodige voorzichtigheid geïnterpreteerd worden.

Bron: Steunpunt Werk/DWSE op basis van Statbel (Algemene Directie Statistiek – Statistics Belgium) – EAK

Oudere werkzoekenden stromen, eenmaal werkloos, veel trager door naar werk dan jongere leeftijdsgroepen. Een analyse van het Steunpunt Werk (Tabel 2.3) toont dat in 2023 maandelijks ongeveer één op de twaalf werkzoekenden in Vlaanderen (8,3%) weer werk vond. Bij werkzoekenden ouder dan 55 jaar lag dit cijfer op 3,2%, terwijl jongere werkzoekenden twee tot vier keer vaker een baan vonden.

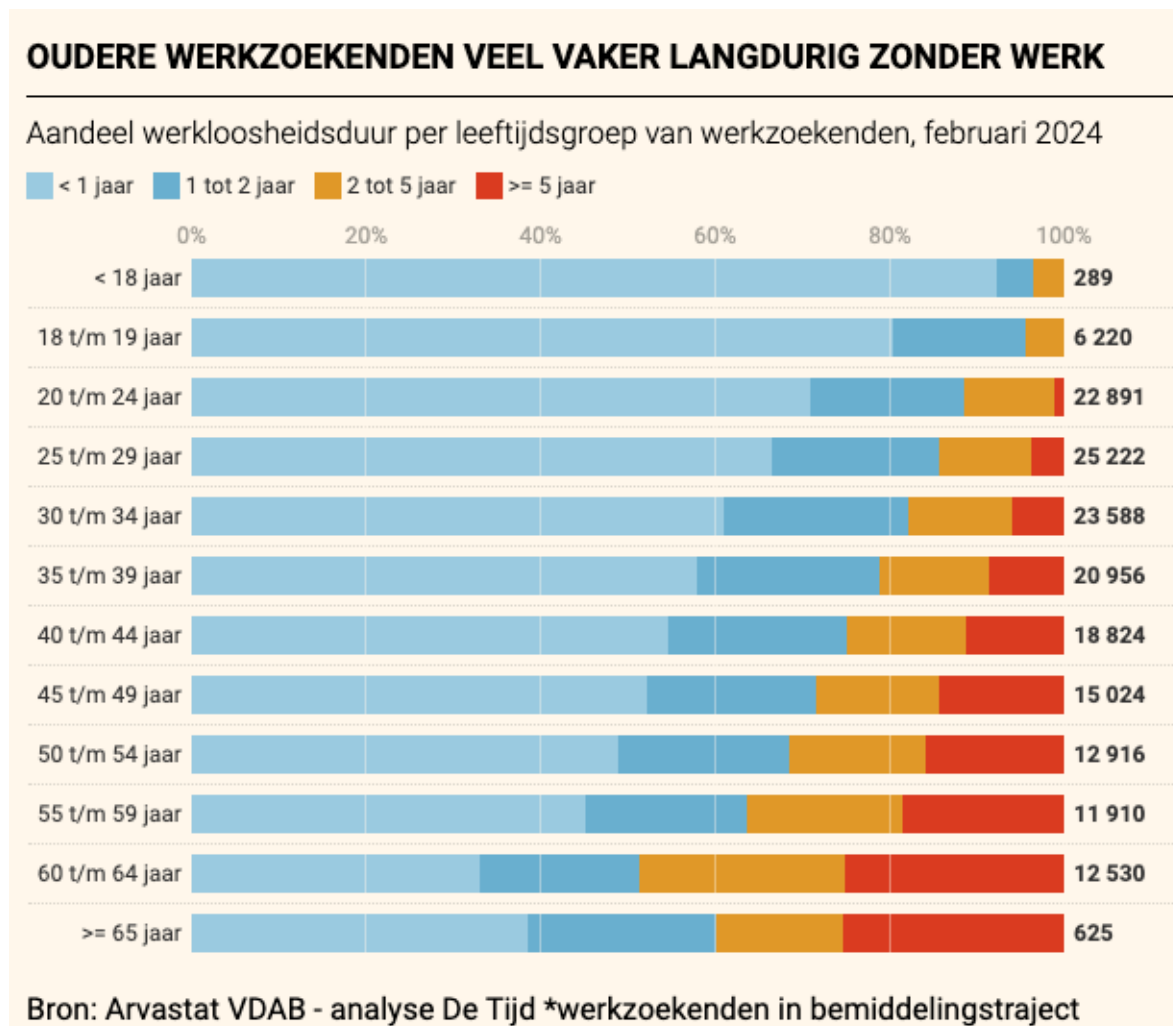
Tabel 2.3. Uitstroom naar werk bij werkzoekenden (overgenomen uit *De Tijd, 2024*)

Hoe lang iemand werkloos is, blijkt cruciaal. Dit geldt voor alle leeftijden, maar zeker bij oudere werkzoekenden, die vaak langdurig werkzoekend zijn (= langer dan 2 jaar). VDAB-cijfers van februari

2024 (Tabel 2.4) tonen aan dat **meer dan vier op de tien werkzoekenden van 55 jaar of ouder al minstens twee jaar op zoek is naar een nieuwe baan**. Ruim de helft van hen is al vijf jaar of langer werkloos. Bij de groep jonger dan 55 jaar is iets meer dan 19% langdurig werkloos en bij werkzoekenden jonger dan 35 jaar zakt dit tot onder 14%.

Tabel 2.4: Langdurig werkzoekenden (figuur overgenomen uit *De Tijd*, 2024)

Het mag niet worden vergeten dat een groot aandeel niet-beroepsactieven nuttig onbetaald werk verrichten zoals vrijwilligerswerk, mantelzorg, of andere zorgtaken voor familie of naasten. De druk op de reguliere arbeidsmarkt kan oplopen indien al het vrijwilligerswerk of zorgend niet-betaald werk eruit gehaald wordt (Vansteenkiste, 2024). Dit komt uitgebreider aan bod in hoofdstuk 3 van de omgevingsanalyse.

1.3. 50+ op de arbeidsmarkt: specifieke uitdagingen

Technologische ontwikkelingen en digitalisering

De digitalisering op de arbeidsmarkt is de laatste decennia enorm toegenomen. Dit **brenkt ook uitdagingen met zich mee**. De externe dienst voor preventie en bescherming op het werk IDEWE peilde in 2023 bij 1.027 werknemers en zelfstandigen in België naar de mate waarin zij **'techno-stressoren' ervaren**. Uit het onderzoek blijkt dat 21,6% van alle respondenten aangeeft een gevoel van onzekerheid over hun werk en hun rol te hebben als gevolg van frequente technologische veranderingen (**'techno-onzekerheid'**). Hierdoor voelen zij zich constant verplicht om zich bij te scholen over nieuwe toepassingen. Daarnaast ervaart 14,1% **'techno-complexiteit'** oftewel het gevoel dat de job opeens veel moeilijker is geworden door die nieuwe technologie. Een vergelijkbaar percentage (13,7%) ervaart **'techno-overlading'**, waarbij technologie hen dwingt om meer, sneller en langer te werken. Verder heeft 5,1% van de respondenten het gevoel voortdurend bereikbaar en verbonden te moeten zijn met het werk door technologieën ('techno-invasie'). Wanneer we naar de sectoren kijken, blijkt dat de respondenten in kantooromgevingen meer 'techno-onzekerheid' ervaren (35,5%) dan die in de zorg (18,2%) en het onderwijs (13,7%). Bij de overheid scoort een groter deel van de respondenten (5,8%) hoog op 'techno-onveiligheid' dan de in de zorgsector (1,0%).

De **mate van 'technostress' ligt veel hoger bij 55-plussers**: 20,8% van de ondervraagde 55-plussers ervaart techno-complexiteit, tegenover slechts 3,7% van de 25- tot 34-jarigen. Ook bij 'techno-onzekerheid' zijn er duidelijke verschillen: 27,1% van de 55-plussers ervaart dit tegenover 13,2% van de 25- tot 34-jarigen (IDEWE, 2023).

Ageïsme op de werkvloer

Voor 50-plussers die niet meer werken, blijft het moeilijk om opnieuw de arbeidsmarkt te betreden. In 2022 was slechts 9% van de nieuwe werknemers vijftig jaar of ouder. Dit percentage ligt volgens een studie van de Nationale Bank aanzienlijk lager dan in de buurlanden. Onderzoek heeft aangetoond dat **aanwervingsdiscriminatie ten aanzien van oudere kandidaten een groot probleem is in België** (Lippens et al., 2023). Zo blijkt dat discriminatie bij aanwerving van kandidaten met een handicap, oudere kandidaten en fysiek minder aantrekkelijke kandidaten even ernstig is als de ongelijke behandeling van kandidaten met opvallende raciale of etnische kenmerken. Bovendien is aanwervingsdiscriminatie van oudere kandidaten prominenter in Europa dan in de Verenigde Staten.

Dit heeft vaak te maken met heel wat **vooroordelen over ouderen**. De vooroordelen over 55-plussers, die in het onderzoek van de Nationale Bank aanhaalt, zijn dat werknemers van 55 en ouder minder productief zouden zijn, vaker ziek zijn, wat tot absentieïsme leidt, en moeite hebben om zich in jongere teams te integreren (Trends, 2023). Andere onderzoekers halen dan weer positieve vooroordelen aan: veel vaardigheden nemen immers niet af met de leeftijd, maar kunnen juist toenemen. Ervaring,

oordeelsvermogen, het begrijpen van samenhangen en het gladstrijken van plooiën in een bedrijf zijn vaardigheden, die vaak verbeteren met de jaren (Geerts & Van Velthoven, 2021). Oudere collega's worden aanschouwd als productief, loyaal en betrouwbaar (Geerts & De Pagie, 2019).

2. FINANCIËLE PRECARITEIT EN ARMOEDE

2.1. Armoededrempel

Ondanks de welvaart in onze regio blijft armoede een hardnekkig probleem onder ouderen. De armoededrempel is een monetaire grens, die via een algemeen aanvaarde Europese methodologie aangeeft of mensen in armoede leven. **In 2023 steeg de armoededrempel**, deze bedraagt nu 1.450 euro per maand voor een alleenstaande. Voor een gezin met twee volwassenen en twee kinderen bedraagt de drempel nu 3.045 euro. Deze aanzienlijke stijging is te wijten aan het gebruik van de inkomens van 2022 - een jaar dat sterk beïnvloed werd door de energiecrisis - voor de berekening. Door de aanhoudende inflatie werd de spilindex vijf keer overschreden, wat leidde tot de indexatie van uitkeringen en (ambtenaren)lonen (Statbel, 2024a).

Ondanks de stijging van de armoededrempel is het **percentage mensen in armoede gedaald**. Algemeen bedraagt het aandeel mensen in armoede 12,3% in vergelijking met 13,2% in 2022. Kijken we specifiek naar de regio's, dan is het verschil in Vlaanderen tussen 2022 (7,7%) en 2023 (7,8%) verwaarloosbaar, maar was het percentage hoger in 2020 (9,3%). De daling vond vooral plaats in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest, met 29,8% in 2022 ten opzichte van 27,7% in 2023. De situatie in België is verbeterd voor kwetsbare groepen zoals laagopgeleiden (van 26,2% naar 23,7%), alleenstaande ouders en hun kinderen (van 30,5% naar 25,6%), huurders (van 29,1% naar 26,3%) en 65-plussers (van 17,9% naar 15,8%).

Het Steunpunt tot Bestrijding van Armoede, Bestaansonzekerheid en Sociale Uitsluiting (2024) stelt via haar tweejaarlijks verslag dat het rustpensioen onder de armoederisicogrens ligt. Er waren duidelijke inspanningen om de uitkeringen (zoals rustpensioen, minimuminvaliditeitsuitkering, inkomensgarantie voor ouderen (IGO), leefloon en minimumwerkloosheidsuitkering) te verhogen, maar de doelstelling om ze op te trekken tot aan de armoedegrens werd niet gerealiseerd. Bovendien zijn deze inspanningen deels ingehaald door de gestegen levensduurte. Het VN-Comité voor economische, sociale en culturele rechten vraagt in zijn slotbeschouwingen bij de vijfde periodieke evaluatie van België nogmaals om de wettelijke minimumuitkeringen te verhogen boven de armoederisicodrempel (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2024).

2.2. Andere parameters van financiële precariteit

Op basis van de in 2022 uitgevoerde energiebarometer bij 60-plussers gaf 30% aan het moeilijk te hebben om rond te komen en slechts 36% denkt financieel voldoende voorbereid te zijn voor een lang leven (KBS, 2022). Tevens hebben 60-64-jarigen het vaakst moeite om rond te komen met het beschikbare gezinsinkomen. Hier wordt geen opdeling gemaakt tussen de regio's.

2.3. Stijgende levensduurte en dalende koopkracht

Vanaf 2020 stegen de kosten van levensonderhoud ongezien. Deze stijging werd voornamelijk veroorzaakt door de opeenvolgende crises. In 2020 daalden de energieprijzen aanvankelijk door de verminderde vraag als gevolg van de lockdowns, maar bij de hervatting van economische activiteiten na de COVID-19-crisis stegen de prijzen opnieuw. Klimaat- en geopolitieke ontwikkelingen, met name de inval van Rusland in Oekraïne, **dreven de energieprijzen verder op**.

De **prijzen van levensmiddelen** volgden met enige vertraging de stijging van de energieprijzen. Dit kwam deels doordat hogere energieprijzen de productiekosten opdreven. Daarnaast speelden andere factoren een rol op de beschikbaarheid van bepaalde grondstoffen. Denk maar aan de aanvoerketens, die na de COVID-19-crisis niet volledig herstelden, en de directe impact van de Russisch-Oekraïense oorlog.

De barometer energiearmoede (2024) berekende dat 16% van de Belgische bevolking in 2022 te kampen heeft gehad met één of andere vorm van energiearmoede (Koning Boudewijnstichting, 2024). In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt 28,2% van de huishoudens getroffen door energiearmoede. Vlaanderen laat het laagste percentage voor energiearmoede optekenen, met 16,4% van de huishoudens. Ouderen blijken aanzienlijk gevoeliger voor energiearmoede in vergelijking met jongere leeftijdsgroepen: zo ervaart **27,8% van de 65-plussers energiearmoede** (zie tabel 2.5).

Tabel 2.5: Percentage individuen in energiearmoede per leeftijdscategorie (*overgenomen uit de barometer energiearmoede, Koning Boudewijnstichting, 2024*)

Leeftijdscategorie	% individuen uit de categorie in energiearmoede
0-17 jaar	12,4%
18-49 jaar	12,4%
50-64 jaar	15,8%
65 jaar en ouder	27,8%
Totaal bevolking	16,0%

Naast energiearmoede kunnen ook zorgkosten een grote hap uit het budget van ouderen nemen. Ondanks de gestegen investeringen in de woonzorgcentra door de Vlaamse regering (van 2,2 miljard

in 2019 tot 3,2 miljard in 2024) staat de betaalbaarheid en de kwaliteit van de sector onder druk. De gemiddelde dagprijs in de woonzorgcentra bedroeg in 2024 meer dan 2.100 euro per maand.

2.4. Niet-gebruik van rechten in België

In vergelijking met landen zoals Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk beschikt België over weinig gegevens met betrekking tot het niet gebruiken van rechten ('non-take-up'). Door de toegenomen aandacht van de afgelopen jaren is er echter steeds meer informatie beschikbaar over dit probleem. Het niet gebruiken van rechten is veel groter dan onterechte 'take-up' of misbruik, waarop vaak wordt gefocust in politieke en maatschappelijke debatten (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2024).

Het TAKE-onderzoeksproject toont de omvang van het **niet-gebruik van rechten**:

- **Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO): 50%**
- **Verhoogde Tegemoetkoming voor gezondheidszorg: 24% (65+), 45%** (beroepsactieve leeftijd)
- **Verwarmingstoelage: 67-88% (65+), 78-94%** (beroepsactieve leeftijd)

In Vlaanderen wordt de het niet-gebruik van de huurpremie voor sociale woningkandidaten, die langer dan vier jaar wachten, geschat op 46%. Kandidaten krijgen wel een brief maar moeten zelf actie ondernemen om de premie te ontvangen. Tijdens de COVID-19-crisis bood de Hello Belgium Railpass een gratis 12-treinrittenkaart aan die echter een online aanvraag vereiste. De 'take-up' hiervan verschilde sterk: van 30,9% bij de 20% armste huishoudens tot 41% bij de 20% rijkste huishoudens. Precieze cijfers zijn moeilijk vast te stellen, maar de voorbeelden tonen aan dat **niet-gebruik van rechten een groot probleem** is (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2024).

3. PENSIOENEN

3.1. Pensioensleeftijd

In België is de **wettelijke pensioenleeftijd 65 jaar. Vanaf 2025 wordt dit opgetrokken naar 66 jaar en vanaf 2030 naar 67 jaar.** Het gemiddeld wettelijk pensioen verschilt per beroepstelsel (werknemers, zelfstandigen, ambtenaren) en wordt beïnvloed door loopbaanjaren en verdiensten. Zo ligt voor sommige ambtenaren de leeftijdsgrens hoger (bijvoorbeeld magistraten) of lager (bijvoorbeeld militairen). Wanneer je aan de **leeftijds- en loopbaanvoorwaarden** voldoet, kan je ook met **vervroegd pensioen** gaan.

In België waren er op 1 januari 2023 2,58 miljoen gepensioneerden, onder wie 1,25 miljoen mannen en 1,33 miljoen vrouwen. 2% van hen is jonger dan 60 jaar, 10% is tussen 60 en 64 jaar en 25% is tussen 65 en 69 jaar (pensionstat.be).

3.2. Pensioenpijlers en gemiddeld pensioen

België kent drie pensioenpijlers: het wettelijke pensioen (eerste pijler), het aanvullend pensioen (tweede pijler) en het individuele pensioensparen (derde pijler) (pensionstat.be). Het wettelijk pensioenstelsel bestaat uit 3 soorten: het werknemersstelsel, het ambtenarenstelsel en het zelfstandigenstelsel. In januari 2023 maakt 67% van de gepensioneerden deel uit van het werknemersstelsel, 14% van het ambtenarenstelsel en 19% van het zelfstandigenstelsel.

Daarnaast zijn er twee pensioentypes: het rustpensioen en het overlevingspensioen. In januari 2023 maakt 16% gebruik van het overlevingspensioen en 84% van het rustpensioen. Er is een geleidelijke afname van het aantal personen met enkel een overlevingspensioen in betaling. Deze afname kan bijna volledig toegeschreven worden aan de daling van het aantal vrouwen dat enkel een overlevingspensioen ontvangt (pensionstat.be).

Een gepensioneerde ontving in januari 2023 een wettelijk pensioeninkomen van gemiddeld 1.933 euro. Het wettelijk pensioeninkomen houdt enkel rekening met de eerste pijler. Kijken we naar verschillen in gender, zien we duidelijk een **veel lager pensioen voor vrouwen dan voor mannen**: in januari 2023 konden mannen gemiddeld aanspraak maken op een bruto pensioenbedrag van 2.142 euro, voor vrouwen was dit slechts 1.737 euro.

Onder bepaalde voorwaarden kan het rustpensioen (RP) en/of het overlevingspensioen (OP) opgetrokken worden tot een gewaarborgd minimumbedrag. In januari 2023 hadden in het werknemers- en zelfstandigenstelsel 1.704.909 gepensioneerden (884.001 mannen en 820.908 vrouwen) recht op een minimumpensioen. Van hen waren er 905.300 met ook effectief een minimumpensioen in betaling. **58% van de personen die een minimumpensioen ontvangen, zijn vrouwen**. Recent werd het minimumpensioen verhoogd, al is deze verhoging niet voor iedereen weggelegd. De regering voert **sinds 1 januari 2024 een hoger minimumpensioen uit** dat echter enkel is voorbehouden aan personen met een volledige loopbaan van 45 jaar (OKRA, 2024).

Daarnaast is er ook een aparte regeling voor ouderen met een laag inkomen via de Inkomensgarantie voor Ouderen (IGO). In 2021 ontvingen in Vlaanderen **50.960 ouderen deze Inkomensgarantie voor Ouderen**. Een gepensioneerde kan ook een flexi-job uitoefenen: gepensioneerden, die de wettelijke pensioenleeftijd van 65 jaar bereiken of die bij de start van hun pensioen 45 loopbaan jaren hebben, kunnen onbeperkt bijverdienen met behoud van hun pensioen. Andere gepensioneerden moeten zorgen dat hun bijverdiensten onder de voorziene grensbedragen blijven indien ze hun pensioen willen behouden.

4. PERSONEELSDRUK IN DE ZORG

De ouderenzorg staat voor grote uitdagingen door de toenemende vergrijzing. Er is een groeiende kloof tussen de stijgende vraag naar zorg en de beschikbare zorgcapaciteit. De zorgprofielen van ouderen worden complexer, wat extra druk legt op zowel residentiële zorgcentra als thuiszorgdiensten. De gemiddelde leeftijd van bewoners in woonzorgcentra is gestegen, evenals het aantal bewoners met een zwaar zorgprofiel.

4.1. Te weinig personeel in de zorg

De zorgsector kampt met een tekort aan personeel, voornamelijk in de beroepsgroep van de verpleegkundigen. De werkdruk en emotionele belasting in de sector zijn hoog, wat de aantrekkelijkheid van zorgberoepen vermindert. Er zijn initiatieven om knelpuntberoepen in de zorg toegankelijker te maken voor buitenlandse werknemers, maar het blijft een uitdaging om voldoende gekwalificeerd personeel aan te trekken en te behouden.

Uit een enquête van Zorgnet-Icuro (juni 2022) blijkt dat meer dan 8 op de 10 ziekenhuizen (82%) in Vlaanderen hun activiteiten uit noodzaak reeds hebben afgebouwd of dit van plan zijn. Dit resulteert in een vermindering van het aantal bedden op bepaalde afdelingen. Eind 2022 meldde zorgambassadeur Candice De Windt dat er in België een tekort is van 25.000 tot 30.000 verpleegkundigen. Dit tekort leidt tot een vermindering van tussen de 2.500 en 5.000 ziekenhuisbedden, waarvan 15% zich op de afdelingen Geriatrie bevindt.

4.2. Minder huisartsen

De beschikbaarheid van huisartsen neemt af, mede door pensionering van oudere artsen en een toename van administratieve lasten. Dit heeft geleid tot een afname van het percentage Vlamingen dat aangeeft voldoende huisartsen in de buurt te hebben, van 82% in 2020 tot 67% in 2023.

Samenvatting Economische ontwikkelingen

Tewerkstelling

- Tewerkstellingsgraad bij 55-plussers stijgt (sinds 2008).
- 59,1% van de Vlamingen tussen 55 en 64 jaar is aan het werk.
- Deeltijds werken komt vaker voor bij 55- tot 64-jarigen.

Werkloosheid

- Werkloosheid blijft een uitdaging voor 55-plussers. In 2023 was 2,1% van de 55- tot 64-jarigen in het Vlaamse Gewest werkloos.
- Eenmaal in de werkloosheid is de uitstroom naar werk van oudere werkzoekenden bijzonder laag.

50+ op de arbeidsmarkt: specifieke uitdagingen

- 'Technostress' onder 55-plussers neemt sterk toe: 20,8% van de ondervraagde 55-plussers ervaart 'techno-complexiteit', tegenover slechts 3,7% van de 25- tot 34-jarigen.
- Aanwervingsdiscriminatie ten aanzien van oudere kandidaten is een groot probleem.

Financiële precariteit en armoede

- De armoededrempel steeg in 2023 door inflatie en energiecrisis.
- Armoede onder ouderen daalde ondanks stijgende kosten. De situatie is verbeterd voor 65-plussers, van 17,9% naar 15,8%. Maar binnen de groep 65-plussers leeft 13,9% van de 65- tot 74-jarigen in armoede en 18,0% voor 75-plussers bedraagt dit zelfs 18,0%.
- Energiearmoede is het hoogst bij 65-plussers: 27,8% t.a.v. 15,8% van de 50- tot 64-jarigen.
- Niet-gebruik van rechten blijft een groot probleem bij ouderen.

Pensioenen

- Pensioenen staan onder druk door vergrijzing en lage koopkracht.
- In januari 2023 maakte 16% mensen gebruik van het overlevingspensioen en 84% mensen van het rustpensioen.

Personeelsdruk in de zorg

- De zorgsector kampt met personeelstekort en stijgende zorgbehoeften.
- Meer dan 8 op de 10 ziekenhuizen (82%) in Vlaanderen zijn genooddaakt om activiteiten af te bouwen hebben hun activiteiten uit noodzaak reeds afgebouwd of dit binnenkort van plan zijn. zijn dit binnenkort van plan.

REFERENTIELIJST

- Bries, A. & Van Grunderbeek, E. (2024). In De Morgen. Geraadpleegd op <https://www.demorgen.be/beter-leven/geen-zin-om-fulltime-te-blijven-werken-tot-je-67ste-experten-schetsen-verschillende-uitbolscenario-s~b7fe2d8d/>
- De Morgen (2024). Op deze manier slagen we er niet in om ons voor te bereiden op de vergrijzingsgolf: het rapport van de regeringen in Welzijn en Volksgezondheid. Geraadpleegd op <https://www.demorgen.be/politiek/op-deze-manier-slagen-we-er-niet-in-om-ons-voor-te-bereiden-op-de-vergrijzingsgolf-het-rapport-van-de-regeringen-in-welzijn-en-volksgezondheid~b0994483/>
- De Smet, R. & Vansteenkiste, S. (2023). 55-plussers. In S. Botterman, F. Geraert, & S. Vansteenkiste (Reds.), *Trendrapport 2023: Kwetsbare groepen op de Vlaamse arbeidsmarkt* (pp. 53-61). Brussel/Leuven: Departement Werk en Sociale Economie/Steunpunt Werk.
- De Tijd (2024). *55-plussers vinden sneller een job*. Geraadpleegd op <https://www.tijd.be/ondernemen/algemeen/55-plussers-vinden-sneller-job/10533701.html>
- Doe-meter (2022). *Vrijwilligersengagement in België*. Geraadpleegd op https://doemeter.be/2022/news_items/3174
- Dury, S. & Van Solinge, H. (2020). Net met pensioen: De verschuiving van tijdsinvulling van jonggepensioneerden in Vlaanderen. *Geron*, 22(3).
- Geerts, C. & Van Velthoven, J. (2021). *Leerboek gerontologie*. Gompel & Svacina.
- IDEWE (2023). *Technostress bij werknemers in België*. Geraadpleegd op <https://www.idewe.be/-/onderzoek-idewe-over-technostress-bij-werknemers-in-belgie>.
- Koning Boudewijnstichting (2022). *Rapport Levenskeuzes op latere leeftijd bij niet hulpbehoevende personen*. Geraadpleegd op <https://kbs-frb.be/nl/levenskeuzes-bij-60-plussers>
- Koning Boudewijnstichting (2024). *Barometer energearmoede. Analyse en interpretatie van de resultaten 2022*. Geraadpleegd op <https://media.kbs-frb.be/nl/media/11815/Barometer%20Energiearmoede%202024>
- Lippens, L., Vermeiren, S. & Baert, S. (2023). The state of hiring discrimination: A meta-analysis of (almost) all recent correspondence experiments. *European Economic Review*, 151. <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014292122001957?via%3Dihub>
- OKRA (2024). *OKRA Memorandum, verkiezingen 2024*. Geraadpleegd op https://www.eerstelijnszone.be/sites/default/files/240305_okra-memorandum_def.pdf
- Pensionstat.be (2024). *Wettelijk pensioen en IGO*. Geraadpleegd op <https://www.pensionstat.be/nl/kerncijfers/wettelijk-pensioen>
- Sampol (2022). *Ageïsme in de gezondheidszorg tackelen*. Geraadpleegd op <https://www.sampol.be/2022/05/ageisme-in-de-gezondheidszorg-tackelen>.
- Statbel (2024a). *Risico op armoede of sociale uitsluiting*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting>.

- Statbel (2024b). *Werkgelegenheid en werkloosheid*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/werk-opleiding/arbeidsmarkt/werkgelegenheid-en-werkloosheid>.
- Statbel (2024c). *Actieve (werkende en werkloze) en inactieve bevolking*. Geraadpleegd op <https://bestat.statbel.fgov.be/bestat/crosstable.xhtml?view=6e7d620a-5968-4439-bb14-9b810de0aa96>
- Statistiek Vlaanderen (2024). *Uren beroepsarbeid per week*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/arbeid/uren-beroepsarbeid-per-week#vrouwen-werken-vaker-deeltijds-mannen-vaker-voltijds-of-meer>
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2024). *De financiële dimensie van armoede. Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie. Tweejaarlijks verslag 2022-2023*. Geraadpleegd op <https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2023/12/Tweejaarlijks-Verslag-2022-2023-De-financiele-dimensie-van-armoede-NL.pdf>
- Trends (2023). *Slechts 9% van de aanwervingen zijn 50-plussers*. Geraadpleegd op <https://trends.knack.be/nieuws/slechts-9-procent-van-de-aanwervingen-zijn-50-plussers/>
- Vansteenkiste, S. (2024). *Activering is niet louter het draaien aan één knopje. Samenleving & Politiek*, 31(3), 20-25.
- Van Borm H. & Baert, S. (2020). *Stigma van minder flexibiliteit en mindere technologische kennis verlagen jobkansen voor 50-plussers*. Geraadpleegd op https://users.ugent.be/~sbaert/Stigma_van_minder_flexibiliteit_en_mindere_tecnologische_kennis_verlagen_jobkansen_voor_50-plussers.pdf.
- WHO (2020). *Decade of healthy ageing, baseline report*. Geraadpleegd op <https://www.who.int/publications/i/item/9789240017900>

HOOFDSTUK 3. Sociaal-culturele ontwikkelingen

3. BEELDVORMING

1.1. Nood aan meer positieve beeldvorming

Hoewel ageïsme een hardnekkig probleem blijft, zien we ook dat beeldvorming over ouderen verandert in de positieve zin. Ouderen nemen actieve, onmisbare rollen op in de samenleving als actieve grootouder, mantelzorg, vrijwilliger of zorgzame buur. Steeds meer ouderen maken gebruik van digitale toepassingen en zijn zichtbaar in de media.

Er zijn steeds meer **media-initiatieven die ouderen in een positief licht laten zien**. Een mooi voorbeeld hiervan is de campagne '**DENKFOUD**' van Vief, die laat zien hoe het algemene beeld en de opvattingen over ouderen vaak niet overeenstemmen met de realiteit (Vief vzw, 2022). Ook is er een groeiende populariteit en positieve beeldvorming rondom ouderen op sociale media, wat blijkt uit het fenomeen van de zogeheten '**granfluencers**'. Bekende Nederlandstalige voorbeelden zijn de Nederlandse Oma Miep, Joke Meijer (Orgel Joke) en de Antwerpse Gerrit Wellens (Dansende Gerrit). Deze 'granfluencers' zorgen voor een positiever en genuanceerder beeld van ouderen. Ook is er meer en meer aandacht voor hoe beeldvorming het zelfbeeld en uiteindelijk ook de gezondheid van ouderen beïnvloedt.

1.2. Ageïsme

Naast de positieve evoluties, geeft recent onderzoek aan dat **ageïsme in de gezondheidszorg toeneemt** (Brys & Geerts, 2022). De COVID-19-pandemie heeft de beeldvorming van ouderen sterk beïnvloed. In de media werden ouderen vaak afgeschilderd als kwetsbare slachtoffers die beschermd moesten worden, terwijl hun actieve en positieve rollen tijdens de crisis onderbelicht bleven (Baert & Duppen, 2020). Tegelijkertijd leidde de pandemie tot meer aandacht voor ageïsme, vooral dankzij de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO, 2021). In België waren er in 2022 dan ook positieve ontwikkelingen te zien. Zo had [Ann Peuteman van Knack](#) bijvoorbeeld een leidende rol in het onder de aandacht brengen van de gevaren van ageïsme, wat leidde tot meer bewustwording en zelfreflectie bij organisaties en politici. Op sociale media ontstond er veel kritiek op negatieve beeldvorming van ouderen in de media. Zo stelde Het Laatste Nieuws na enkele verkeersongevallen met oudere bestuurders bijvoorbeeld de vraag of ouderen een verkeersrisico vormen. De negatieve beeldvorming van ouderen, die de krant presenteerde, werd echter veelvuldig bekritiseerd op sociale mediaplatforms zoals Twitter (nu X). Ook in het onderwijs wordt ageïsme bestreden, onder meer door het Europese '[Smart Against Ageïsme](#)' project, dat ook in België werd geïmplementeerd (Van Staalduinen, 2024).

Daarnaast getuigen ouderen zelf ook over ageïsme. Uit het recente rapport van Van Haelter et al. (2023) blijkt dat bijna 3 op 10 Vlaamse 60-plussers in de periode 2016-2021 het **gevoel hadden dat ouderen tegenwoordig niet meer meetellen**. De onderzoekers geven hierbij aan dat leeftijd een grote rol speelt, zo deelt 23,6% van de 'jonge' ouderen dit gevoel, maar loopt het percentage op tot 35% bij de 80-plussers.

Ruim de helft van de 60-plussers (**53,5%**) vindt dat ouderen meer inspraak moeten hebben over wat er voor ouderen in de samenleving gebeurt. Dit loopt bij ouderen die aangeven moeilijk rond te komen op tot 57,9%. Het onderzoek van Van Haelter et al. (2023) geeft vervolgens aan dat één op vijf ouderen regelmatig merkt **niet serieus genomen te worden door anderen**. Dit gevoel wordt voornamelijk gedeeld door de 80-plussers (27,2%). Aansluitend geeft bijna één op vier 60-plussers aan akkoord te zijn met de uitspraak "ik heb het gevoel dat ouderen worden achtergesteld of benadeeld ten opzichte van andere groepen mensen". Niet alleen de leeftijd, maar ook moeilijker financieel rondkomen of lager opgeleid zijn vergroot de kans op aanwezigheid van dergelijke gevoelens.

1.3. Seksualiteit, intimiteit en huidhonger

Seksualiteit onder ouderen is een **onderbelicht thema** dat desalniettemin alsmear meer onderzocht en belicht wordt. Zo bracht de ouderenorganisatie S-Plus in 2023 seksualiteit en intimiteit onder ouderen in beeld met hun project 'Tijdloze goesting' (S-Plus vzw, 2023). COVID-19 maakte ook heel duidelijk dat het niet enkel over seksualiteit gaat, maar ook over intimiteit en aanraking. Veel oudere mensen worden niet meer affectief aangeraakt. Ze ervaren [huidhonger](#) (Messelis, 2022).

2. SOCIALE EN MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE

Ouderen zetten zich op verschillende manieren in voor de maatschappij.

2.1. Participatie in verenigingen

Ouderenverenigingen

Ouderenverenigingen, die specifiek gericht zijn op ouderen en hun netwerkactivering, zijn goed bekend onder ouderen in Vlaanderen, maar minder in Brussel. In Vlaanderen weet acht op de tien ouderen dat ouderenverenigingen bestaan, terwijl dit in Brussel slechts één op de drie ouderen is. Slechts **8% van de Brusselse ouderen is lid van een ouderenvereniging** (Kenniscentrum Woonzorg Brussel, 2020). Er zijn niet genoeg accurate cijfers over het lidmaatschap van Vlaamse ouderen in ouderenverenigingen, maar de al heersende trend blijft in dalende lijn.

Andere verenigingen

Wanneer we kijken naar de participatie van ouderen in het verenigingsleven, kijken we naar een gevarieerd scala aan verenigingen zoals verenigingen gericht op kunstbeoefening of sport, maar ook socioculturele verenigingen, ouderenverenigingen, hobbyclubs, buurtcomités, vrouwenbewegingen, vakbonden en politieke partijen. In een bevraging van het Kenniscentrum Woonzorg Brussel (2020) gaf bijna 44% van de 60-plussers aan lid te zijn van ten minste één vereniging. Bij sommigen gaat het om een passief lidmaatschap, terwijl anderen bijna dagelijks in de weer zijn voor de vereniging. Een cijfer zegt dus niet alles over hoe actief de deelname is. **In Vlaanderen gaf 54% van de 65-plussers dan weer aan actief lid te zijn van één of meer verenigingen in 2023** (Statistiek Vlaanderen, 2024a).

2.2. Vrijwilligerswerk

Het aandeel ouderen tussen de 65 en 74 jaar in Vlaanderen dat minstens één keer per jaar aan vrijwilligerswerk doet is 43%. Voor personen ouder dan 75 jaar is dit iets minder dan een derde (32%) (Statistiek Vlaanderen, 2024d). In 2015 stelde de Koning Boudewijnstichting vast dat 10,3% van de 60-plussers in België aan vrijwilligerswerk deden. In 2019 zakte dit aandeel naar 7,2%. Zij waren vooral actief in de sector 'cultuur, socio-culturele verenigingen, natuur' (27,3%), maar ook in 'rechten en belangen' (14,2%) en 'sport' (14,3%). In deze sectoren zijn oudere vrijwilligers dus essentieel om de vrijwilligerswerking draaiende te houden (Koning Boudewijnstichting, 2016, 2020).

3. PARTICIPATIE IN ZORG EN STEUN

3.1 Mantelzorg: ouderen als ontvanger, maar heel vaak als mantelzorger zelf

Uit de Statistiek Vlaanderen bevraging (2024d) blijkt dat 40% van de Vlaamse bevolking van 18 jaar en ouder in het voorjaar van 2024 minstens maandelijks informele zorg verleende aan een familielid, vriend of buur. Mantelzorgers zijn mensen die regelmatig zorg verlenen aan familieleden, vrienden, burens of andere naasten met zorg- of ondersteuningsnoden door ouderdom, ziekte, een beperking, psychische kwetsbaarheid of verslavingsproblemen. Dit doen ze niet vanuit een professionele rol. Het is vaak zelfs niet eens vrijwillig: mantelzorg overkomt je, bijvoorbeeld wanneer een kind wordt geboren met een handicap of wanneer een partner langdurig ziek is.

In 2021 bracht de grootschalige Zorgenquête in kaart dat **21,3% van de 65-plussers mantelzorg ontvangt** (Bracke et al., 2021). Diezelfde enquête toont ook aan dat de hulpnood omwille van langdurige ziekte, gezondheidprobleem of beperking toeneemt naarmate de persoon ouder wordt. Maar 65-plussers bieden ook mantelzorg, zo tonen resultaten uit de Zorgenquête dat 28,4% van de 65-plussers mantelzorg geeft, en daarnaast dat zeer intensieve mantelzorg, wat wijst op meer dan 60u per week, voornamelijk wordt verleend door 65-plussers en door laag opgeleiden. Daarnaast tonen de resultaten dat intensieve zorg het meest wordt gegeven aan een partner (60,5%) en aan een kind (18%) en dat oorzaken van de hulpvraag voornamelijk te verklaren zijn door lichamelijke beperking(en) (86,9%), chronische of terminale ziekte (76,1%) en algemene beperkingen door ouder worden (45,5%) (Bracke et al., 2021).

Een andere studie dat gegevens gebruikt voor internationale vergelijkingen rond informele zorg binen EU-landen in kaart te brengen, toont dat bijna 24% van de Belgische bevolking van 50 jaar en ouder aan informele zorg te verlenen, hetzij dagelijks (9%) of wekelijks (14%). Met een percentage van bijna 24% staat België bovenaan de lijst van Europese landen. Naast België worden ook hoge percentages – rond of net onder de 20% – gevonden in Oostenrijk, Tsjechië en Duitsland. Het

gemiddelde voor de EU-27 (berekend op basis van 22 landen waarvoor gegevens beschikbaar waren) bedraagt 13% (Gerkens et al., 2024).

Hoewel mantelzorg veel voldoening kan geven, heeft het ook een grote impact op het leven van mantelzorgers. Binnen de Zorgenquête kregen mantelzorgers 7 stellingen voorgelegd met betrekking tot hun ervaringen van het aanbieden van mantelzorg. Over de hele groep geeft de **helft van de mantelzorgers aan de zorg emotioneel belastend te vinden**. Bij de 65-plussers werd meer dan bij andere leeftijdsgroepen aangegeven dat de mantelzorg fysiek belastend is en wensen ze meer waardering te krijgen voor de hulp die ze bieden (Bracke et al. 2021). Bovendien krijgen oudere mantelzorgers zelf ook te maken met toenemende zorgbehoeften (Bracke et al., 2021). Uit de ouderenbehoefteonderzoeken blijkt dat 14,3% van de oudere mantelzorgers zelf enige vorm van zorg nodig heeft. De kans dat oudere mantelzorgers zelf zorg nodig hebben, neemt toe met een lager opleidingsniveau, een lager inkomen en een hogere leeftijd. Het is daarom cruciaal om overbelasting bij mantelzorgers te voorkomen door aandacht te besteden aan hun welzijn en de balans tussen draagkracht en draaglast (De Koker et al., 2024).

In 2021 voerde het Vlaams Instituut voor de Eerste Lijn (VIVEL), samen met de Academie voor de Eerste Lijn, mantelzorgers en experts, onderzoek uit naar hoe een Vlaams mantelzorgbeleid eruit zou moeten zien. Beleidsprioriteiten voor het [Vlaams mantelzorgplan 2022-2024](#) werden uitgewerkt, met een focus op herkenning, erkenning en ondersteuning van mantelzorgers, waarbij verbinding centraal staat.

3.2. Invullingen grootouderschap, opvang van klein(e)kinderen

In België heeft bijna 52% (925.000) van de grootouders minstens één kleinkind dat op minder dan 5 kilometer afstand woont. Meer dan 4.000 personen van 80 jaar of ouder en meer dan 28.000 personen tussen de 65 en 80 jaar wonen in bij het gezin van hun (klein)kinderen. Andersom zijn er evenwel grootouders (+85: 9.000, 65-80: 109.000) die verder dan 50 kilometer weg wonen van hun kleinkinderen. Afstand is niet altijd doorslaggevend, maar speelt vaak een belangrijke rol (Statbel, 2020).

3.3. Het kleine helpen

In België is het 'kleine helpen' een niet te onderschatten taak binnen het verlenen van informele hulp. Vooral tijdens de COVID-19 periode ontvingen personen van 65 jaar en ouder in België significant meer hulp van hun burens dan andere leeftijdsgroepen (15,6% tegenover 4,6% bij de 35-49-jarigen en 0,4% bij de 18-34-jarigen). Wat betreft het verlenen van hulp gaven ook heel wat 65-jarigen zelf hulp aan anderen, namelijk aan familie en vrienden (85,8%), aan mensen die zij niet persoonlijk kenden (9,7%) en vooral aan burens (46,5%) (Dury et al., 2023). Het wederkerigheidsprincipe, waarbij men hulp geeft én ontvangt, primeert bij ouderen.

4. VRIJE TIJD EN BEWEGING

4.1. Culturele participatie

Op het vlak van cultuurparticipatie zijn er leeftijdsverschillen zichtbaar. In 2023 nam 74% van de 65-plussers deel aan culturele activiteiten. Dit is een hoog aandeel, maar ligt toch lager dan dat van jongere leeftijdsgroepen. Onder de 18- tot 34-jarigen ligt dit percentage op 96%, wat wijst op een grotere betrokkenheid bij culturele activiteiten onder jongeren (Statistiek Vlaanderen, 2024c).

Na de COVID-19-pandemie heeft de participatie van ouderen aan cultuur zich nog niet helemaal hersteld in Vlaanderen. Voor culturele activiteiten die plaatsvinden in een zaal, zoals films, podiumkunsten en concerten, blijft het herstel beperkt en ligt het niveau nog steeds ruim onder dat van 2020. Het bezoek aan musea en erfgoedlocaties, evenals de actieve deelname aan het verenigingsleven en amateurkunst, doet het iets beter: deze activiteiten werden minder getroffen door de lockdowns en de cijfers blijven stabiel of vertonen slechts een lichte daling (Publiq, 2022).

Frequent en incidenteel **bibliotheekgebruik in Vlaanderen neemt toe onder ouderen** (van 5,8% en 10,3% in 2014 naar 7,7% en 14,7% in 2020). Het aantal ouderen dat niet naar de bibliotheek gaat daalt licht (Kenniscentrum cultuur- en media-participatie, 2022).

4.2. Sporten en bewegen

In 2020 zijn ouderen (60-plussers) met 18% relatief ondervertegenwoordigd in sportclubs, vergeleken met 28% voor de hele bevolking. Toch is het aandeel ouderen dat lid is van een erkende Vlaamse sportfederatie de afgelopen jaren sterk toegenomen: **het percentage 55-plussers dat lid is van een sportfederatie steeg** van één op vijf in 2014 naar bijna één op vier in 2022 (Vlaamse Sportfederatie, 2024). Als het gaat over sportverenigingen, is het belangrijk om te vermelden dat er in Vlaanderen nog nooit meer 60-plussers aangesloten waren bij een sportclub dan vandaag (267.000). Bij mannen is de deelname aan clubsport het hoogst bij 50- tot 54-jarigen en blijft dit hoog tot en met de leeftijd van 65-69 jaar. Bij vrouwen is er een piek in lidmaatschap op de leeftijd van 65-69 jaar. Ongeveer 50,3% van de 65-plussers sport minstens wekelijks en 73,7% minstens jaarlijks (Sport Vlaanderen, 2024). Het percentage ouderen van 65-74 jaar dat minstens 150 minuten per week matig tot intensief beweegt lijkt gestegen van 63,7% (Sciensano, 2018) naar 77,3% (Sciensano, 2023). Voor 75+ers zou dit zelfs een stijging zijn van 40,1% in 2018 (Sciensano, 2018) naar 65% (Sciensano, 2023). We moeten echter voorzichtig zijn met die conclusie: de twee bevragingen zijn immers op verschillende manieren tot hun conclusies te komen, wat het grote verschil in percentages kan verklaren (Sport Vlaanderen, 2024).

4.3. Vrije tijd, sociale relaties en gezondheid

Vlaamse 65-plussers zijn over het algemeen positief over hun sociale contacten en vrije tijd. Maar liefst 84% is zeer tevreden over het contact met vrienden en kennissen. Dit is hoger dan bij de totale bevolking (79,7%) (Statistiek Vlaanderen, 2024e). Ook zijn ze meer tevreden over hun vrijetijdsbesteding (79,5% tegenover 76,7%) en hun levensstandaard (78,6% tegenover 77,9%) in vergelijking met de gehele bevolking (Statistiek Vlaanderen, 2024b). Opvallend is dat minder Vlaamse 65-plussers '(heel) tevreden' zijn over hun gezondheid (64,8% tegenover 73,5% bij de gehele bevolking). Daarnaast geven meer ouderen een 'neutraal' oordeel over hun gezondheid (21,9% tegenover 15,9% van de totale populatie) (Statistiek Vlaanderen, 2024b). Verder hebben **Vlaamse 65-plussers meer contact met hun burens** dan andere leeftijdsgroepen (Statistiek Vlaanderen, 2024e).

Als het gaat om informele hulp, **het 'kleine helpen'**, ontvangen de jongste en oudste leeftijdsgroepen vaker hulp dan volwassenen tussen 35 en 64 jaar. Jongeren kregen het vaakst hulp van familie en vrienden (29,6%). Het percentage volwassenen dat hulp van burens ontving varieerde aanzienlijk tussen de verschillende leeftijdsgroepen (Willems et al., 2021).

Voorbeelden lokale projecten Sociaal-culturele ontwikkelingen

- De [Digitrein](#) is een samenwerking tussen Brusselse gemeenschapscentra, gemeentes, lokaal dienstencentra en bibliotheken om ouderen te helpen om digitaal te participeren.
- [DENKFOUD](#) zet ouderen in een positief licht en draait stereotypen om.
- [Tijdloze Goesting](#) maakt seksualiteit en intimiteit onder ouderen bespreekbaar met een fotoreportage.

Samenvatting Sociaal-culturele ontwikkelingen

Beeldvorming

- De COVID-19-pandemie heeft de beeldvorming van ouderen sterk beïnvloed: groeiend aantal media-initiatieven die ouderen in een positief daglicht stellen en ageïsme tegengaan (vb. 'Denkfoud' (Vief vzw), 'granfluencers' op sociale media).
- Ageïsme neemt toe in de gezondheidszorg, maar er zijn ook veel tegenbewegingen.
- 53,5% vindt dat ouderen meer inspraak moeten hebben over wat er voor hen in de samenleving gebeurt.
- Seksualiteit is een onderbelicht thema dat almaar meer onderzocht en belicht wordt (bv. 'Tijdloze goesting', werk van Els Messelis).

Sociale en maatschappelijke participatie

- 54% van de 65-plussers in Vlaanderen is actief lid van 1 of meerdere verenigingen.
- 32% van de 75-plussers is vrijwilliger.
- Vlamingen zijn bekender met ouderenverenigingen dan Brusselaars.

Participatie in zorg en steun

- 21,3% van de 65-plussers krijgt mantelzorg.
- Bijna 24% van de mantelzorgers in de Belgische bevolking van 50 jaar of ouder geeft dagelijks (9%) of wekelijks (14%) mantelzorg.
- Helft van de mantelzorgers vindt de zorg emotioneel belastend.

Vrije tijd en beweging

- Stijgend aandeel van 55-plussers dat lid is van een sportfederatie.
- Bibliotheekgebruik in Vlaanderen neemt toe onder ouderen.
- Vlaamse 65-plussers hebben meer contact met hun burens dan andere leeftijdsgroepen.

REFERENTIELIJST

- Baert, V. & Duppen, D. (2020). *Ageisme: 'Ouderen zijn slachtoffer van discriminatie, stereotypen en vooroordelen.'* Geraadpleegd op <https://sociaal.net/achtergrond/ageisme/>
- Bracke, M., Mortelmans, D., Declercq, A., Raymaeckers, P., De Koker, B., & Heylen, L. (2022). *Zorgenquête 2021. Inhoudelijk rapport. Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.* Geraadpleegd op https://cdn.nimbu.io/s/5s8z9pq/channelentries/6binag0/files/2022_02%20Rapport_02_SWVG_Rapport_MJP1_03%20Zorgenquete%202021_Inhoudelijk%20Rapport.pdf?lrghymk
- Brys, C., Geerts, C. (2022). *Ageisme in de gezondheidszorg: hoe gaan we dit fenomeen tackelen?* Geraadpleegd op <https://gerontijdschrift.nl/artikelen/ageismee-in-de-gezondheidszorg/>
- De Bruyn, S., Lamberts, M., Plovie, E., Pollet, I., Schoffelen, J., Szekér, L., Vermeersch, L. (2021). *De toegankelijkheid van vrijwilligerswerk: Analyse van praktijk en beleid.* Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2021-10/onderzoeksrapport-toegankelijkheid-vrijwilligerswerk.pdf>
- De Koker, B., Lambotte, D., & De Witte, N. (2024). Oudere mantelzorgers ondersteunen? Denk ook aan hun kwetsbaarheid. *Senior*, 5(3).
- Dury, S., Brosens, D., Pan, H., Principi, A., Smetcoren, A.-S., Perek-Białas, J., & De Donder, L. (2023). Helping Behavior of Older Adults during the Early COVID-19 Lockdown in Belgium. *Research on Aging*, 45(1), 8-20, op <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/01640275221105231>
- Eurostat (2021). *Closing the gender pension gap?* Geraadpleegd op https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/product/-/asset_publisher/VWJkHuaYvLIN/content/ddn-20210203-1?com.liferay.asset.publisher.web.portlet.AssetPublisherPortlet_INSTANCE_VWJkHuaYvLIN_assetEntryId=12278485&com.liferay.asset.publisher.web.portlet.AssetPublisherPortlet_INSTANCE_VWJkHuaYvLIN_redirect=https%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Feurostat%2Fweb%2Fproducts-eurostat-news%2Fproduct%3Fp_id%3Dcom.liferay.asset.publisher.web.portlet.AssetPublisherPortlet_INSTANCE_VWJkHuaYvLIN%26p_p_lifecycle%3D0%26p_p_state%3Dnormal%26p_p_mode%3Dview%26com.liferay.asset.publisher.web.portlet.AssetPublisherPortlet_INSTANCE_VWJkHuaYvLIN_cur%3D0%26p_r_p_resetCur%3Dfalse%26com.liferay.asset.publisher.web.portlet.AssetPublisherPortlet_INSTANCE_VWJkHuaYvLIN_assetEntryId%3D12278485
- Gerkens, S., Lefèvre, M., et al. (2024). Performance of the Belgian health system: Report 2024. Health Services Research (HSR). Brussels. Belgian Health Care Knowledge Centre (KCE). 2024. KCE Reports 376 : Informal Carers (OLD-3). <https://www.gezondbelgie.be/metadata/hspa/2024/OLD3.pdf>
- Kenniscentrum cultuur- en media-participatie (2022a). *Participatiecijfers Participatiesurvey 2020 - 2021 – 2022.* Geraadpleegd op https://cultuurenmedia.be/images/Participatiesurvey2022/Participatiegraden_PAS2022.xlsx

- Kenniscentrum cultuur- en media-participatie (2022b). Trends in bibliotheekbezoek. Geraadpleegd op https://cultuurenmedia.be/images/Participatiesurvey2022/Trends/Trends_bibliotheekbezoek_PaSO4-20.pdf
- Kenniscentrum Woonzorg Brussel (2020). *Masterplan Woonzorg Brussel 2014-2020. Deel 2. Omgevingsanalyse.* Geraadpleegd op https://www.brudoc.be/opac_css/doc_num.php?explnum_id=240
- Koning Boudewijnstichting (2016). *Het vrijwilligerswerk in België: Kerncijfers.* Geraadpleegd op https://www.vlaanderenvrijwilligt.be/wp-content/uploads/2015/10/PUB_3366_vrijwilligerswerk-1.pdf
- Koning Boudewijnstichting (2020). *Het vrijwilligerswerk in België 2019: Kerncijfers.* Geraadpleegd op <https://media.kbs-frb.be/nl/media/6393/Het%20vrijwilligerswerk%20in%20Belgi%C3%AB>
- Lambotte, D., et al. (2021). *Onderzoekstraject: Naar een nieuw Vlaams mantelzorgbeleid. Vlaams Instituut voor de Eerste Lijn (VIVEL).* Geraadpleegd op <https://www.mantelzorgers.be/sites/default/files/2023-12/210913-rapport-onderzoekstraject-naar-een-nieuw-vlaams-mantelzorgbeleid-clean-met-voorwoord.pdf>
- Messelis, E. (2022). *De kracht van raken, aanraken en geraakt worden.* Geraadpleegd op <https://sociaal.net/boek/huidhonger-de-kracht-van-aanraken/>
- OKRA (2023). *Voortgangsrapport 2021-2025: Cijfers 2022.* Geraadpleegd op https://okra.be/wp-content/uploads/2024/08/Cijferboek_OKRA_2022_-_voortgangsrapport_2021-2025.pdf
- Publiq (2022). *Hoe gaat het met de vrijetijdsparticipatie in Vlaanderen?* Geraadpleegd op <https://www.publiq.be/nl/inzichten-en-praktijk/hoe-gaat-het-met-de-vrijetijdsparticipatie-in-vlaanderen>
- Sciensano (2018). *Gezondheidsenquête 2018: Lichaamsbeweging.* Geraadpleegd op <https://www.sciensano.be/nl/biblio/gezondheidsenquete-2018-lichaamsbeweging>
- S-Plus VZW (2023). *Tijdloze goesting.* Geraadpleegd op <https://www.s-plusvzw.be/sites/default/files/2024-01/Tijdloze%20goesting.pdf>
- Sciensano (2023). *Preventiebarometer: Beweging en Sedentair gedrag.* Geraadpleegd op https://www.sciensano.be/sites/default/files/preventiebarometer_beweging_en_sedentair_gedrag_29032023.pdf
- Sport Vlaanderen (2024). *Sport en beweging bij de oudere bevolking: inzichten in voorkeuren, lidmaatschap en deelname.* Geraadpleegd op <https://publicaties.vlaanderen.be/view-file/66052>
- Statbel (2020). *52% van grootouders woont op minder dan 5 km van kleinkinderen.* Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/nieuws/52-van-grootouders-woont-op-minder-dan-5-km-van-kleinkinderen>
- Statbel (2023). *ICT-gebruik in huishoudens.* Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/ict-gebruik-huishoudens>
- Statistiek Vlaanderen (2024a). *Actief lidmaatschap van verenigingen.* Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/cultuur-en-vrije-tijd/actief-lidmaatschap-van-verenigingen>

- Statistiek Vlaanderen (2024b). *Algemene levenstevredenheid*. Geraadpleegd op https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/gezondheid-en-welzijn/algemene-levenstevredenheid?utm_source=Statistiek%20Vlaanderen%20Algemeen&utm_campaign=81000e3d56-EMAIL_CAMPAIGN_2019_06_14-Netwerk-SV_COPY_01&utm_medium=email&utm_term=0_d8156e2b30-81000e3d56-108372203
- Statistiek Vlaanderen (2024c). *Cultuurparticipatie*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/cultuur-en-vrije-tijd/cultuurparticipatie>
- Statistiek Vlaanderen (2024d). *SV-bevraging najaar 2023 (en eerdere metingen)*. Geraadpleegd op https://assets.vlaanderen.be/raw/upload/v1709544550/Tabellen_omtrent_vrijwilligerswerk_rhk_sfv.xlsx
- Statistiek Vlaanderen (2024e). *Sociale contacten*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/sociale-samenhang/sociale-contacten>
- Statistiek Vlaanderen bevraging (2024d). Informele zorg. <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/zorg/informele-zorg>
- Van Haelter, B., De Witte, J., De Witte, N., Verté, D., Van Regenmortel, T., & Verschuere, B. (2023). *Evaluatie van de wijze waarop lokale besturen een lokaal inclusief ouderenbeleid realiseren waarbij de participatie van (kwetsbare) ouderen aan de samenleving wordt gewaarborgd*. Leuven: Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin.
- Van Staalduinen, W. (2024). *Kom in actie tegen leeftijdsdiscriminatie met SAA!* Geraadpleegd op <https://epale.ec.europa.eu/nl/blog/kom-actie-tegen-leeftijdsdiscriminatie-met-saa>
- Vief Vzw (2022). *Beeldvorming van Ouderen: Maatschappelijk Rapport 2021-2022*. Geraadpleegd op https://www.vief.be/sites/default/files/Beeldvormingsrapport_min.pdf
- Vlaamse Sportfederatie (2024). *Recordaantal vrouwen, jongeren én 60-plussers in sportclubs*. Geraadpleegd op <https://www.vlaamsesportfederatie.be/nieuws-en-inspiratie/recordaantal-vrouwen-jongeren-en-60-plussers-in-sportclubs#:~:text=Nooit%20waren%20er%20meer%2060,bij%20tot%20die%20positieve%20evolutie>
- WHO (2021). *Global Report on Ageism*. Geraadpleegd op <https://iris.who.int/bitstream/handle/10665/340208/9789240016866-eng.pdf?sequence=1>

HOOFDSTUK 4. Technologische ontwikkelingen

1. GEBRUIK VAN MEDIA EN TECHNOLOGIE

De laatste jaren ondergaat het medialandschap aanzienlijke veranderingen. We lichten enkele mediavormen uit die relevant zijn voor de leefwereld van Vlaamse ouderen. Een belangrijke bron is de [imec.digimeter 2023](#) (De Marez et al., 2024), een rapport over de digitale trends in Vlaanderen. Bij verschillende thema's geven de onderzoekers echter geen cijfers voor ouderen, maar stoppen de analyses bij 45-54-jarigen. Om een beter inzicht te krijgen, geven we soms dan ook extra cijfers uit het buitenland.

1.1 TV- en streamingsdiensten

Traditioneel televisiekijken maakt plaats voor een multimediale benadering. Slechts **11% van de Vlamingen beschouwt het televisiescherm nog als het belangrijkste scherm**. De kijkervaring wordt steeds minder gedomineerd door traditionele mediabedrijven die content produceren, selecteren en cureren. Steeds meer bepalen Vlamingen zelf hun kijkervaring door verschillende media te combineren. Het zwaartepunt van het **kijkgedrag verschuift naar online platformen**. Live en uitgesteld kijken neemt af en het aantal mensen dat geen kabel-tv meer heeft, neemt toe. Toch blijven lokale Vlaamse mediabedrijven een belangrijke rol spelen in de kijkervaring. Hun online zenderplatformen concurreren succesvol met streamingdiensten en laten zelfs meer groei optekenen dan de streamingmarkt (De Marez et al., 2024). Ook voor ouderen zet deze verandering zich voort. **Een Amerikaanse studie wijst aan dat 50-plussers 39% van de kijktijd op streamingplatformen vertegenwoordigen** (Krous, 2022).

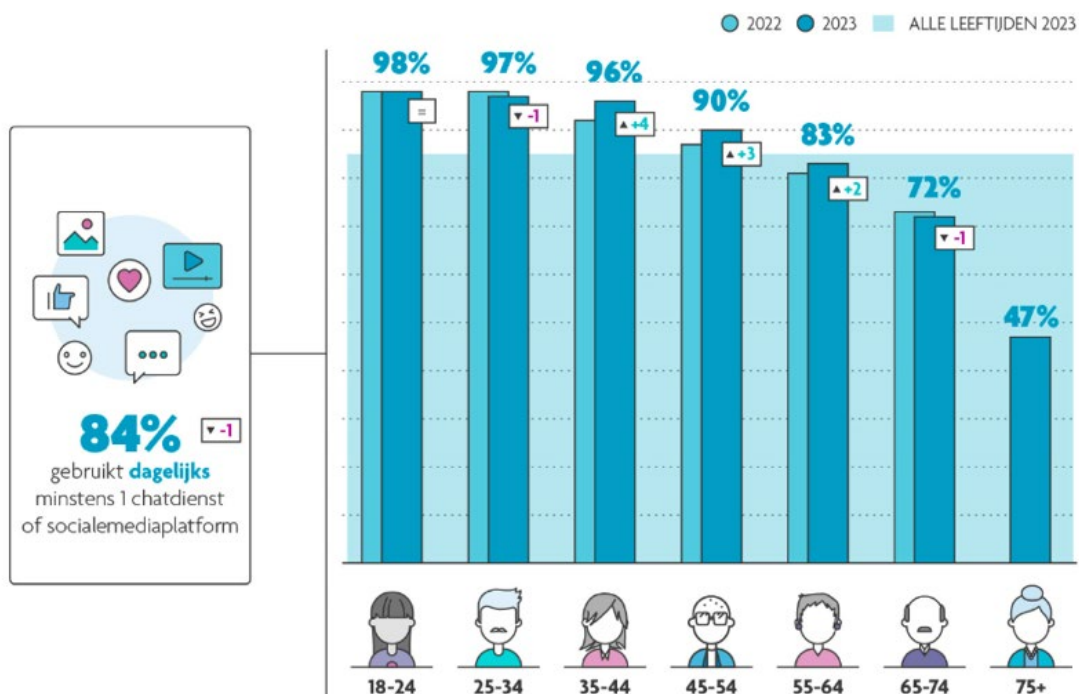
1.2 Krant en online nieuws

In Vlaanderen neemt de afhankelijkheid van digitale apparaten zoals smartphones en computers voor nieuwsconsumptie toe. De smartphone is inmiddels de meest gebruikte nieuwsdrager: 61% van de Vlamingen gebruikt deze dagelijks om nieuws te raadplegen - een stijging van 11% ten opzichte van 2023. Dit geldt voor alle leeftijdsgroepen, maar onder ouderen is met name het gebruik van computers voor nieuws significant gestegen. **41% van de 55-64-jarigen gebruikt dagelijks de computer voor het raadplegen van nieuws**. Daarbij winnen vooral nieuwsapps en websites aan populariteit, met 41% Vlamingen die dagelijks nieuwswebsites bezoekt en 38% die dagelijks nieuwsapps gebruikt (De Marez et al., 2024).

1.3 Belang van sociale media

Het gebruik van sociale media onder ouderen in Vlaanderen blijft groeien, met een aanzienlijk deel dat dagelijks actief is op verschillende platformen. Ongeveer **72% van de 65-74-jarigen en 47% van de 75-plussers maken dagelijks gebruik van social media platformen en chatdiensten**. Ongeveer 10% van 65-74-jarigen en 8% van 75-plussers gebruikt dagelijks minstens vier verschillende social media platformen. WhatsApp en Facebook blijven de populairste social media apps onder ouderen (De Marez et al., 2024). Dat ouderen vooral gebruikmaken van Facebook en WhatsApp kan aantonen dat ouderen sociale media vooral gebruiken om contact te houden met vrienden en familie en om op de hoogte te blijven.

Dagelijks gebruik sociale media en/of chat*

*Onder sociale media applicaties begrijpen we Facebook, Twitter, LinkedIn, Instagram, Pinterest, Reddit, Tinder (of andere dating apps), TikTok, Hoplr, BeReal. Onder chat applicaties begrijpen we Facebook Messenger, Whatsapp, Google Hangouts, Snapchat, Instagram Direct Messages, Twitter Direct Messages, TikTok Direct Messages, Telegram, Signal, Slack en Discord.

Figuur 4.1: Dagelijks gebruik sociale media en/of chat (overgenomen uit imec.digimeter, De Marez et al., 2024)

1.4 Betalen met bankkaart en QR

44% van de 65-plussers betaalt nog wekelijks met cashgeld, hoewel de meesten ook wekelijks hun bankkaart gebruiken om te betalen (8 op de 10 van de 65-plussers). De populariteit van nieuwere betaalmethodes (zoals betalen met een QR-code) is laag. Persoonlijk contact aan loketten blijft voor één op de drie 65-plussers belangrijk.

2. OPKOMST NIEUWE TECHNOLOGISCHE DIENSTEN

2.1. Artificiële Intelligentie (AI)

In de laatste jaren, en meer specifiek sinds de introductie van onder andere ChatGPT in 2022, is AI steeds toegankelijker geworden en meer naar de voorgrond gekomen in de samenleving. Het is dan ook cruciaal dat er onderzocht wordt welke rol deze technologie kan spelen in het leven van ouderen.

[Seniorennet](#) (z.d) informeert ouderen over de **toepassingen waarbij AI voor hen een meerwaarde kan betekenen**. AI kan op verschillende manieren ingezet worden om het dagelijks leven te vergemakkelijken en te verbeteren. In de **gezondheidszorg** hebben AI-apps en 'wearables' een revolutie teweeggebracht doordat ze vitale functies zoals hartslag, bloeddruk en slaappatronen continu kunnen monitoren. AI kan vroegtijdige waarschuwingen geven bij gezondheidsproblemen en automatische medicatieherinneringen instellen. Thuis kunnen stemgestuurde AI-assistenten helpen bij **huishoudelijke taken**. Ouderen kunnen eenvoudig spraakopdrachten geven om herinneringen in te stellen voor afspraken of boodschappenlijstjes. AI kan de thermostaat regelen, de verlichting bedienen en muziek afspelen zonder fysieke inspanning, wat de onafhankelijkheid van ouderen bevordert. Ook voor **veiligheid** kan AI voordelen bieden. Zo kunnen slimme beveiligingscamera's en alarmsystemen verdachte activiteiten detecteren. Deze systemen sturen automatisch waarschuwingen naar smartphones van ouderen of hun familie, waardoor in noodsituaties snel kan worden gereageerd.

AI kan ook **sociale interactie** ondersteunen. Social media platformen en communicatie-apps gebruiken AI om gepersonaliseerde aanbevelingen te doen voor vrienden, evenementen en interessante inhoud. Vertaalhulpmiddelen op basis van AI, zoals DeepL, kunnen helpen bij gesprekken tussen ouderen en hun anderstalige omgeving, waardoor communicatiebarrières worden doorbroken.

Hoewel AI veel voordelen biedt voor ouderen, geeft seniorennet.be ook **enkele valkuilen** aan waar we ons bewust van moeten zijn. Zo is privacy een terechte bezorgdheid, omdat AI-apparaten vaak persoonlijke gegevens verzamelen, die misbruikt of onbedoeld blootgesteld kunnen worden. Het is essentieel dat ouderen de privacy-instellingen begrijpen en aanpassen om hun gegevens te beschermen.

Een ander potentieel nadeel is **technologische afhankelijkheid**. Terwijl AI ouderen kan helpen met efficiëntie en gemak, bestaat het risico dat ze moeite hebben om zonder deze technologie te functioneren wanneer er problemen optreden. Het is daarom verstandig om traditionele vaardigheden te blijven onderhouden.

Aangepaste en duidelijke begeleiding en opleidingen kunnen hen helpen effectief met deze systemen om te gaan. (Seniorennet, z.d.).

Bovendien is AI niet vrij van **ageïsme**. **Algoritmes kunnen ouderen stereotyperen** als minder competent of relevant. Dit kan leiden tot negatieve percepties en, daaruit volgend, minder passende behandelingen wanneer men gebruikmaakt van de digitale omgeving. AI-ontwikkelaars moeten blijven werken aan het verminderen van dergelijke vooroordelen om leeftijdsinclusieve AI te waarborgen (Allen et al., 2022).

2.2. Men regelt het leven meer online

Uit de gegevens over internetgebruik door ouderen (2016–2021) blijkt dat ouderen internet voornamelijk gebruiken voor **praktische en sociale doeleinden**. Het meest voorkomende gebruik is informatie opzoeken (91,8%), gevolgd door e-mailen (87,6%) en online bankieren (72,2%). Daarnaast houdt meer dan de helft (56,4%) via internet contact met (klein)kinderen, terwijl 42,7% sociale media gebruikt. Naast deze sociale activiteiten gebruiken ouderen het internet ook voor online administratie (41,3%), zoals het beheren van documenten, en contact met overheidsdiensten (37,7%). Zo'n 36,5% gebruikt het internet om online te winkelen en 20,7% gebruikt Skype voor videocommunicatie (Digital Ageing, 2023).

Mede door de afbouw van loketten moeten er tegenwoordig alsmaar vaker **online afspraken** worden gemaakt. Hoewel er in België de laatste jaren steeds meer bankneutrale automaten worden ingevoerd, werd slechts de helft van de 5000 in 2021 verdwenen bankautomaten vervangen door deze bankneutrale automaten. Dit betekent dat er heel wat bankautomaten zullen verdwijnen, en dat er in sommige gemeentes geen geld meer zal kunnen worden afgehaald. Toegang tot geldautomaten is van groot belang voor alle Belgen, maar vooral voor degenen die niet digitaal vaardig zijn of zich moeilijk kunnen verplaatsen. Hoewel Bpost een automaat moet voorzien in gemeentes zonder, is de spreiding hiervan problematisch in een land met een versnipperde ruimtelijke ordening. De nieuwe automaten zijn dan ook gericht op cashtransacties en het feit dat men er geen overschrijvingen kan doen, creëert een bijkomend ongemak voor inwoners in afgelegen gebieden (Vlaamse Ouderenraad, 2021).

In Brussel komt daar nog de discussie over **de ordonnantie 'Digitaal Brussel'** bij, die de digitalisering van publieke diensten moet versnellen. Verschillende organisaties in de sociale sector uiten hun kritiek op deze ordonnantie. Zij vrezen dat dit zal leiden tot de sluiting van fysieke loketten en het verdwijnen van persoonlijke begeleiding. De ordonnantie stelt dat burgers recht hebben op contact met ambtenaren 'op zijn minst via een fysiek onthaal en/of per telefoon en per post', maar door het gebruik van de term "of" wordt niet gegarandeerd dat dit contact steeds fysiek kan gebeuren (Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, 2023).

De afgelopen jaren is **online shoppen** heel populair geworden, met een grote boost sinds de COVID-19-epidemie. Uit onderzoek van Statistiek Vlaanderen (Vlaamse Ouderenraad, 2022) blijkt dat 48% van de ouderen tussen 65 en 74 jaar tussen mei 2020 en mei 2021 producten of diensten voor privégebruik online heeft besteld. 28% van deze groep heeft echter nog nooit iets op internet gekocht. De

populairste online aankopen onder ouderen waren kleding, schoenen en accessoires. Daarnaast bestelde 31% medicijnen of voedingssupplementen en 21% kocht boeken, tijdschriften of kranten online.

2.3. Zorgtechnologie

Zorgtechnologie speelt een cruciale rol in het ondersteunen van ouderen, vooral in hun streven naar langer zelfstandig thuiswonen. **Domotica**, een verzamelnaam voor slimme technologieën, biedt verschillende oplossingen voor ouderen met een verminderde gezondheid. Trapliften zorgen ervoor dat zij veilig in hun huis kunnen blijven wonen, terwijl slimme medicijndispensers hen helpen om op tijd hun medicatie in te nemen. Dwaaldetectie via GPS-horloges verhoogt de veiligheid voor mensen met dementie (Bouwen aan Vlaanderen, 2024). Ook leefstijlmonitoring met slimme sensoren zoals bewegingsdetectoren en deurcontacten kan nuttig zijn voor ouderen die zelfstandig willen wonen. Deze sensoren registreren subtiele veranderingen in dagelijkse gewoonten, zoals afwijkingen in slaap- of bewegingspatronen, zonder de privacy van de bewoner te schenden. Mantelzorgers en zorgverleners kunnen 24/7 waakzaam blijven en snel ingrijpen bij afwijkingen, waardoor crisissituaties voorkomen kunnen worden (levensbestendigwonen.be, z.d.).

Ook **virtual reality (VR)** doet zijn intrede. In enkele woonzorgcentra kunnen ouderen met dementie via een VR-bril delen van hun leven herbeleven. Hogeschool VIVES kwam enkele jaren geleden op de proppen met het VR-simulatieprogramma 'Ervaar Dementie'. Via VR-leren krijgen zorgverleners inzicht in het perspectief en de gedachten van een persoon met beginnende dementie.

Daarnaast neemt het gebruik van **gezondheidsapps** in de zorg snel toe. Via www.mhealthbelgium.be kunnen ouderen digitale toepassingen downloaden, die hen helpen inzicht te krijgen in hun gezondheid en waarmee ze relevante gegevens eenvoudig kunnen delen met zorgverleners.

Ook zorgrobots bieden innovatieve ondersteuning voor ouderen. Zo is er het voorbeeld van de minirobot Tessa, die helpt herinneren aan medicatie en afspraken, terwijl huishoudrobots zoals robot Rose en robot Tiago dagelijkse taken overnemen. Knuffelrobots zoals robot Paro bieden comfort en afleiding, terwijl herinneringsrobots ervoor zorgen dat belangrijke zaken niet vergeten worden (Wit-Gele Kruis, 2024).

3. TECHNOLOGISCHE UITSLUITING

3.1. Wie heeft toegang tot smartphone, computer, laptop of tablet?

Vlaamse cijfers (Statistiek Vlaanderen, 2024) geven aan dat 92% van de 50- tot 64-jarigen een computer of laptop in bezit heeft, terwijl dit percentage bij de 65-plussers daalt naar 74%. 58% van de 50- tot 64-jarigen en 46% van de 65-plussers is in het bezit van een tablet. De smartphone is populair

in beide groepen: 90% van de 50- tot 64-jarigen en 68% van de 65-plussers heeft er één. 27% van de 50- tot 64-jarigen en 38% van de 65-plussers bezit nog een traditionele gsm.

Wat smart tv's betreft, heeft 64% van de 50- tot 64-jarigen er (minstens) één, maar dit percentage daalt naar 41% onder de 65-plussers. Zij hebben vaker een gewone TV.

3.2. Wie heeft online toegang?

In Vlaanderen is de digitale geletterdheid onder ouderen een belangrijk aandachtspunt. Heel wat ouderen zitten vandaag op de digitale trein. Uit onderzoek blijkt dat, waar tussen 2004 en 2009 slechts een kwart van de zestigplussers (24%) gebruik maakte van het internet, dit in de periode 2010-2015 steeg naar bijna de helft (46,2%). In de periode **2016-2021** nam dit cijfer verder toe: vandaag gebruikt **bijna driekwart van de zestigplussers (71,4%) het internet** (Campens et al., 2023).

Concluderen dat de oudere generatie volledig mee is met de digitale realiteit is echter een brug te ver. Bij de 65- tot 74-jarigen maakt 16% geen gebruik van het internet, en dit percentage stijgt tot 21% voor ouderen in inkomensarme huishoudens (Brotcorne & Ponnet, 2024). Dit beperkt hun sociale participatie en toegang tot informatie.

Volgens gegevens uit dezelfde periode (2016-2021) beschikten maar liefst vier op de tien 60-plussers (40,8 procent) niet over internet. Dit zijn vaker tachtigplussers, vrouwen, lager opgeleiden, ouderen met lagere maandelijkse gezinsinkomens en ongehuwde ouderen (vooral weduwen en weduwnaars).

Het onderzoeksproject 'Digital Ageing' van de Vrije Universiteit Brussel toont dat er drie groepen internetgebruikers zijn onder thuiswonende zestigplussers: basisgebruikers, selectieve gebruikers en 'allrounders'. Ongeveer één derde van de ouderen behoort tot de basisgebruikers, bijna de helft tot de selectieve gebruikers en een kwart tot de 'allrounders'. **Basisgebruikers** beperken hun internetgebruik tot mailen, surfen en informatie opzoeken. **Selectieve gebruikers** doen dit ook, maar gebruiken daarnaast het internet voor online bankieren, en meer dan de helft houdt via het internet contact met (klein)kinderen. De '**allrounders**' voeren bijna alle internetactiviteiten uit: van mailen, online bankieren en informatie opzoeken tot het gebruik van sociale media, online-administratie, contacten met overheidsdiensten en online winkelen.

Deze internetgebruikersgroepen verschillen sterk op basis van socio-demografische kenmerken. De basisgebruikers zijn vaak vrouwen ouder dan zeventig met een diploma lager of secundair onderwijs en een netto gezinsinkomen van minder dan 2000 euro per maand. Bij de selectieve gebruikers en allrounders zien we steeds meer mannen, ouderen jonger dan zeventig, hoger opgeleiden, en mensen met een inkomen van meer dan 2000 euro netto per maand (Digital Ageing, z.d.).

3.3. Digitale (on)geletterdheid

In 2023 had **55% van de 55- tot 74-jarigen onvoldoende tot geen digitale basisvaardigheden** (Statbel, 2023). Net als een groot deel van de bevolking hebben best wat ouderen moeite met softwaregebruik

en online veiligheid. Het bevorderen van digitale inclusie is essentieel voor het welzijn en de sociale participatie van deze leeftijdsgroep. Gerichte trainingsprogramma's kunnen ouderen helpen om hun digitale vaardigheden te ontwikkelen en hen aanmoedigen om actief deel te nemen aan de digitale samenleving.

Een recent aspect van digitale geletterdheid is het herkennen van 'fake news'. Uit onderzoek blijkt dat jongeren vatbaarder zijn voor valse informatie. Ouderen zijn vaak **beter in staat om 'fake news' te herkennen** (Lefevere, 2021).

Oudere vrijwilligers kunnen een cruciale rol spelen bij het aanleren van digitale vaardigheden aan hun leeftijdsgenoten. Veel van deze vrijwilligers, vaak zelf gepensioneerd, begrijpen de specifieke uitdagingen waarmee 60-plussers worden geconfronteerd in de snel veranderende digitale wereld. Door hun gedeelde ervaring en vergelijkbare leefwereld kunnen zij zich beter inleven in de behoeften en vragen van oudere volwassenen. Deze persoonlijke connectie maakt het voor ouderen eenvoudiger om nieuwe technologieën te leren, doordat de lesgever niet alleen technische kennis overbrengt, maar ook geduld en begrip toont voor het leerproces van leeftijdsgenoten in hun digitale traject (Schirmer et al., 2022).

Een samenwerking tussen verschillende Brusselse partners om ouderen te ondersteunen in hun digitale participatie is de Digitrein.

3.4. Digitale criminaliteit

De toename van **telefonische oplichting**, waarbij criminelen zich voordoen als bankmedewerkers, Cardstop of politie, is zorgwekkend. Vooral ouderen worden gevisieerd door deze georganiseerde bendes, die op slinkse wijze waardevolle informatie en spullen buitmaken. De oplichters benaderen hun slachtoffers met geloofwaardige verhalen over vermeende fraude op hun bankrekening en stellen voor om ter plaatse de situatie "op te lossen." In werkelijkheid gaat het om diefstal op grote schaal, waarbij naast bankgegevens ook juwelen, geld en andere kostbaarheden worden gestolen (Febelfin, 2024).

Cyberpreventie.be (z.d.) geeft concrete adviezen om ouderen beter te beschermen tegen dit soort oplichting. Ze raden aan om nooit in te gaan op telefoongesprekken waarin wordt gevraagd om waardevolle spullen over te dragen. Het is belangrijk om telefoonnummers van banken of instanties via officiële kanalen te verifiëren en nooit persoonlijke gegevens te delen. Indien er twijfel bestaat over de echtheid van een oproep, is het verstandig om het gesprek onmiddellijk te beëindigen en de bank of politie zelf te contacteren. De combinatie van bewustzijns campagnes door Febelfin, de federale politie en platforms zoals Safeonweb is cruciaal. Ouderen worden vaak gezien als een kwetsbare groep, extra waakzaamheid is dus aangewezen.

Lokale projecten Technologische ontwikkelingen in Brussel en Vlaanderen

- De Klik! wil digitale drempels voor ouderen verkleinen door digitale vaardigheden, digitaal zelfvertrouwen en zelfredzaamheid te versterken.
- HOW TO OMTA van het Brusselse Cultureghem ontwikkelt methodologieën voor culturele programmatie in de publieke ruimte, gericht op het toegankelijk maken van cultuur voor mensen voor wie dit niet vanzelfsprekend is..
- Het HOME SWEET HOME project bracht in heel Europa, waaronder ook in Antwerpen, een reeks innovatieve diensten samen met als doel het verbeteren en verlengen van het onafhankelijke leven van ouderen.

Samenvatting Technologische ontwikkelingen

Gebruik van media en technologie

- Minder klassieke TV en meer streamen: 11% van de Vlamingen beschouwt het televisiescherm nog als het belangrijkste scherm.
- Gebruik van computers voor nieuws is bij ouderen significant gestegen. 41% van de 55-64-jarigen gebruikt dagelijks de computer voor nieuws.
- Gebruik van sociale media onder ouderen blijft toenemen in Vlaanderen: 72% van de 65-74-jarigen en 47% van de 75-plussers maken dagelijks gebruik van social media platformen en chatdiensten.

Opkomst nieuwe technologische diensten

- AI zal in de toekomst een belangrijke rol gaan spelen (in gezondheidszorg, veiligheid, sociale interactie). Aandacht is nodig voor privacy, technologische afhankelijkheid, en ageisme binnen de algoritmes.
- Men regelt het leven meer online: minder loketten, minder bankkantoren, minder bankautomaten, ... Ouderen winkelen meer online.
- Zorgtechnologie: domotica, leefstijlmonitoring met slimme sensoren, VR in woonzorgcentra, gezondheidsapps in de zorg, zorgrobots, ...

Aandacht is nodig voor digitale uitsluiting

- 74% 65-plussers heeft een laptop of computer.
- 68% 65-plussers heeft een smartphone.
- 41% 65-plussers heeft een smart-tv.
- 71,4% 60-plussers gebruikt het internet.
- 55% van de 55- tot 74-jarigen heeft onvoldoende tot geen digitale basisvaardigheden.
- Ouderen kunnen beter 'fake news' herkennen dan jongeren.
- Digitale criminaliteit: telefonische en online oplichting neemt toe.

REFERENTIELIJST

- Allen, J.O., et al. (2022). *Experiences of Everyday Ageism and the Health of Older US Adults*. JAMA Network Open.
- Bouwen aan Vlaanderen. (2024). *Langer zelfstandig thuis wonen: de hulp van domotica*. Geraadpleegd op <https://www.bouwenaanvlaanderen.be/algemeen/langer-zelfstandig-thuis-wonen-de-hulp-van-domotica>
- Brotcorne, P., & Ponnet, K. (2024). *Digitale inclusie: Barometer digitale inclusie*. Geraadpleegd op https://media.kbs-frb.be/nl/media/11918/Barometer%20Digitale%20Inclusie%202024_Publicatie
- Campens, J., Vercruyssen, A., Verté, D. & De Witte, N. (2023). *Oud en digitaal : realiteit of utopie?* VandenBroele.
- Cyberpreventie.be. (sd). *Brochure Safe On Web voor Senioren*. Geraadpleegd op <https://www.cyberpreventie.be/nieuws/brochure-safe-on-web-voor-senioren>
- De Marez, L. S. (2024). *imec.Digimeter 2023: Digitale trends in Vlaanderen*. Imec.
- Digital Ageing. (2023). *Oud en digitaal: realiteit of utopie? (ppt)* Geraadpleegd op https://www.vvsg.be/Publiek/Samenleving%2C%20gezin%20en%20welzijn/E-inclusie/20231013_PPT_Digital_Ageing.pdf
- Digital Ageing. (sd). *Onderzoek*. Geraadpleegd op <https://digitalageing.be/index.php/onderzoek>
- Febelfin. (2024). *Waarschuwing voor valse bankmedewerkers of politieagenten die diefstallen plegen bij ouderen thuis*. Geraadpleegd op <https://febelfin.be/nl/pers/fraude-veiligheid/waarschuwing-voor-valse-bankmedewerkers-of-politieagenten-die-diefstallen-plegen-bij-ouderen-thuis>
- Krous, S. (2022, juli 13). *Americans Age 50 and Up Are Powering Streaming Growth*. The Wall Street Journal.
- Lefevere, F. (2021). *Jongeren geloven meer in fake news dan ouderen, rechtse kiezers meer dan linkse kiezers*. Geraadpleegd op <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/05/21/fake-nieuws-titel/>
- levensbestendigwonen.be. (sd). *Leefstijlmonitoring voor zorg op afstand*. Geraadpleegd op <https://www.levensbestendigwonen.be/leefstijlmonitoring/>
- Schirmer, W., Geerts, N., Vercruyssen, A., & Glorieux, I. (2022). Digital training skills for older people: The importance of the 'lifeworld'. *Archives of Gerontology and Geriatrics*, 101.
- Seniorennet. (sd). *De voordelen en gevaren van Artificiële Intelligentie (AI)*. Geraadpleegd op <https://www.seniorennet.be/post/maatschappij/de-voordelen-en-gevaren-van-artificiele-intelligentie-ai>
- Statbel. (2023). *ICT-gebruik in huishoudens*. Geraadpleegd op <https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/ict-gebruik-huishoudens>
- Statistiek Vlaanderen. (2024). *Mediabezit*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/media-en-mediagebruik/mediabezit>

- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2023). *De financiële dimensie van armoede: Een bijdrage aan politiek debat en politieke actie*. Geraadpleegd op <https://armoedebestrijding.be/wp-content/uploads/2023/12/Tweejaarlijks-Verslag-2022-2023-De-financiele-dimensie-van-armoede-NL.pdf>
- Vlaamse Ouderenraad. (2021). *Nieuwe plannen bankneutrale automaten worden kil onthaald*. Geraadpleegd op <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/actualiteit/levenslang-leren-digitale-inclusie/nieuwe-plannen-bankneutrale-automaten-worden-kil>
- Vlaamse Ouderenraad. (2022). *Online aankopen winnen ook bij ouderen aan terrein*. Geraadpleegd op <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/onderzoek/cultuur-en-levenslang-leren/online-aankopen-winnen-ook-bij-ouderen-aan-terrein>
- Wit-Gele Kruis. (2024). *Zorgrobot Tessa helpt mensen langer thuis te wonen*. Geraadpleegd op <https://www.witgelekruis.be/nieuws/zorgrobot-tessa-helpt-mensen-langer-thuis-te-wonen>

HOOFDSTUK 5. Ecologische en ruimtelijke ontwikkelingen

1. AGEING IN PLACE ‘ZO LANG MOGELIJK THUIS’

1.1. Van ageing in place ...

Zowel in Europa (Buffel et al., 2024; Pani-Harriman, 2019) als in Vlaanderen (Smetcoren, 2016; Volckaert, 2022) wordt sterk gefocust op het concept ‘ageing in place’. Die term verwijst naar het inzetten op zo lang mogelijk thuis blijven wonen in de vertrouwde omgeving. Deze voorkeur wordt gedeeld door een groot deel van de oudere bevolking en ook vanuit het beleid wordt hier de voorkeur aan gegeven. Zo heeft het huidige Vlaams regeerakkoord (2024-2029) onder andere als missie om **“ervoor te zorgen dat iedereen zo lang mogelijk in zijn of haar vertrouwde omgeving kan blijven wonen”**. Cijfers tonen ook aan dat het overgrote deel van de ouderenpopulatie effectief zelfstandig thuis blijft wonen. Zo woonde in 2021 slechts 5% van de Vlaamse 65-plussers in een woonzorgcentrum, wat omgerekend iets meer dan 70.000 personen is. Ook bij de hogere leeftijdsgroep verblijft slechts 12,9% van de mannelijke 85-plussers en 25,4% van de vrouwelijke 85-plussers in Vlaanderen in een woonzorgcentrum (Statistiek Vlaanderen, 2024). Dit wil dus zeggen dat een groot aantal ouderen zelfstandig blijft wonen, eventueel met hulp en ondersteuning. Maar steeds vaker rijst dan ook de vraag of de woonomgeving voldoende geschikt is om deze grote groep in al diens diversiteit aan wensen en noden kwaliteitsvol te ondersteunen.

1.2. ... naar ageing *well* in the right place

Daarom is er recent een groeiende aandacht binnen onderzoek, middenveld en ouderen zelf om het concept van ‘ageing in place’ uit te breiden met ‘ageing *well* in the *right* place’ (Grove, 2021; Smetcoren, 2016; Volckaert, 2022). Terwijl ‘ageing in place’ zich richt op het zo lang mogelijk thuis blijven wonen, erkent ‘aging well in the right place’ dat **de beste plek om ouder te worden niet altijd het eigen of reeds lang bewoonde huis hoeft te zijn**. De focus komt hier eerder te liggen op de diversiteit aan woonmogelijkheden, het subjectief welbevinden van ouderen, maar ook het erkennen van hun rol hierbij als ‘active agents’ (Smetcoren et al., 2024). Deze verschuiving wordt ook ondersteund door recente publicaties en initiatieven. Zo benadrukt de publicatie van de Koning Boudewijnstichting ‘Kiezen moet kunnen. Ook voor ouderen’ het belang van keuzevrijheid in woonopties voor ouderen (De Rynck e.a., 2022). Daarnaast toonde de actie ‘Bepaal je eigen verhaal’ van de Vlaamse Ouderenraad in 2023 met meer dan 3.000 inzendingen aan dat ouderen zelf hun stem in het verhaal willen laten horen. Eén van de kernideeën uit deze campagne was dan ook de wens voor een spectrum aan woonvormen dat beter aansluit bij de diversiteit van de ouderenpopulatie.

Om dit te kunnen realiseren is er samenwerking over de verschillende beleidsdomeinen nodig. Zo vermeldt het Vlaams Ouderenbeleidsplan ‘20-’25 (Vlaamse Regering 2021): *“Alle beleidsdomeinen*

samen stellen de oudere Vlamingen in staat om veilig oud te worden op een plek die voor hen van waarde is (ageing in place)''.

1.3. Ook aandacht nodig voor *“dying well in place”* (bv. ‘compassionate communities’)

Dat mensen steeds langer zelfstandig thuis blijven wonen, hangt nauw samen met de gezondheidssituatie waarin ze dit doen. Hoewel sterven vandaag nog vaak gemedicaliseerd en geprofessionaliseerd verloopt, speelt een groot deel van dit proces zich af binnen de samenleving. Het verlies van een dierbare of het naderen van het eigen levenseinde zijn ingrijpende ervaringen die iedereen raken, maar waar nog weinig openlijk wordt over gesproken. De beweging van ‘Compassionate Communities’ wil deze stilte doorbreken door meer **bewustzijn te creëren rond het levenseinde, rouw en ernstige ziekte** en initiatieven hierrond op te zetten in en voor de brede gemeenschap (Dury & De Donder, 2022). Gezien de grote groep ouderen, die tot vrij hoge leeftijd zelfstandig thuis blijft wonen, kan er geen sprake zijn van ‘ageing well in place’ zonder aandacht voor ‘dying well in place’.

[Palliatieve zorg Vlaanderen](#) publiceerde recent ook volgende gegevens: van de 2.699 in 2021 geregistreerde en ook effectief uitgevoerde euthanasie-aanvragen was 67,8% ouder dan 70 jaar en 40% van personen die euthanasie ontvingen was ouder dan 80 jaar.

1.4. Ook aandacht nodig voor *‘ageing out of place’*

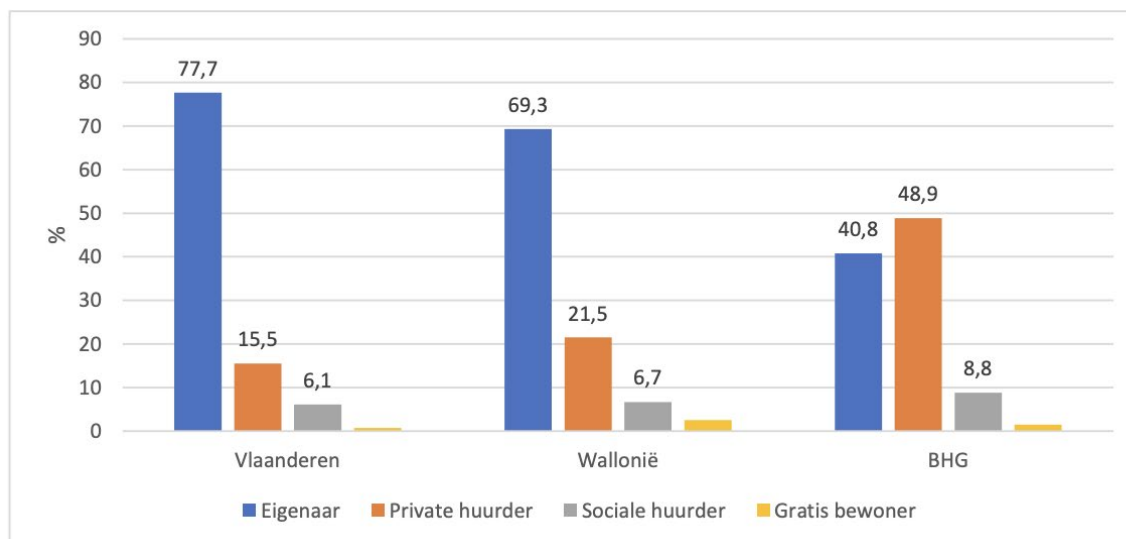
Binnen het ‘zo lang mogelijk thuis’-beleid vertrekt men voornamelijk vanuit het idee dat mensen een vaste thuis hebben om ouder te worden. Voor groepen als **ouderen in een detentiecontext, ouderen op de vlucht of ouderen in dak- of thuisloosheid** is het concept ‘ageing in place’ vaak niet toepasbaar of wenselijk, aangezien hun woon- en leefsituatie niet aansluit bij het idee van een veilige, vertrouwde thuisomgeving waarin men oud kan worden. Het is essentieel om te onderzoeken hoe deze groepen op alternatieve woonplekken kwaliteitsvol kunnen ouder worden (‘ageing out of place’) en welke ondersteuningsstructuren daarvoor nodig zijn.

2. WOONKWALITEIT EN WOONAANBOD

2.1. Woonstatus (eigenaars, sociale huurders, private huurders)

Sinds de naoorlogse periode stimuleert het Belgische en Vlaamse beleid systematisch het eigenwoningbezit via sociale leningen, fiscale voordelen en premies. Deze aanpak verklaart mee waarom het aandeel eigenaars in vergelijking met onze buurlanden relatief hoog is (de Smalen & Van den Broeck, 2025). Zo is in 2020 **71% van de Belgen eigenaar van een woning**, gevolgd door 69% in Nederland, 65% in het Verenigd Koninkrijk, 64% in Frankrijk en 51% in Duitsland (Heylen, 2023).

Op basis van de EU-SILC data had in 2020 78% van de bevolking in Vlaanderen een eigen woning, wat aanzienlijk hoger is dan in Wallonië (69,3%) en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (40,8%). Daarentegen is het aandeel van de bevolking in de private huursector met 15,5% het kleinste in Vlaanderen, terwijl dit in Brussel bijna de helft bedraagt. Het aandeel sociale huurders in Vlaanderen ligt bovendien iets lager dan in Wallonië en het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest (Heylen, 2023).

Figuur 5.1: Eigendomsstatuut, op persoonsniveau, Belgische Gewesten in % in 2020 op basis van EU-SILC data (Bron: Heylen, 2023)

Het aandeel Vlaamse eigenaars zonder hypotheek bestaat voor twee derde uit personen op (brug)pensioen (de Smalen & Van den Broeck, 2025). Hoewel het hebben van een woning vaak als een spaarvarken wordt beschouwd, toont onderzoek ook de risico's aan van het bezit van een eigen woning. Zo gaat het bezit van een woning ('asset rich') niet altijd gepaard met het hebben van een

inkomen (**'income poor'**) om de woning aan te passen aan de veranderende noden en behoeften van het ouder worden.

De Woonsurvey van 2023 toont verder aan dat de private huurders een jonger profiel hebben dan de sociale huurders. Zo is 75% van de sociale huurders ouder dan 45 jaar, waarvan 37% ouder is dan 65 jaar. Kijken we naar de private huurmarkt, dan is 24% van de private huurders in Vlaanderen ouder dan 65 jaar (de Smalen & Van den Broeck, 2025). Eind 2023 telden de woonmaatschappijen in Vlaanderen samen 180.589 sociale huurwoningen, waarvan 92% in eigendom van de woonmaatschappijen en 8% ingehuurde woningen (Statistiek Vlaanderen, 2024). Ondanks dit aanbod blijft er een tekort aan sociale huurwoningen: zo stonden er eind 2022 176.026 huishoudens op de wachtlijst voor een sociale woning (Vlaams Huurdersplatform, 2024). In totaal gaat het om 404.836 personen **op de wachtlijst**, waarvan volgens de cijfers van het Vlaams Huurderplatform (2024) ongeveer **5%, of 21.115 personen ouder dan 65 jaar waren**.

tussentitel (on)Betaalbaarheid

De Woonsurvey geeft ook aandacht aan de betaalbaarheid van wonen bij Vlaamse huishoudens. Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de klassieke woonquote: wie meer dan 30% van het gezinsinkomen uitgeeft aan huur of hypotheek, loopt een betaalbaarheidsrisico. In Vlaanderen loopt één op vijf huishoudens (19%) een betaalbaarheidsrisico volgens de woonquote van 30%. Het risico is het grootst bij private huurders: bijna de helft betaalt meer dan 30% van het inkomen aan huur. Bij sociale huurders gaat het om 16%, en bij eigenaars om 10% (vooral voor de afbetaling van hun hypotheek). Bij eigenaars van 65+ met een hypotheek zijn betaalbaarheidsproblemen relatief beperkt (13%), bij sociale huurder 65+ gaat het om 16%, maar onder private huurders van 65+ betaalt liefst twee derde (66%) meer dan 30% van hun inkomen aan huur (de Smalen & Van den Broeck, 2025).

Dit maakt het voor hen niet alleen moeilijk om in de totale woonkosten te voorzien, maar beperkt ook andere mogelijkheden om hun leefsituatie en welbevinden te verbeteren, zoals bijvoorbeeld het deelnemen aan vrijetijdsactiviteiten (Smetcoren et al., 2024). Het onderzoek van Volckaert & De Decker (2020) geeft aan dat de kwetsbare woonsituatie van ouderen nog prangender is voor ouderen op de private huurmarkt, doordat ze meer stress en minder woonzekerheid ervaren.

Door de recente energiecrisis is het belangrijk om ook de verbruikskosten (energie en water) mee te nemen wanneer we kijken naar betaalbaarheid van wonen. Vlaamse huishoudens gaven in 2023 gemiddeld €234 per maand uit, een stijging van 26,4% sinds 2018, bovenop de indexatie. Opvallend volgens de onderzoekers van de Woonsurvey want de index houdt al rekening met de hogere energieprijzen. Ook bij de leeftijdsgroep 65+ is het bedrag van verbruikskosten significant gestegen, van €181 verbruikskost per maand in 2018, naar €232 in 2023 (stijging van +28%) (de Smalen & Van den Broeck, 2025).

2.2. Woontype en bouwjaar van woningen

De Vlaamse Woonsurvey van 2023 geeft aan dat de eengezinswoning nog steeds het dominante woningtype is in Vlaanderen. In 2023 woonde 71% van de Vlamingen in een eengezinswoning, tegelijkertijd is er wel een trend naar het wonen in meergezinswoningen (29%) voornamelijk in meer stedelijke gebieden en ligt hun aandeel hoger in de meer recente bouwperiode (na 2000). Van de 65-plussers woont 70% in een eengezinswoning en 30% in een meergezinswoning. Dit is een verschil met de percentages van de Woonsurvey uit 2005; toen woonde 75,8% van 65-plussers in een eengezinswoning en 24,2% in een meergezinswoning (Heylen & Vanderstraeten, 2019).

Wat betreft de bouwperiode van woningen in Vlaanderen is in 2023 het grootste aandeel woningen (28%) gerealiseerd in de periode tussen 1961 en 1980. Woningen gebouwd vóór de jaren 1960, en vooral van de vooroorlogse periode (voor '45) dalen significant in aandeel (de Smalen & Van den Broeck, 2025). 28,6% van de 65-plussers in een woning gebouwd vóór 1960 en 43,3% van de woningen zijn gebouwd tussen 1961 en 1980 (Heylen & Vanderstraeten, 2019) (*cijfers naar leeftijd en bouwjaar zijn niet opgenomen in Woonsurvey van 2025).

2.3. Kwaliteit van woningen

De Vlaamse Woonsurvey van 2023 brengt verschillende indicatoren van kwaliteit van de woning (de Smalen & Van den Broeck, 2025). Zo bevat de Vlaamse Woonsurvey ook vragen rond de fysieke staat van de woning, die bewoners zelf invullen. De basis voor de indicator 'fysieke staat van de woning' zijn de antwoorden van bewoners op vragen over de aanwezigheid van (1) een probleem met de ramen, (2) een probleem met de dakgoot, (3) een probleem met het dak en (4) een vochtprobleem aan de muren of vloeren. Woningen zijn in goede staat wanneer er geen problemen zijn, in matige staat als er een probleem is op één van deze onderdelen en in (zeer) slechte staat als er meerdere problemen zijn. Volgens de Woonsurvey is de fysieke staat van Vlaamse woningen verbeterd: van 69,9% in goede staat in 2013 naar bijna 77% in 2018 (Heylen & Verstraeten, 2019). Dit aandeel blijft in 2023 behouden. Toch verkeert ook nog 9% van het patrimonium in (zeer) slechte staat, vooral bij sociaal-economisch kwetsbare groepen zoals huurders, alleenstaanden, laaggeschoolden, werklozen en lage inkomens. Voor 65-plussers geldt dat 84% in een woning van goede kwaliteit woont, terwijl 6% in een (zeer) slechte woning verblijft (de Smalen & Van den Broeck, 2025).

Belangrijk te vermelden is dat deze indicator 'fysieke staat van de woning' gebaseerd is op de subjectieve beoordeling van bewoners. Aanvullend werd naast een bevraging ook een objectieve woonscreening uitgevoerd door experts getraind in conformiteitsonderzoek waarbij gekeken werd naar 'ongeschiktheid van de woning' op basis van het technisch verslag naar minimale veiligheids-, gezondheids-, en woningkwaliteitsnormen van de Vlaamse Overheid. De resulterende indicator 'ongeschikte woningen' is quasi volledig vergelijkbaar met de ongeschiktverklaring van de overheid.

De vergelijking toont grote verschillen tussen de resultaten van de subjectieve interpretatie van 'fysieke staat van de woning' en de resultaten van de objectieve indicator 'ongeschikte woning'. Waar bewoners zelf 77% van de woningen als in goede staat beschouwen, blijkt uit de objectieve, technische screening door een expert dat bijna de helft van de Vlaamse woningen (48%) ongeschikt is. Bij 65-plussers is 46% van de woningen ongeschikt. Daarnaast is ongeveer 1 op 10 woningen (11%) ongeschikt met structurele gebreken, waarvoor ingrijpende en vaak dure renovaties nodig zijn om aan woningkwaliteitsnormen te beantwoorden. Bij de leeftijdsgroep 65+ is 14% van de woningen ongeschikt met structurele gebreken, wat een hoger percentage is dan in de andere leeftijdsgroepen.

Uit het Ouderenbehoefteonderzoek blijkt dat **36,7% van de woningen van 60-plussers in Vlaanderen ernstig onaangepast is**, de helft matig onaangepast en 14% aangepast (De Witte & Verté, 2023). Volgens deze studie is de top drie van factoren die de onaangepastheid van de woning veroorzaken: (1) trappen in de woning, (2) een te grote woning en (3) trappen alvorens de woning te betreden. Niet alleen de woning zelf, maar ook de locatie kan onaangepast zijn. Zo vindt 30% dat de afstand tot voorzieningen te groot is en geeft een kwart aan te ver van hun kinderen te wonen (De Witte & Verté, 2023).

Hoewel deze verschillende studies (Vlaamse Woonsurvey, Ouderenbehoefteonderzoek) de onaangepastheid van woningen aankaarten, toont een recente studie van de Koning Boudewijnstichting rond latere levenskeuzes aan dat slechts **20% van de 60-plussers hun woning ongeschikt acht** om er op een comfortabele manier ouder te worden (Koning Boudewijnstichting, 2022). De verschillen tussen studies hangen samen met de manier van meten: subjectieve inschattingen door bewoners versus objectieve screening door experts, en één enkele vraag tegenover uitgebreide vragenlijsten met meerdere woonkenmerken.

Nog enkele bevindingen uit de Vlaamse Woonsurvey 2023 over kwaliteit en comfort van woningen:

1. 17% van de Vlaamse huishoudens geeft aan te kampen met vochtproblemen. 11% van de Vlaamse 65-plussers geeft aan een woning te hebben met vochtproblemen.
2. Bijna 9 op 10 van de woningen in Vlaanderen heeft dakisolatie, en net niet elke woning heeft dubbele beglazing. Gebreken aan de vereiste minimale isolatie (volgens de minimale normen voor daken en ramen) komen in 7% van de woningen in ernstige mate voor. Gebreken betreffende minimale isolatie komen significant meer voor bij oudere huishoudens (65+)
3. Wat veiligheidsgebreken betreft, kampt bij bij 65-plussers 13% met gebreken aan elektrische installaties, 6% met trappen of borstweringen, 24% met gebreken die leiden tot veiligheids- en of gezondheidsrisico's en 4% gebreken betreffende veilige toegang tot de woning.

2.4. Daarnaast werden er in de Vlaamse Woonsurvey van 2023 ook cijfers opgenomen rond de toegankelijkheid van de woning voor de veranderende levensomstandigheden van de bewoner. Dit houdt in dat er geen drempels zijn voor het betreden van de woning. Daarnaast moeten slaapkamer en badkamer zich op hetzelfde verdiep bevinden, of moet er een lift aanwezig zijn zodat er geen gebruik moet worden gemaakt van een trap om deze ruimtes te bereiken. . Uit resultaten blijkt dat in 2023 16% van het Vlaamse woonpatrimonium toegankelijk is. Voor 65-plussers werden er echter geen afzonderlijke cijfers gerapporteerd. Renoveren

De studie van de Koning Boudewijnstichting rond latere levenskeuzes toont aan dat slechts **14% van de 60-plussers bereid is de huidige woning te verbouwen** indien deze ongeschikt is om comfortabel te blijven wonen (KBS, 2023). Niet enkel aanpassingen aan de leeftijd, maar evenzeer energetische ingrepen blijven achter bij ouderen. Hoewel concrete cijfers ontbreken, toont kwalitatief onderzoek dat ouderen verschillende praktische hinderpalen (financieel, eigenaarschap of simpelweg de onmogelijkheid om de vele drempels aan te pakken), maar ook sociaal-emotionele hinderpalen (het zich ontzien, het niet meer de moeite waard vinden of potentiële problemen niet erkennen) ondervinden, die hen belemmeren om aanpassingen uit te voeren (Smetcoren, 2016; Vanbellinghen et al., 2024; Volckaert, 2022).

2.5. Verhuizen en woonmobiliteit

Resultaten uit de enquête ‘Levenskeuzes bij 60-plussers’ , die de Koning Boudewijnstichting in 2022 publiceerde, tonen aan dat de meeste ouderen, eventueel met ondersteuning, in hun eigen woning willen blijven. Indien men zou verhuizen, blijkt uit deze studie dat **25% de voorkeur geeft aan een assistentiewoning en 10% een woonzorgcentrum verkiest**. Ouderen tussen 60 en 64 jaar zouden kangoeroewonen (12%) of groepswonen met gemeenschappelijke voorzieningen (10%) verkiezen indien zelfstandig wonen niet langer mogelijk is. Opvallend is dat deze cijfers zijn gestegen ten opzichte van 2020. Toen gaf slechts 6% de voorkeur aan kangoeroewonen (KBS, 2022).

2.6. Moving in time (en onze kritieken hierop)

Diverse studies benadrukken het belang van ‘nadenken over later’ en ‘moving in time’ (De Rynck et al., 2022; Smetcoren, 2016; Volckaert & De Decker, 2020; Volckaert, 2022) ‘to age well in place’. Het is daarbij belangrijk om zowel huidige als toekomstige ouderen zelf actief te betrekken bij de vraag waar zij later willen wonen. Daarom blijft informeren en sensibiliseren noodzakelijk maar is het ook belangrijk om stil te staan bij structurele ondersteuning en begeleiding, ook wel ‘ontzorging’ (Smetcoren et al., 2024) genoemd. Verhuizen is namelijk een beslissing die niet op één dag wordt genomen. Het is een ingrijpende gebeurtenis, die zowel praktische (Wat geef ik weg? Wat gooi ik weg?) als emotionele bekommernissen (denk aan het verlies van betekenisvolle relaties met de dichte omgeving) met zich meebrengt.

Binnen het idee van ‘moving in time’ wordt dus gesteld dat **ouderen niet zouden moeten wachten om actie te ondernemen tot de huidige woning te groot of te moeilijk te onderhouden is** of niet meer in lijn is met hun fysieke mogelijkheden. Uit onderzoek blijkt echter dat de renoveer- en verhuisbereidheid van ouderen afneemt met de leeftijd. Daaruit besluit men dat ouderen proactiever kunnen zijn in het verhuizen, vroeger kunnen nadenken over “waar en hoe wil ik wonen later”, en daarnaar plannen en handelen.

Toch blijkt uit resultaten van het HOUSE-onderzoek dat **niet iedereen over de mogelijkheid beschikt om keuzes te maken die in lijn zijn met de eigen noden en behoeften** (Vanbellinghen et al., 2024). Het gaat hier niet (alleen) om een verhaal van “niet-willen”, of “niet-goed-gepland”, maar om een verhaal van “niet-kunnen”. Zo hangt de keuze van de woning bij financieel kwetsbare ouderen vooral af van de financiële mogelijkheden, waardoor de eigen voorkeuren op de achtergrond komen te staan. Binnen het discours van “anticiperend gedrag”, “moving in time” en “vroeger nadenken over later” wordt er vertrokken van het vrijwillige karakter van verhuizen/renovatie, van het feit dat mensen een keuze en een stem hebben in deze beslissing. Maar uit het HOUSE-onderzoek blijkt net het gebrek aan inspraak en zeggenschap bij ouderen in financieel kwetsbare situaties (Vanbellinghen et al., 2024). Zo wordt voor sommige groepen de keuze ook vaak voor hen gemaakt en wordt er boven hun hoofd beslist. De gemaakte keuzes liggen niet altijd in lijn met wat de persoon eigenlijk wil en het is dus niet altijd “zomaar” een kwestie van “vroeger nadenken over later”.

2.7. Woonvormen: bv. intergenerationeel wonen, collectieve woonvormen

Nieuwe woonvormen krijgen zowel in de media als binnen het beleid meer aandacht, vaak nog onder het mom van ‘pilotprojecten’, ‘proeftuinen’ etc. Zo selecteerde de Vlaamse Regering in 2018 28 projecten als proefomgevingen voor experimentele woonvormen. Deze projecten kregen zes jaar lang de tijd om hun werking op te starten zonder belemmeringen van regelgeving. Op 13 oktober 2023 werd beslist om deze looptijd te verlengen tot 31 januari 2028. De lange duurtijd van deze pilotprojecten reflecteert ook de duurtijd van realisatie van dergelijke woonprojecten. Hoewel alternatieve woonvormen zoals kangoeroewoningen, co-housing of andere gedeelde woonvormen stilaan meer aandacht krijgen, blijven ze minder bekend bij ouderen en zijn ze nog maar beperkt aanwezig in het Vlaamse woonlandschap (Ielegems et al., 2024). De grote verscheidenheid aan termen en concepten – zoals co-housen, senior co-wonen, kangoeroewonen, hospita-wonen, huisdelen en gestippeld wonen – maakt het vaak lastig om ze correct te begrijpen. Daarom bracht het HOUSE-project¹ in 2024 een **overzicht uit van diverse woonvormen die geschikt zijn voor ouderen**. Dit overzicht, met bijhorende [taxonomie en handleiding](#), biedt meer duidelijkheid en structuur.

Hoewel er hoopvolle stemmen zijn om deze woonvormen meer inbedding te laten vinden in het beleid (Declercq, 2023; Smetcoren, 2023), hinkt het beleid nog achter en zijn er nog heel wat juridische en administratieve hindernissen die verdere ontwikkelingen in de weg staan. Het huidige Vlaams Regeerakkoord schenkt aandacht aan enkele van deze alternatieve woonvormen, zoals co-housing,

woningdelen, kangoeroewonen en zorgwonen. De vraag naar een ruimer en gevarieerd spectrum aan woonvormen kwam ook duidelijk naar voren in de campagne 'Bepaal je eigen verhaal' van de Vlaamse Ouderenraad in 2023.

In het antwoord op de vraag 'In welke woning zou u het liefst wonen?' blijkt dat het klassieke 'huisje met tuintje' nog steeds leeft in het Vlaamse woonideaal. Maar liefst 71,8% verkiest een open of halfopen bebouwing (Heylen & Verstraeten, 2019). Nochtans zou dit wensbeeld zoals geformuleerd door de Startnota Slim Wonen en Leven (2016) in 2050 tot het verleden moeten behoren en zouden compacte, gestapelde woonvormen en woonvormen met een zekere graad van collectiviteit op slimme locaties meer de norm moeten worden. In het kader van deze nota peilde de Vlaamse Woonsurvey in 2018 ook naar de deelbereidheid van Vlaamse huishouden. Uit de resultaten bleek dat de bereidheid om ruimtes te delen sterk afhangt van de aard van de ruimte. Zo is bereidheid voor parkeerruimte of fietsstalling groter (52,6% eerder tot zeker wel bereid) dan ruimtes met een leef functie zoals een extra keuken of leefruimte (8,7% eerder tot zeker wel bereid) (Heylen & Vanderstraeten, 2019). In overeenstemming met internationale resultaten toont een recente verkennende studie naar ervaringen van bewoners van co-housing binnen Abbeyfield België dat, ondanks de aanwezigheid van uitdagingen binnen het groepswonen, 82% positief is over het wonen in een groepswoning. Het merendeel (72,1%) van de bewoners zou de keuze opnieuw maken en 77% zou het aanbevelen aan andere leeftijdsgenoten (Smetcoren et al., 2024).

3. DE BUURT DOET ERTOE

De dagelijkse leefomgeving van ouderen heeft een belangrijke invloed op hun fysieke en mentale gezondheid. De ruimtelijke ordening in Vlaanderen, die onze fysieke leefomgeving structureert, heeft dan ook een grote invloed op de gezondheid van de bevolking (RURA, 2021). Het ruimtelijk beleid beïnvloedt de plaats van buurtinfrastructuur en kan onbedoeld stressoren veroorzaken voor de oudere bevolkingsgroep en sociale verdringing veroorzaken, wat op zijn beurt ook een invloed kan hebben op de mentale en fysieke gezondheid van deze ouderen (RURA, 2021).

In de recente academische literatuur rond ouderen is er heel wat aandacht voor het concept van **ruimtelijke rechtvaardigheid ("spatial justice")**. Ruimtelijke rechtvaardigheid benadrukt hoe de ongelijke verdeling van infrastructuur en publieke ruimtes kan leiden tot sociale uitsluiting, met name voor kwetsbare groepen zoals ouderen (Soja, 2009). Ruimtelijke ongelijkheid verwijst naar situaties waarin bepaalde groepen minder toegang hebben tot essentiële voorzieningen, zoals gezondheidszorg, sociale infrastructuur of groene ruimtes. Voor ouderen kan dit leiden tot grotere fysieke en mentale gezondheidsproblemen, omdat ze vaker afhankelijk zijn van nabijgelegen voorzieningen en veilige, toegankelijke openbare ruimtes om hun sociale en fysieke activiteiten te behouden (Buffel et al., 2024).

3.1. Fysieke buurtkenmerken

Ontmoetingsplekken

Ontmoetingsplekken in buurten spelen een belangrijke rol in het bevorderen van sociale interacties en gemeenschapszin. Men heeft het de laatste tijd vaker over ‘**sociale infrastructuur**’ of ‘**derde plaatsen**’ zoals cafés, bibliotheken en kapperszaken. Deze informele, laagdrempelige plekken bieden ruimte voor spontane interacties en brengen mensen van diverse achtergronden samen in een ontspannen omgeving. Door de laagdrempeligheid van deze plekken kunnen mensen elkaar makkelijk ontmoeten, wat bijdraagt aan sociale inclusie en het versterken van lokale cohesie (Oldenburg & Christensen, 2023). In Nederland wordt daarnaast het concept van ‘**attente plekken**’ gebruikt, dat verwijst naar plekken waar buurtbewoners elkaar kunnen ondersteunen en hulp bieden. Dit wordt steeds relevanter nu ouderen langer zelfstandig blijven wonen. De alledaagse attentheid – de beschikbaarheid van informele hulp in de directe leefomgeving – is cruciaal voor het welzijn van ouderen in diverse wijken (Glimmerveen, 2023).

Mobiliteit en openbaar vervoer

Ouderen maken frequent gebruik van het openbaar vervoer voor activiteiten zoals afspraken met vrienden en familie, doktersbezoeken en vrijwilligerswerk. Voor hen is een sterk en betaalbaar openbaar vervoersnetwerk essentieel (Vlaamse Ouderenraad, 2024). Dit maakt hen echter ook

bijzonder kwetsbaar voor veranderingen in het openbaar vervoerssysteem. Prijsstijgingen voor openbaar vervoer treffen ouderen en kunnen hen ertoe dwingen om vaker de auto te gebruiken, wat indruist tegen de duurzaamheidsdoelstellingen, die het Vlaams mobiliteitsplan 2040 vooropstelt (Vlaamse Ouderenraad, 2023). Bovendien **verdwijnen fysieke loketten** steeds vaker. Ook dit heeft vooral impact op ouderen, omdat velen moeite hebben met digitale alternatieven zoals ticketautomaten of de NMBS-app. Loketten vervullen niet alleen de functie van ticketverkoop, maar bieden ook persoonlijke hulp en informatie. Het blijft daarom van groot belang om persoonlijke dienstverlening te behouden en niet enkel te vertrouwen op stewards of demonstraties als ondersteuning (Vlaamse Ouderenraad, 2021).

Bovendien leiden het **verdwijnen van duizenden bushaltes** en de complexiteit van de veranderingen tot vervoersarmoede, wat ouderen belemmert in hun sociale leven en de toegang tot diensten beperkt (Vlaamse Ouderenraad, 2024). Uit onderzoek (Mobiel 21, 2021) blijkt dat vervoersarmoede in Vlaanderen een invloed heeft op de dagelijkse levenskwaliteit en de maatschappelijke participatie. Het onderzoek onderscheidt twee profielen van ouderen: enerzijds zijn er de mobiele ouderen, die beschikken over meerdere vervoersopties maar zich minder vaak verplaatsen omdat zij over een kleiner sociaal netwerk beschikken. Anderzijds zijn er de ouderen op het platteland, die beperkte toegang hebben tot openbaar vervoer en een tekort aan buurtvoorzieningen ervaren. Deze laatste groep is ook kwetsbaarder voor sociale isolatie, iets dat niet altijd met leeftijd te maken heeft (Mobiel 21, 2021).

Uit het onderzoek van Mobiel 21 (2021) blijkt dat **3 op de 10 volwassen Vlamingen afhankelijk is van het openbaar vervoer om zich te kunnen verplaatsen**. Voor sommigen is toegang tot het openbaar vervoer zelfs van cruciaal belang om in basisbehoeften, zoals voeding, te kunnen voorzien. Daarnaast geeft 1 op de 3 van deze volwassenen aan afhankelijk te zijn van anderen wanneer ze geen gebruik kunnen maken van openbaar vervoer. Deze cijfers benadrukken het belang van het aanpakken van vervoersarmoede door het bieden van goed functionerende en toegankelijke vervoersoplossingen.

Fysieke toegankelijkheid

Het Vlaams Instituut Gezond Leven ontwikkelde in 2019 een tool om de 'walkabilityscore', ofwel de 'wandelbaarheid', van buurten in Vlaanderen en Brussel te analyseren. Met deze score kan je niet alleen de 'wandelbaarheid' van een buurt bepalen, maar ook aandachtspunten identificeren en visualiseren op kaart. **'Walkability'** is dé internationale wetenschappelijke voorspeller van beweging en dient als een kompas in de ontwikkeling van een gezonde publieke ruimte en een duurzaam ruimtelijk beleid. In meer wandelbare buurten zijn meerdere basisvoorzieningen aanwezig zoals winkels, recreatiemogelijkheden, zorgdiensten en groen. Deze buurten worden gekenmerkt door een hogere woondichtheid en een beter verbonden netwerk van straten, die ook toegankelijk zijn voor voetgangers en fietsers. Omgevingen met een hoge 'walkabilityscore' bieden het grootste potentieel om mensen te stimuleren om zich dagelijks te voet of met de fiets te verplaatsen.

Groen in de buurt

Volgens de meest recente cijfers (2019) is er in Vlaanderen meer dan 323.400 hectare aan 'buurtgroen' beschikbaar. Buurtgroen omvat openbaar toegankelijke groene ruimten van minimaal 0,2 hectare, die zich binnen een straal van 400 meter van de woning bevinden. Het merendeel van de Vlamingen heeft toegang tot dit buurtgroen (RURA, 2021).

De **aanwezigheid en toegankelijkheid van kwalitatieve groene ruimten spelen een rol in het bevorderen van gezondheid en welzijn**. Echter, enkel de aanwezigheid van groene ruimte is niet voldoende. Zeer drukbezochte groengebieden kunnen bijvoorbeeld stress veroorzaken of spanningen opwekken, doordat mensen deze plekken voor verschillende doeleinden gebruiken. Daarnaast is er doorheen de jaren steeds minder ruimte beschikbaar voor activiteiten.

In het najaar van 2023 voerde het Departement Omgeving een burgerbevraging uit bij inwoners van het Vlaamse Gewest. Voor deze bevraging, die peilde naar de tevredenheid met de leefomgeving, werden inwoners van het Vlaamse Gewest tussen 17 en 85 jaar, zowel Belgen als niet-Belgen, ondervraagd, die in private huishoudens wonen. **82,6% van de respondenten gaf aan dat er voldoende groen aanwezig is** in de buurt. Daarnaast vindt driekwart van de respondenten (72,7%) dat er in de buurt voldoende plekken zijn om tot rust te komen (Vlaamse Overheid, 2024).

3.2. Sociale buurtkenmerken

Sociale netwerken in de buurt

Buren spelen een belangrijke rol in het leven van ouderen door hen directe steun te bieden en te helpen eenzaamheid te verlichten (Schepers et al., 2024). Uit gegevens van Statistiek Vlaanderen (2024) blijkt dat **65-plussers vaker informele gesprekken met hun buren voeren dan jongere inwoners** en dat ouderen hun buren ook vaker als behulpzaam ervaren .

Ouderen bouwen vaak een groter sociaal netwerk op in hun buurt en ontwikkelen een hechte band met hun omgeving, mede omdat zij meer tijd doorbrengen in hun buurt. Hoewel de verjonging van buurten vaak als positief wordt ervaren vanwege de toegenomen dynamiek, kan dit ook spanningen met zich meebrengen. Zo hechten ouderen veel waarde aan rust, een aspect dat onder druk kan komen te staan bij de komst van jongere bewoners (Vlaamse Overheid, Departement Omgeving, 2023).

Zorgzame/warme buurten

Zorgzame buurten maken hun opmars in Vlaanderen en Brussel. "In een Zorgzame Buurt wonen mensen comfortabel in hun woning of vertrouwde buurt. Het is een buurt waar jong en oud elkaar

kennen en helpen. In een Zorgzame Buurt staat levenskwaliteit centraal, voorzieningen en diensten zijn er voor iedereen toegankelijk. Iedereen voelt er zich goed en wordt geholpen, ongeacht de ondersteuningsbehoeften.” Zorgzame buurten functioneren volgens drie pijlers: (1) connecties creëren in en met de buurt, (2) het leggen van verbindingen tussen informele en formele zorg, en (3) samenwerking tussen welzijns- en zorgpartners met andere lokale partners.

De eerste initiatieven voor (actief) zorgzame buurten ontstonden in 2013 in Brussel en Antwerpen en kregen al snel navolging. Vooral in de afgelopen jaren is het **concept van zorgzame buurten breed omarmd** in Vlaanderen en Brussel. In het kader van het ‘relanceplan Vlaamse Veerkracht’ besliste de toenmalige minister van Welzijn, Volksgezondheid en Gezin, Wouter Beke, in 2021 om twee jaar lang financiële steun te verlenen aan 132 zorgzame buurten (De Donder et al., 2023).

3.3. Structurele buurtkenmerken

Aanwezigheid van diensten, organisaties, ...

Basisvoorzieningen, zoals een kleuter- en basisschool, kinderopvang, huisarts, apotheek, voedingswinkel, postpunt en ontmoetingsruimten, zijn belangrijk voor het dagelijks leven en maatschappelijke participatie. De beschikbaarheid van deze voorzieningen varieert echter sterk tussen verschillende gebieden in Vlaanderen. Uit de cijfers van 2019 blijkt dat **meer dan de helft van de 17 tot 85-jarige Vlamingen op wandel-of fietsafstand van heel wat basisvoorzieningen woont**. In verstedelijkte gebieden heeft bijna iedereen (99%) toegang tot veel of zeer veel voorzieningen.

Uit het RURA (2021) onderzoek blijkt dat bijna driekwart van de Vlamingen (73,3%) aangeeft dat er voldoende winkels zijn voor dagelijkse boodschappen. Voor **17,9% van de bevroagden is dit niet het geval**.

Daarentegen heeft een kwart van de inwoners in **landelijke gebieden weinig** of zeer weinig basisvoorzieningen in de buurt (RURA, 2021). In Vlaanderen is het aandeel 65-plussers in landelijke gebieden net hoger dan in stedelijke omgevingen. Daarnaast blijkt uit het Plattelandsrapport van de Vlaamse landmaatschappij (2024) dat het **aantal zestigplussers in landelijke gebieden toe zal nemen**, van 450.000 in 2014 naar 615.000 in 2030 - **een stijging van 30%**. Ter vergelijking: in Vlaamse centrumsteden wordt in dezelfde periode een toename van 20% verwacht (Vlaamse Landmaatschappij, 2024).

Deze cijfers onderstrepen het belang van toegankelijke zorgvoorzieningen en leeftijdsvriendelijke woonomstandigheden in landelijke gebieden. Ze laten zien dat de aanwezigheid van basisvoorzieningen en infrastructuur sterk afhankelijk is van het type gebied, waarbij stedelijke gebieden een aanzienlijk betere toegang tot voorzieningen bieden dan landelijke gebieden.

Veiligheid en leefbaarheid

Veiligheid en leefbaarheid zijn ook in Vlaanderen belangrijk voor het welzijn van bewoners. Uit de bevraging 'Veiligheidsgevoelens en mijddedrag' van Statistiek Vlaanderen blijkt dat in het voorjaar van 2024 33% van de inwoners van het Vlaamse Gewest van 18 jaar en ouder aangaf zich nooit onveilig te voelen in hun buurt of wijk, terwijl 43% zich zelden onveilig voelde. Tegelijkertijd voelde **24% zich soms, vaak of altijd onveilig** (Statistiek Vlaanderen, 2024).

Ook onder 65-plussers in Vlaanderen hangt het veiligheidsgevoel sterk samen met de kenmerken van de buurt waarin zij wonen. 65-plussers voelen zich volgens de cijfers van Statistiek Vlaanderen (2024) minder veilig in hun buurt dan jongere leeftijdsgroepen. Daarenboven vermijden 65-plussers bepaalde plekken in hun stad of gemeente vanwege dit onveiligheidsgevoel. Uit onderzoek blijkt dat **29% van de 65-plussers soms, vaak of altijd bepaalde plekken in hun stad of gemeente vermijdt** omwille van een onveiligheidsgevoel. Bij de 35- tot 49-jarigen is dit 21%.

Uit de Veiligheidsmonitor (2021) blijkt dat de **wens voor meer contact met de wijkagent** toeneemt met de leeftijd. Voor de leeftijdsgroep van 15-24-jarigen blijkt dat 69% meer contact wenst met de wijkagent, terwijl dit voor de groep 65-jarigen of ouder toeneemt tot 86% (Veiligheidsmonitor, 2021).

4. WOON-, ZORG-, EN WELZIJNSAANBOD

Met het groeiend aantal thuiswonende ouderen - ook met hoge leeftijd - is een aangepast, toegankelijk woon-, zorg-, en welzijnsaanbod in de buurt van groot belang.

4.1. Lokale Dienstencentra

Anno 2024 zijn er **in het Vlaamse Gewest 302 erkende lokale dienstencentra en in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn dit er 19** (Provincie in Cijfers, 2024). De programmatie van de lokale dienstencentra gebeurt op gemeentelijk niveau. Zo wordt er één lokaal dienstencentrum per begonnen schijf van 15.000 inwoners voorzien (Agentschap Zorg & Gezondheid). De rol van lokale dienstencentra binnen het buurtgebeuren wordt steeds belangrijker. Zo tonen ook De Donder en collegae (2021) in het rapport 'Lokaal Samenwerken in Zorgzame Buurten' aan dat heel wat projecten binnen zorgzame buurten verankerd liggen in lokale dienstencentra, aangezien deze inzetten op laagdrempelige zorg. Deze centra worden dan ook vaak vertaald als verbindingsplekken, waarbij de fysieke infrastructuur de sociale infrastructuur mogelijk maakt.

4.2. Eerstelijnszones

Eerstelijnszones zijn opgericht om de samenwerking tussen lokale overheden, zorgaanbieders en de persoon met zorg- en ondersteuningsnood te faciliteren en te ondersteunen. In Vlaanderen en Brussel zijn er 60 eerstelijnszones. Een eerstelijnszone is een gebied van 75.000 tot 125.000 inwoners en omvat één of meerdere gemeenten. Sinds 1 juli 2020 werden ook zorgraden opgericht, die moeten

werken aan de organisatie van de eerstelijnszorg en de ondersteuning van de eerstelijnszorgaanbieders. Als gevolg van COVID-19 kregen zij er meteen heel wat verantwoordelijkheden bij.

4.3. Assistentiewoningen

In 2024 waren er 968 erkende groepen van assistentiewoningen, waarvan er 6 gelegen waren in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest. Dit is in Vlaanderen goed voor zo'n **36.395 erkende wooneenheden binnen de assistentiewoningen**. De openbare assistentiewoningen van lokale besturen ervaren geen leegstand. Dit is volgens VVSG onder meer het resultaat van een kwalitatief en uitgebreid dienstenaanbod, de rol van de woonassistent en de betaalbaarheid. In tegenstelling tot publieke assistentiewoningen is er op de private markt wel leegstand merkbaar. Echter beschikt het Departement Zorg niet over objectieve cijfergegevens van de bezettingsgraad, waardoor dit met enige voorzichtigheid bekeken moet worden.

4.4. Woonzorgcentra

Anno 2024 zijn er 84.100 woongelegenheden erkend in de woonzorgcentra. In 2021 woonde in het Vlaamse Gewest **5% van de 65-plussers in een woonzorgcentrum**, dat is iets meer dan 70.000 personen. Het aandeel 65-plussers in woonzorgcentra is voor het Vlaamse en Waalse Gewest hetzelfde en ligt met 4,3% lager in het Brusselse Hoofdstedelijke gewest.

De leeftijdsgroep van 85-plussers is het meest vertegenwoordigd: zo is de **gemiddelde leeftijd van een bewoner in het woonzorgcentrum 87 jaar**. De zorgzwaarte van bewoners in het woonzorgcentrum neemt dan ook toe. Zo had 84% van de bewoners in 2021 een zwaar zorgprofiel, waar dit in 2010 nog op 70% lag. Aangezien ouderen steeds vaker naar een woonzorgcentrum verhuizen wanneer ze zwaar zorgbehoevend zijn, is de **gemiddelde verblijfsduur gedaald naar 1,5 à 2 jaar** voor nieuwe bewoners. De druk op het aanbieden van kwaliteitsvolle zorg ligt hoog, zeker met de aanslepende personeelstekorten en de structurele onderfinanciering van de woonzorgcentra.

De stijgende dagprijzen in de woonzorgcentra zijn een reden voor bezorgdheid. Uit de jaarlijkse meting van het Departement Zorg blijkt dat de gemiddelde dagprijzen tussen 1 mei 2022 en 1 mei 2024 met 12,25% zijn gestegen. Volgens Departement Zorg betaalde men in 2024 gemiddeld €71,61 per dag, waar dit in 2022 nog €63,79 bedroeg. Deze prijsstijgingen zetten zich zowel in de openbare woonzorgcentra, alsook in de 'for profit' en 'social profit' woonzorgcentra door.

In het najaar van 2024 berekende Okra dat een Vlaams woonzorgcentrum gemiddeld 2.246 euro per maand kost. De gemiddelde dagprijs zou dus nog verder zijn gestegen naar €73,81. Zorg moet kwalitatief én voor iedereen - ongeacht het inkomen - beschikbaar zijn. Bovendien moeten bewoners een duidelijke opsplitsing krijgen van de kosten voor wonen en leven in het woonzorgcentrum enerzijds en de kosten voor zorggerelateerde zaken anderzijds.

Zie ook Hoofdstuk 6 – punt 3.3 *Toename schaalvergroting en commercialisering van woonzorgcentra.*

4.5. Diensten gezinszorg

In 2022 werden er **binnen de gezinszorg in totaal 159 miljoen uren** gepresteerd. Dit aantal bleef **vrijwel gelijk vergeleken met 2016**. Binnen de aanvullende thuiszorg zagen we echter een afname in het aantal gepresteerde uren voor poetshulp, van 447 miljoen in 2016 naar 399 miljoen in 2022, een daling van 10,6%. Voor karweihulp was er eveneens een daling van 13%: van 138.484 naar 120.445 uren (Departement Zorg, 2024).

In Vlaanderen steeg het aantal gebruikers van thuiszorgdiensten tussen 2013 en 2018, van 8,2% naar 11,4%, terwijl er in Brussel een daling was van 13,5% naar 8,2%. In 2021 bedroeg het aantal gepresteerde uren gezinszorg in Vlaanderen gemiddeld 9 uren per 65-plusser en 213 uren per 80-plusser (Provincies in cijfers 2024). Iets meer dan 22% van de Brusselse 65-plussers deed in 2018 een beroep op thuiszorgdiensten en 29% maakte gebruik van een dienst voor warme maaltijden.

Op vlak van thuisverpleging is het aandeel Brusselaars van 65 jaar en ouder dat thuisverpleging krijgt de afgelopen jaren gestegen. Vrouwen, de meest kwetsbaren en mensen met een slechte gezondheid maken hier vaker gebruik van.

In het Vlaamse Gewest gebruikt 30,2% van de vrouwelijke en 21,3% van de mannelijke 65-plussers thuiszorgdiensten. In het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest zijn er binnen deze leeftijdsgroep geen significante verschillen volgens gender. Het beperkter gebruik van thuiszorg in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest wordt toegeschreven aan verschillende factoren, zoals een tekort aan thuisverpleging, het ruime aanbod aan woonzorgcentra en ziekenhuizen, de culturele diversiteit en een gebrek aan kennis over de mogelijkheden van thuiszorg (Fele, 2022).

Daarnaast is het gebruik van dienstencheques een waardevolle aanvulling bij thuiszorg. In 2022 maakte 16,2% van de 65-plussers en 23,3% van de 80-plussers uit het Vlaamse Gewest gebruik van dienstencheques, wat neerkomt op respectievelijk 928 en 901 uur hulp per gebruiker (Provincies in cijfers 2024).

Eén op de vijf 65-plussers geeft aan niet of nauwelijks te kunnen rekenen op anderen bij ernstige problemen.

4.6. Centra voor dagverzorging

Iedereen van 65 en ouder kan terecht in een centrum voor dagverzorging. Een centrum voor dagverzorging heeft vooral tot doel de thuis- en mantelzorg te assisteren en het verlengd verblijf van de zorgbehoevende oudere in zijn of haar thuismilieu te faciliteren. De betrokken ouderen verblijven

er overdag en keren 's avonds weer naar huis. In Vlaanderen waren er in 2022 **324 centra voor dagverzorging**, waarmee er per 10.000 65-plussers 2,3 centra beschikbaar waren (aanbodratio) (Provincies in cijfers, 2024).

4.7. Centra voor kortverblijf

In Vlaanderen **waren er in 2022 2.616 woongelegenheden** in een centrum voor kortverblijf. Er is een voorafgaande vergunning voor nog 386 bijkomende woongelegenheden voorzien in een centrum voor kortverblijf. Tot eind 2025 zullen er geen nieuwe voorafgaande vergunningen meer worden uitgereikt. Alle reeds ingediende voorafgaande vergunningen zijn toegekend en vastgelegd in de erkenningskalender. De aanbodratio kortverblijf bedraagt 1,9 woongelegenheden per 1.000 65-plussers in Vlaanderen (Provincies in cijfers, 2024).

5. KLIMAAT EN MILIEU

In april 2024 won een groep oudere Zwitserse vrouwen een rechtszaak bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens in Straatsburg. Deze groep, Verein KlimaSeniorinnen Schweiz, stelde dat het Zwitserse overheidsbeleid rond klimaatverandering hun recht op privacy en gezinsleven ontnam, terwijl dit beschermd is door Artikel 8 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Deze groep vrouwen toonde juridisch aan dat de overheid had gefaald om hun leven, gezondheid en welzijn effectief te beschermen tegen de schadelijke gevolgen van klimaatverandering (Human Rights Watch, 2024). De stijging van de gemiddelde temperatuur op aarde is één van de meest voordehandliggende signalen van de klimaatsverandering. Dit heeft gevolgen voor alle regio's in de wereld; van het smelten van de ijskappen en het stijgen van de zeespiegel tot extreme weersomstandigheden en overstromingen. Dit alles brengt ook sociale bedreigingen met zich mee, zoals de toename van hitte- en koudegerelateerde mortaliteit en morbiditeit, de toename van het risico op ongevallen, de gevolgen van extreme weersomstandigheden voor het welzijn in ruimere zin, enz. Bevolkingsgroepen met verminderde mobiliteit en/of gezondheidsbelemmeringen zijn dan ook extra kwetsbaar voor deze klimaatsveranderingen (Directoraat-Generaal Klimaat, 2024).

5.1. Klimaatverandering, overstromingen, hittegolven en droogteperiodes, drinkwater

De klimaatverandering heeft ook in Vlaanderen gevolgen. De gemiddelde temperatuur is met 2,6 °C gestegen. Tropische dagen en hittegolven komen vaker voor en duren langer. De neerslag neemt licht toe, vooral in de winter, terwijl de zomer vaker hevige onweders kent. De zeespiegel stijgt en het zeewater warmt op. Deze veranderingen leiden tot klimaateffecten zoals hitte, droogte en wateroverlast, met gevolgen voor mens, natuur en economie (Vlaamse Milieu Maatschappij, 2024).

Toekomstprojecties voorspellen dat de temperatuur in Vlaanderen tegen 2030 2,2 °C hoger kan zijn dan in de periode 1976-2005, en tegen 2050 3,3 °C hoger. Bovendien kan tegen 2050 de winterneerslag met 7% toenemen, oplopend tot 29% tegen 2100. De zomers worden verwacht droger te worden met

bijna 20% minder neerslag tegen 2050. Er is een verwachte stijging van de zeespiegel met 8mm per jaar, wat leidt tot een stijging van minstens 80 cm tegen 2100. Regio's met hogere windsnelheden worden verwacht verder uit te breiden landinwaarts (Vlaamse Milieu Maatschappij, 2024).

Ouderen vormen een kwetsbare groep die meer gevolgen ondervindt van deze omgevingsveranderingen. Te warm weer brengt gezondheidsrisico's met zich mee en kan in extreme gevallen sterfte veroorzaken. Preventieve maatregelen en bewustwording gericht naar ouderen zijn nu al noodzakelijk en zullen in de toekomst nog belangrijker zijn (Departement Zorg, 2022).

5.2. Luchtkwaliteit, fijnstof

De Vlaamse Milieumaatschappij voert doorlopend metingen uit om de luchtkwaliteit in Vlaanderen te beoordelen en waarschuwt bij te hoge niveaus van fijn stof of ozon. Blootstelling aan hoge ozonconcentraties leidt tot oog-, neus- en keelirritaties, een verlaging van de longcapaciteit, ontstekingen en een overgevoeligheid van de luchtwegen. Jonge kinderen, ouderen en mensen die lijden aan chronische hart- en ademhalingsstoornissen (astma, coronaire stoornissen, hartinsufficiëntie, ...) zijn gevoeliger voor pieken van ozonconcentraties dan anderen (Vlaams Luchtbeleidsplan 2030). Hoewel de luchtkwaliteit op veel plaatsen verbetert en de Europese normen vaak worden gehaald, blijft de **luchtkwaliteit in Vlaanderen minder goed** dan de door de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) vooropgestelde advieswaarden (Vlaamse Milieu Maatschappij, 2024).

Een slechte luchtkwaliteit kan schadelijke gevolgen hebben voor de gezondheid en de biodiversiteit. Stikstofdioxide- en zwarte koolstofnormen worden vooral in de buurt van drukke wegen en steden overschreden. Vooral in de winterperiode komen smogpieken voor, bijvoorbeeld in het Brusselse Hoofdstedelijke gewest. Dit kan het risico op gezondheidsaandoeningen zoals kanker en hart- en vaatziekten verhogen (Vlaanderen, 2024).

5.3. Geluidshinder

In 2023 gaf 76% van de Vlamingen aan hinder te ondervinden van geluid in en rond de woning. Voor 40% gaat het om lichte hinder, terwijl **36% ernstige tot extreme hinder** ervaart. Wegverkeer is de grootste bron van geluidsoverlast: 29% heeft hier veel tot extreem veel last van, en 30% ondervindt lichte hinder. Bijna de helft (49%) van de bevrageden ziet voorbijrijdend verkeer als belangrijkste oorzaak (Statistiek Vlaanderen, 2024). Rekening houdend met de resultaten met betrekking tot luchtkwaliteit en geluidshinder kan gesteld worden dat ouderen, die nabij drukke steden en wegen wonen, meer hinder ondervinden van deze omgevingsfactoren.

Samenvatting Ecologische en Ruimtelijke ontwikkelingen

Ageing in place

- 5% van de 65-plussers woont in een woonzorgcentrum, 12,9% van de mannelijke 85-plussers en 25,4% van de vrouwelijke 85-plussers woont in een woonzorgcentrum.
- Beleid verschuift naar 'ageing well in the right place', met meer aandacht voor aangepaste woonvormen en het subjectief welbevinden van ouderen.
- Aandacht voor 'dying well in place': bewustzijn rond het levenseinde, rouw en ernstige ziekte.

Woonkwaliteit

- In 2023 is **74%** van de Vlaamse huishoudens ouder dan 65 jaar **eigenaar van de woning**.
- **1 op 5** huishoudens in Vlaanderen heeft een betaalbaarheidsrisico (woonquote > **30%**). Voornamelijk private huurders van 65 jaar en ouder lopen een betaalbaarheidsrisico, zo betaalt twee derde van hen meer dan 30% van het inkomen aan huur.
- Sociale huurders ervaren vaak woononzekerheid.
- Bij 60-plussers is 36,7% van de woningen ernstig onaangepast volgens Ouderenbehoefteonderzoek. Top vier oorzaken van onaangepastheid van de woning bij 60-plussers: trappen in of naar de woning, te grote woning, afstand tot voorzieningen en te ver van de kinderen wonen.
- **7%** van het Vlaamse woonpatrimonium haalt de minimale normen voor dakisolatie en/of dubbele beglazing niet. Deze gebreken komen vaker voor bij 65+huishoudens.
- Renoveer- en verhuisbereidheid van ouderen neemt af met de leeftijd.
- Alternatieve woonvormen zoals co-housing en kangoeroewonen krijgen meer aandacht vanuit het beleid. Er is een beperkt aanbod en beperkte bekendheid van deze woonvormen bij ouderen.

Fysieke buurtkenmerken

- Ontmoetingsplekken in de buurt bevorderen sociale interactie en gemeenschapszin.
- Buurtgroen is essentieel voor gezondheid en welzijn, maar de toegankelijkheid ervan is niet overal voldoende.
- Wandelbare buurten stimuleren gezondheid en fysieke activiteit.

Structurele buurtkenmerken

- Basisvoorzieningen zoals een kleuter- en basisschool, kinderopvang, huisarts, apotheek, voedingswinkel, postpunt en ontmoetingsruimten, zijn belangrijk voor het dagelijks leven en de maatschappelijke participatie. Meer dan de helft van de 17- tot 85-jarige Vlamingen heeft op wandel-of fietsafstand toegang tot heel wat basisvoorzieningen.
- Zorgzame buurten bevorderen integrale zorg en samenwerking.

- Vervoersarmoede belemmert toegang tot sociale activiteiten en zorg.
- Complexiteit en digitalisering in het openbaar vervoer vormen extra uitdagingen.

Woon-, zorg-, en welzijnsvoorzieningen

- Lokale dienstencentra spelen een cruciale rol in laagdrempelige zorg en sociale cohesie. Momenteel zijn er 302 erkende centra in Vlaanderen.
- Thuiszorg en dienstencheques zijn belangrijk voor ouderen, maar niet altijd toegankelijk.
- In Vlaanderen steeg het aantal gebruikers van thuiszorgdiensten tussen 2013 en 2018, van 8,2% naar 11,4%, terwijl er in Brussel een daling was van 13,5% naar 8,2%.
- De gemiddelde verblijfsduur in woonzorgcentra daalt door de hogere zorgzwaarte.
- Eerstelijnszones worden uitgebouwd in Vlaanderen en Brussel.

Klimaat en milieu

- Smeltende ijskappen, stijgende zeespiegel, extreme weersomstandigheden.
- Ouderen lopen gezondheidsrisico's door extreme temperaturen en schadelijke ozon- en fijnstofconcentraties: preventieve maatregelen zijn noodzakelijk.
- 76% van de Vlamingen ondervindt hinder door geluid, voornamelijk door wegverkeer.

REFERENTIELIJST

- Buffel, T., Doran, P., & Yarker, S. (2023). *Reimagining Age-Friendly Communities: Urban Ageing and Spatial Justice*. Policy Press, <https://doi.org/10.56687/9781447368571-005>
- De Donder, L., Hoens, S., Stegen, H., Kint, O. & Smetcoren A.-S. (2021). *Lokaal samenwerken in zorgzame buurten*. Koning Boudewijn Stichting, Brussel.
- De Donder, L., Kint, O., Dikmans, B., & Degraeve, L. (2023). Zorgzame buurten: Toegankelijke zorg in de buurt. *AGORA Magazine*, 39(3), Article 3.
- de Smalen, D., & Winters, S. (2024). *Woonsurvey 2023: eerste resultaten voor de basisindicatoren*. Steunpunt Wonen. Geraadpleegd op https://steunpuntwonen.be/wp-content/uploads/2024/03/2024_11_14_Nieuwsbericht_nota-Woonsurvey-2023.pdf
- de Smalen, D., & Van den Broeck, K. (2025). *Wonen in Vlaanderen anno 2023*. Steunpunt Wonen.
- De Witte J., Heylen, L., De Donder, L., Gryp, D., Schepers, W., Häussermann, F., Van Regenmortel, T. (2023). Eenzaamheid gaat ook over de kwaliteit van je woonomgeving. *Sociaal.net*. Geraadpleegd op <https://sociaal.net/achtergrond/eenzaamheid-gaat-ook-over-kwaliteit-woonomgeving/>
- Declercq, A. 2023. Oud word je liefst niet alleen. Opiniestuk Bepaal je eigen verhaal. Geraadpleegd op <https://bepaaljeverhaal.be/oud-word-je-liefst-niet-alleen/>
- Departement Zorg (2024). Programmatie van lokale dienstencentra. Geraadpleegd op <https://www.zorg-en-gezondheid.be/procedures/programmatie-van-lokale-dienstencentra>
- Departement Zorg. (2022). Risicofactoren hittegerelateerde aandoeningen bij ouderen. Geraadpleegd op https://www.warmedagen.be/sites/default/files/2022-01/WarmeDagen_risicofactoren%20hitte%20gerelateerde%20aandoeningen_2021.pdf
- Dictoraat-generaal Klimaat, 2024. Gevolgen van de klimaatsverandering. Europese Commissie. Geraadpleegd op https://climate.ec.europa.eu/climate-change/consequences-climate-change_nl
- Dury, S., & De Donder, L. (2022). Ziekte en rouw verdienen aandacht in zorgzame buurten. *Sociaal.net*. Geraadpleegd op <https://sociaal.net/opinie/ziekte-en-rouw-zorgzame-buurten-compassionate-communities/#:~:text=In%20Compassionate%20Communities%20worden%20kennis,sterven%20%20rouw%20en%20ernstige%20ziekte>
- Gezond Leven. (z.d.). Walkability tool. Geraadpleegd op <https://www.gezondleven.be/settings/gezonde-gemeente/gezonde-publieke-ruimte/walkability-tool>
- Glimmerveen, L. (2023) *Alledaagse attentheid volop aanwezig, ook in de superdiverse stad*. *ZorgSaamWonen*. Geraadpleegd op <https://www.zorgsaamwonen.nl/article/alledaagse-attentheid-volop-aanwezig-ook-in-de-superdiverse-stad-1>
- Heylen, K. (2023). *Woonbeleid en woningmarkt in Vlaanderen vergeleken met de buurlanden en de Belgische regio's*. Steunpunt Wonen. Geraadpleegd op https://steunpuntwonen.be/wp-content/uploads/2023/02/Ad-hoc_Vergelijking-Vlaanderen-en-buurlanden_EIND.pdf

- Heylen, K. & Vanderstraeten, L. (2019). Wonen in Vlaanderen anno 2018. Leuven: Steunpunt Wonen. Geraadpleegd op https://archieff.steunpuntwonen.be/Documenten_2016-2020/Onderzoek_Werkpakketten/WP_1_Nieuwe_woonsurvey_en_woningschouwing/WP1-2_RAPPORT
- Human Rights Watch. (2024). The Impacts of Climate Change on Older People and Ways Forward. <https://www.hrw.org/news/2024/07/31/impacts-climate-change-older-people-and-ways-forward>
- Koning Boudewijn Stichting (KBS) (2022). *Kiezen moet kunnen. Ook voor ouderen. De woonzorgomgeving van de toekomst.* Geraadpleegd op <https://kbs-frb.be/nl/kiezen-moet-kunnen-ook-voor-ouderen-de-woonzorgomgeving-van-de-toekomst>
- Latham, A., & Layton, J. (2019). Social infrastructure and the public life of cities: Studying urban sociality and public spaces. *Geography Compass*, 13(7), e12444. <https://doi.org/10.1111/gec3.12444>
- Mobiel 21. (2021). *Minder mobiel, een bewuste keuze? Op zoek naar mobiliteitsbarrières die een volwaardige maatschappelijke participatie hinderen.* Geraadpleegd op https://www.mobiel21.be/downloads/Mobiel-21_Onderzoek-Vervoersarmoede_2021.pdf
- De Witte, N. & Verté, D. (2023). Ouderen, hun (wenselijke) leefomgeving en eenzaamheid, in: Jan Vrancken, P. De Decker, D. Verté & R. Crivit (eds.), *Ongehoord en ongezien. Hoe Vlaanderen vergrijst.* Antwerpen: Gompel&Svacina, pp. 153-166.
- Oldenburg, R., & Christensen, K. (2023). *Third places, true citizen spaces.* The UNESCO Courier. Geraadpleegd op https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385039_eng
- Plattelandsrapport Vlaamse Landmaatschappij (2024). *Het Vlaamse platteland in cijfers.* Geraadpleegd op <https://www.vlm.be/nl/nieuws/Pages/Het-Vlaamse-platteland-in-cijfers.aspx>
- Provincie in cijfers (2024). *Databank van de Vlaamse provincies.* Geraadpleegd op <https://provincies.incijfers.be/databank/>
- Ruimterapport Vlaanderen (RURA) (2021). *Een ruimtelijke analyse van Vlaanderen.* Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/publicaties/ruimterapport-vlaanderen-rura-een-ruimtelijke-analyse-van-vlaanderen>
- RURA. (2021). *Ruimterapport Vlaanderen.* Geraadpleegd op www.ruimterapport.be
- Roos, A., Geeroms, J. (2024). *Vervoersarmoede discrimineert niet op basis van generaties. Jeugdraad en Ouderenraad trekken samen aan de alarmbel.* Geraadpleegd op <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/wat-denken-we/mobiliteit/vervoersarmoede-discrimineert-niet-op-basis-van-generaties#:~:text=Een%20sterk%20openbaar%20vervoer%20is,mensen%20actief%20deel%20van%20uitmaken.>
- Schepers, W., De Witte, J., Häussermann, F., Gryp, D., & Heylen, L. (2024). *Ruimte maken voor eenzaamheid: Waar je woont doet ertoe.* In J. Vrancken, P. De Decker, D. Verté, & R. Crivit (Eds.), *Recht op grijs: Bouwen aan ouderenbeleid* (pp. 87–98). Gompel & Svacina.
- Smetcoren A.S. (2016). *I'm not leaving!/? Critical perspectives on Ageing in Place.* Vrije Universiteit Brussel.

- Smetcoren, A. S., De Donder, L., Dury, S., De Witte, N., Kardol, T., & Verte, D. (2017). Refining the push and pull framework: Identifying inequalities in residential relocation among older adults. *Ageing & Society*, 37(1), 90-112.
- Smetcoren, A.-S., Ielegems, E. & Petermans, A. (2024) Oost, West, thuis best... of toch niet? Vroeger nadenken over later – inzichten vanuit woonverhalen van ouderen. in: Jan Vrancken, Pascal De Decker, Dominique Verté & Robert Crivit (eds.), *Ongehoord en ongezien. Hoe Vlaanderen vergrijst*. Gompel&Svacina.
- Smetcoren, A.S. (2023). *Het aanbod alternatieve woonvormen is te klein voor de groeiende vraag van een steeds diverser wordende ouderenpopulatie. Opiniestuk Bepaal je eigen verhaal*. Geraadpleegd op <https://bepaaljeverhaal.be/het-aanbod-alternatieve-woonvormen-is-te-klein/>
- Smetcoren, A.-S., Hessels, B., Vanbellinghen, A., Hanssens, C., De Vuyst, B., Verhulst, F. (2024). *Samen wonen zonder zorg(en)? Verkennend onderzoek naar de ervaring van bewoners van cohousing op maat van 55-plus binnen Abbeyfield België*. Brussel: Abbeyfield België vzw. Geraadpleegd op <https://www.abbeyfieldvlaanderen.be>
- Soja, E.W. (2009). *The City and Spatial Justice*. Public Los Angeles.
- Statistiek Vlaanderen (2024). *Sociale contacten*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/sociale-samenhang/sociale-contacten#ouderen-praten-vaker-met-buren>
- Statistiek Vlaanderen (2024). *Veiligheidsgevoelens en mijddedrag*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/veiligheid/veiligheidsgevoelens-en-mijddedrag>
- Statistiek Vlaanderen (2024). *Vertrouwen in de medemens*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/sociale-samenhang/vertrouwen-in-de-medemens>
- Statistiek Vlaanderen (2024). *Zorg en ondersteuning voor ouderen, bewerking data Intermutualistisch Agentschap*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/zorg/zorg-en-ondersteuning-voor-ouderen>
- Statistiek Vlaanderen (2024). *Ruim 20.000 renovatievergunningen in Vlaamse Gewest*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/bouwen-en-wonen/renovatievergunningen>
- Statistiek Vlaanderen. (2024). *Geluidshinder*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/milieu-en-natuur/geluidshinder>
- Statistiek Vlaanderen. (2024). *Veiligheidsgevoelens en mijddedrag*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/veiligheid/veiligheidsgevoelens-en-mijddedrag>
- Steunpunt Welzijn, Volksgezondheid en Gezin (2024). *De uitwerking van praktische handvatten om buurten te ondersteunen bij de ontwikkeling van een duurzame zorgzame buurt en concrete beleidsaanbevelingen*. Geraadpleegd op https://www.opgroeien.be/sites/default/files/tool-documents/2024_03_rapport_28_ef_14_zorgzame-buurten.pdf

- Vanbellinghen, A., Severens, E., Petermans, A., De Donder, L., & Smetcoren, A.-S. (2024) Auteur van het eigen woonverhaal? Wonen doorheen de levensloop van financieel kwetsbare ouderen. *Jaarboek Armoede en Ongelijkheid*, Universiteit Antwerpen.
- Veiligheidsmonitor (2021). *Federale Analyse van de Veiligheidsmonitor 2021*. Geraadpleegd op <https://www.politie.be/statistieken/nl/veiligheidsmonitor/veiligheidsmonitor-2021>
- Vlaams Huurdersplatform (2024). *Wie staat op de wachtlijst voor een sociale woning?* <https://huurdersplatform.be/vhp/actualiteit-vhp/wie-staat-op-de-wachtlijst-voor-een-sociale-woning/?cn-reloaded=1>
- Vlaamse Milieu Maatschappij. (2024). *Klimaat in Vlaanderen*. Geraadpleegd op <https://www.vmm.be/klimaat/klimaat-in-vlaanderen>
- Vlaamse Milieu Maatschappij. (2024). *Luchtkwaliteit in je buurt*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/natuur-milieu-en-klimaat/milieuhinder/luchtkwaliteit-in-uw-buurt>
- Vlaamse Ouderenraad. (2021). *1 op 3 NMBS loketten sluit de deuren: Vlaamse Ouderenraad reageert verontwaardigd*. Geraadpleegd op <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/wat-denken-we/mobiliteit/1-op-3-nmbs-loketten-sluit-de-deuren-vlaamse-ouderenraad-reageert>
- Vlaamse Ouderenraad. (2023). *Vlaamse Ouderenraad heeft vragen bij nieuwe NMBS-tarieven*. Geraadpleegd op <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/wat-denken-we/mobiliteit/vlaamse-ouderenraad-heeft-vragen-bij-nieuwe-nmbs-tarieven>
- Vlaamse Ouderenraad. (2024). *“Laat ouderen niet achter in vervoersarmoede”*. Geraadpleegd op <https://www.vlaamse-ouderenraad.be/wat-denken-we/mobiliteit/laat-ouderen-niet-achter-vervoersarmoede>
- Vlaamse Overheid Departement Omgeving. (2023). *Samenwerken aan sociale buurten. Handvatten voor een sociaal-ruimtelijke dialoog bij buurtgericht werken*. Geraadpleegd op <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/klimaat-en-milieu/gezonde-veilige-en-aantrekkelijke-leefomgeving/samenwerken-aan-sociale-buurten>
- Vlaamse Overheid. (2024). *Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV)*. Geraadpleegd op <https://omgeving.vlaanderen.be/nl/BLV>
- Vlaamse Regering (2021). *Vlaams Ouderenbeleidsplan 2020-2025*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2022-07/VR%202022%202503%20MED.0101-2BIS%20Vlaams%20ouderenbeleidsplan%202022-2025%20-%20bijlage.pdf>
- Vlaanderen. (2024). *Evolutie luchtkwaliteit—Vlaamse Milieumaatschappij*. Geraadpleegd op <https://www.vmm.be/lucht/evolutie-luchtkwaliteit>
- Volckaert E. (2022). *Oud Vasthouden. Over vergrijzing, wonen en beleid*. Gompel&Svacina.
- Volckaert, E., & De Decker, P. (2020). *Woonsituatie en-dynamieken bij ouderen. Kwalitatief onderzoek naar huurders in de stad en eigenaars op het platteland en in de stadsrand*. Leuven: Steunpunt Wonen.
- Zorgnet Icuro (2020). *Woonzorgcentra in Vlaanderen: Zorgnet-Icuro pleit voor stevig investeringsplan*. Geraadpleegd op <https://www.zorgneticuro.be/publicaties/woonzorgcentra-vlaanderen-zorgnet-icuro-pleit-voor-stevig-investeringsplan>

HOOFDSTUK 6. Politiek-juridische ontwikkelingen

1. POLITIEKE VERTEGENWOORDIGING EN INSPRAAK

Inpraak en participatie zijn essentieel voor het ontwikkelen van een kwalitatief, goed onderbouwd en breed ondersteund beleid, en dit op de verschillende politieke niveaus (lokaal, federaal) en binnen verschillende instanties (politiek, sociaal-culturele organisaties, zorginstellingen, etc.). Voor ouderen is het dan ook van groot belang om gehoord te worden en betrokken te blijven.

1.1. Politieke activiteiten

Uit een bevraging die werd afgenomen in het najaar van 2023 blijkt dat ruim één derde (36%) van de inwoners van het Vlaamse Gewest (18+ jaar) aangaf politiek te participeren. Het gaat om personen die in het jaar voorafgaand aan de bevraging minstens één politieke activiteit hebben uitgeoefend. Daarbij gaat het niet over ‘gaan stemmen’, maar kon men kiezen uit een lijst van tien mogelijke politieke activiteiten: bv. Een petitie tekenen, deelname aan lokaal advies-/overlegorgaan, deelname aan betoging,... De **politieke participatiegraad van 65-plussers ligt lager dan die van de jongere leeftijdsgroepen**. Zo participeerde 31% van de 65-plussers aan minstens één politieke activiteit, waar dit bij 18- tot 34-jarigen en 50- tot 64-jarigen 37% bedroeg. De hoogste participatiegraad ligt met 41% bij de 35-tot 49-jarigen.

1.2. Ouderenadviesraden

“In hoeveel gemeenten is er momenteel een ouderenadviesraad actief? Graag een overzicht van die gemeenten.” Op [5 oktober 2022 werd deze parlementaire vraag](#) gesteld. Het antwoord van bevoegd minister Crevits luidde: “Ouderen worden op verschillende manieren betrokken bij het lokale ouderenbeleid van gemeenten. Men heeft o.a. de ouderenadviesraden – vaak ook wel seniorenraden genoemd – maar ook andere raden waarin ouderen vertegenwoordigd zijn zoals bv. welzijnsraden, vrijetijdsraden, sociale raden, e.a. Sommige gemeenten zitten momenteel in een transitietraject van de ene adviesstructuur naar een andere vorm van participatie. Ze stappen af van de waaier aan adviesraden en focussen zich meer op een algemeen burgerplatform.” De volgende [lijst geeft een overzicht van de verschillende vormen van ouderenbeleidsparticipatie van de gemeenten, opgesplitst per provincie](#). Er zijn anno 2022 in totaal **251 ouderenadviesraden actief**. In andere gemeenten wordt ouderenbeleid behandeld binnen de welzijnsraad, de vrijetijdsraad of op een andere vorm.

Wat de impact van ouderenadviesraden op het beleid betreft, toont de tweejaarlijkse barometerbevraging van de Vlaamse Ouderenraad uit 2022 aan dat 95% van de lokale ouderenraden

in Vlaanderen aangeeft dat er soms/altijd rekening wordt gehouden met de adviezen, die ze geven. Ongeveer 2 op 3 ouderenraden geeft aan dat het gemeentebestuur hen geregeld spontaan betreft. Daartegenover geeft ongeveer 1 op 3 aan niet spontaan betrokken te worden bij lokale politieke beslissingen. **1 op 6 krijgt nooit reactie op gegeven adviezen.** Op veel plaatsen is er dus nog een lange weg te gaan om daadwerkelijke inspraak en participatie op lokaal niveau te versterken.

1.3. Representatie binnen politieke mandaten

Wat betreft de vertegenwoordiging van ouderen binnen politieke mandaten is er een ondervertegenwoordiging bij personen boven de 70 jaar. Zo tonen recente cijfers uit de mandatendatabank van juni 2023 dat de **gemiddelde leeftijd van gemeenteraadsleden in het Vlaamse Gewest 52,4 jaar** is. De leeftijdsgroep van 55-70 jaar is het meest vertegenwoordigd met 37,8%, maar dit daalt naar 8,1% bij de leeftijdsgroep 70+. Ook toont dit rapport dat het aantal burgermeesters binnen deze leeftijdsgroep opvallend afneemt: waar dit bij de leeftijdsgroep 55-70 jaar 47,7% bedraagt, daalt dit bij 70+ naar 3,7% (Agentschap Binnenlands Bestuur, 2023).

1.4. Stemgedrag en politieke kleur

Uit data van [‘De Stemming’](#) 2022 en de [analyses](#) hiervan blijken er geen significante leeftijdsverschillen zijn tussen 65-plussers en jongere leeftijdsgroepen wat betreft de stemkeuze voor meer traditionele partijen (CD&V, Vooruit en Open VLD) (Verwee et al., 2023). De grootste verschillen tussen jong en oud bevinden zich in het linkse en rechtse politieke spectrum. Zo blijkt Groen eerder een jongerenpartij, met 11% van de Groen-kiezers onder de 65 jaar en 4,8% bij Groen-kiezers daarboven. Voor de radicaal-linkse PVDA is het verschil minder uitgesproken, respectievelijk 9,7% t.o.v. 7,5% bij ouderen. Bij de rechtse partijen worden grote verschillen vastgesteld, zo stemt 25,5% van de kiezers onder de 65 jaar voor het Vlaams Belang, waar dit bij 65-plussers 15,6% is. Bij de N-VA tonen resultaten het omgekeerde: 17,3% van leeftijdsgroep jonger dan 65 stemt voor deze partij, waar dit bij 65-plussers 36,9% is. Verwee e.a. (2023) stellen dat 65-plussers stabiel zijn in hun keuze dan de jongere leeftijdscategorie. In vergelijking met de resultaten uit ‘De Stemming’ van 2019 stellen ze vast dat slechts één vijfde (19%) van de 65-plussers van partij is veranderd, waar dit bij de jongere groep 25% bedraagt.

Omdat in Vlaanderen anno 2024 20% van de stemgerechtigde bevolking ouder is dan 65, kan hun stem doorslaggevend zijn bij de verkiezingen. Het wordt volgens Verwee e.a. (2023) dan ook steeds aantrekkelijker voor politieke partijen om hun pijlen op deze groep te richten.

Wat betreft de opkomst van ouderen bij de lokale verkiezingen van 2024 maken verschillende middenveldorganisaties, waaronder de Vlaamse Ouderenraad, zich zorgen over de recente afschaffing van de opkomstplicht in Vlaanderen. Hierdoor zouden mensen in kwetsbare situaties kunnen beslissen om niet te gaan stemmen. Zo vormen fysieke drempels (bv. ontoegankelijke stemlokalen, onaangepast openbaar vervoer, het feit dat niemand in het stemhokje hulp mag bieden) en digitale drempels voor

heel wat mensen, waaronder ook ouderen, een uitdaging. Steden en gemeenten moeten zich hiervan bewust worden en actie ondernemen.

2. RECHTEN VAN OUDEREN

2.1. Naar een VN-conventie over de rechten van ouderen?

Er is vandaag geen internationaal verdrag voor de rechten van ouderen, zoals wel het geval is voor kinderen of voor personen met een handicap. Organisaties zoals Age Platform Europe pleiten daarom al jaren voor een VN-conventie die de rechten van ouderen beschermt.

Waarom is een apart verdrag nodig?

Er is sprake van systematische schendingen van de mensenrechten van ouderen, ook in België. De grondrechten van ouderen, zoals het recht op een menswaardig leven, lichamelijke en geestelijke integriteit, vrijheid en veiligheid, staan onder druk. Dit werd heel duidelijk en waarneembaar tijdens de COVID-19 pandemie.

“De COVID-19 pandemie heeft reeds bestaande mensenrechtenschendingen uitvergroot en zeer brede gevolgen gehad voor ouderen: ze zijn verstooken gebleven van gezondheidszorg; ze zijn fysiek en sociaal geïsoleerd geraakt; en ze zijn het slachtoffer geworden van ageist attitudes. Ondanks het feit dat ouderen zo'n diverse groep vormen, zijn ze als kwetsbaar bestempeld en gebrandmerkt als een last voor de samenleving. De pandemie heeft duidelijk gemaakt dat stigmatisering en leeftijdsdiscriminatie dringend moeten worden bestreden.”
([Claudia Mahler](#), VN onafhankelijke expert mensenrechten voor ouderen)

Een VN-verdrag zou een sterk instrument zijn om deze rechten beter te beschermen en schendingen aan te pakken. Zo'n verdrag zou immers juridisch bindend zijn en zou landen verplichten om toezichtmechanismen te implementeren en regelmatig te rapporteren aan de VN, wat zou bijdragen aan een betere naleving van de rechten van ouderen. Organisaties zoals het [Vlaams Mensenrechteninstituut](#), [UNIA](#) en [Amnesty International](#) vragen daarom de steun van België voor een apart VN-verdrag.

Wat betekent een “rechten-gebaseerde benadering van ouder worden”?

Een rechten-gebaseerde benadering van ouder worden gaat verder dan louter een behoeftebenadering en verzekert dat de rechten van ouderen centraal staan in alle beleids- en praktijkbeslissingen. Dit houdt in dat er aandacht is voor gelijkheid, non-discriminatie, participatie en inclusie van ouderen in de samenleving (zie flyer van Age Platform Europe).

Behoeftegerichte benadering	Rechten-gebaseerde benadering
Ouderen ervaren tekorten/zijn kwetsbaar	Ouderen zijn rechthebbenden
Ouderen kunnen hulpbehoevend zijn	Ouderen zijn burgers
Ouderen zijn passief	Ouderen zijn deelnemers
Focus op kwetsbaarheid van het individu en van de groep	Focus op omgevings- en maatschappelijke factoren die barrières creëren voor het gelijke genot van rechten
Ouderen verdienen aandacht	Wij hebben verplichtingen tegenover ouderen
Focus op input, niet op uitkomst	Focus op proces en uitkomst
Gericht beleid voldoet aan behoeften van kwetsbare mensen/groepen	Leeftijdsbestendige universele beleidsvorming om het volledige en gelijke genot van alle mensenrechten te garanderen

Figuur 6.1: Verschillen tussen een behoeftegerichte en rechten-gebaseerde benadering

Wat is de positie van België?

Op vrijdag 7 juli 2023 organiseerde de Senaat hierover een hoorzitting ([Senaat nr. 7-272](#)). Als conclusie vroeg de Senaat de regering “op EU-niveau een gemeenschappelijk standpunt in te nemen met het oog op een nieuw internationaal instrument voor de bescherming van de rechten van ouderen”. In het Federale Regeerakkoord 2025-2030 spreekt België zich voor het eerst expliciet uit - zoals ook Portugal, Spanje, Oostenrijk, Slovenië en Malta dat eerder deden - en stelt dat België de strijd zal aangaan tegen ageïsme en leeftijdsdiscriminatie en zich zal engageren voor de internationale VN-conventie rond ouderenrechten.

Wat wordt er al voor ouderen gedaan binnen de Verenigde Naties (VN)?

De VN Mensenrechtenraad (UN Council of Human Rights) heeft sinds 2013 een onafhankelijk expert aangesteld, die zich specifiek richt op de mensenrechten van ouderen. Anno 2024 is dat Dr. Claudia Mahler. Zij stelt thematische rapporten op over verschillende onderwerpen die betrekking hebben op de mensenrechten van ouderen. De laatste drie rapporten gingen over:

1. [Mensenrechten van ouderen in de context van door klimaatverandering veroorzaakte rampen](#) (2023)
2. [Geweld tegen, misbruik en verwaarlozing van ouderen](#) (2023)
3. [Ouderen en het recht op adequate huisvesting](#) (2022)

Claudia Mahler legt deze rapporten ook voor aan de VN Mensenrechtenraad. Elk rapport bevat een overzicht van haar activiteiten gedurende de verslagperiode en eindigt met een reeks aanbevelingen voor staten en andere belanghebbenden om de mensenrechten van ouderen te verbeteren en te beschermen.

Daarnaast bestaat sinds 2010 de [Open-Ended Working Group on Ageing](#) (OEWGA) binnen de Verenigde Naties. Deze werkgroep richt zich op het beschermen van de mensenrechten van ouderen.

Er worden jaarlijkse bijeenkomsten gehouden om te discussiëren over verbeteringen en aanvullingen op het huidige mensenrechtenkader voor ouderen en te kijken welke instrumenten nodig zijn, waar een draagvlak voor is en welke tekorten er zijn. De [werkgroep realiseerde een grote doorbraak](#) tijdens haar samenkomst in 2024.. Tijdens deze 14e sessie van de OEWGA werd voor het eerst **in consensus een aanbeveling gedaan voor een juridisch bindend instrument – een conventie** - om de mensenrechten van ouderen te bevorderen, beschermen en waarborgen. Dit besluit, dat binnenkort aan de Algemene Vergadering van de VN zal worden voorgelegd, markeert een **historische stap voorwaarts**.

De afgelopen jaren nam de Europese Commissie nooit zelf deel aan de Open-Ended Working Group on Ageing. Tijdens deze 14e editie gebeurde dat voor het eerst. In haar slotverklaring erkende de EU dat er meer moet worden gedaan om de mensenrechten op oudere leeftijd te beschermen, verwelkomde ze de goedkeuring van de aanbevelingen en beloofde ze verder samen te werken met de OEWG en andere relevante mensenrechtenfora.

En nu?

De reis is nog lang niet ten einde. Age Platform pleit ervoor dat de VN-Mensenrechtenraad actie onderneemt door een werkgroep op te richten, die de inhoud van het nieuwe verdrag zal uitwerken. De deelname en het leiderschap van de EU en haar lidstaten zullen van fundamenteel belang zijn in dit proces.

2.2. Ouderenmis(be)handeling

Het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling (VLOCO) is het aanspreekpunt voor de hulpverlener (verpleger, arts, politie, maatschappelijk werker, ...) bij ouderenmis(be)handeling. Burgers (oudere zelf, pleger, bezorgde familieleden...) kunnen niet bij VLOCO terecht. Zij kunnen zich wenden tot de Hulplijn [1712](#).

Uit het [jaarverslag van 2022](#) blijkt het volgende:

- In Vlaanderen werden er vorig jaar 1.122 situaties van ouderenmis(be)handeling (OMB) geregistreerd door de hulplijn 1712, de Centra voor Algemeen Welzijnswerk (CAW) en door het Vlaams Ondersteuningscentrum Ouderenmis(be)handeling (VLOCO).
- Per week zijn dit dus bijna 22 meldingen van ouderenmis(be)handeling.
- De cijfers stijgen licht ten opzichte van 2021 (967 situaties vs 1.122) of (van 190 naar 242 bij VLOCO alleen).
- Het VLOCO werd het vaakst geconsulteerd rond situaties van psychische mis(be)handeling (25%), fysiek geweld (21%), verwaarlozing (19%), schending van rechten (19%) en financieel of materieel misbruik (15%). In 26% van de gevallen was er sprake van een 'multiple problem'-situatie, waarbij minstens drie verschillende vormen van geweld aanwezig waren.

Deze meldingen zijn echter slechts het topje van de ijsberg. Naar schatting krijgt **1 op 6 zestigplussers** in Vlaanderen te maken met mis(be)handeling, maar erover praten, laat staan het melden, is niet evident.

In 2024 ontwikkelde Expertisecentrum Resilient People van UCLL daarom samen met ouderen en professionals en in samenwerking met VLOCO, de CAW's en hulplijn 1712 de toolbox '[Praatpicknick](#)'. Deze methodiek faciliteert gesprekken met actieve, thuiswonende ouderen over ouderenmis(be)handeling, nog voordat zij zelf een verhoogd risico lopen of ermee geconfronteerd worden.

3. INVLOED VAN VERMARKTING EN DE ZORGECONOMIE

3.1. Vermaatschappelijking van de zorg

Vermaatschappelijking van de zorg is een gekende evolutie in het zorgbeleid van de laatste decennia, die we grofweg kunnen indelen in twee fases. In de jaren 1980 startte de eerste ontwikkeling, die we 'de-institutionalisering' noemen. Residentiële zorg werd afgebouwd en mensen met zorgnoden gingen steeds minder naar woonzorgcentra, psychiatrische instellingen of voorzieningen voor personen met een handicap. Er werd meer ingezet op professionele zorg midden in de samenleving, zoals thuiszorg en gezinszorg, in plaats van zorg achter de muren van klassieke zorginstellingen. De zorg sloot zo beter aan op de leefsituatie van de zorgvrager. Een belangrijke voorwaarde was dat actoren in zorg en gezondheid op lokaal niveau met elkaar samenwerkten, over de sectorgrenzen heen.

Bij de tweede beweging focuste het beleid zich **niet enkel op zorg 'in' de samenleving, maar ook op zorg 'door' de samenleving**. Beleidsteksten, decreten en politieke visienota's legden de focus alsmaar meer op informele zorgverleners zoals vrijwilligers en mantelzorgers. Ook sociale netwerken, buurtwerkingen en verenigingen kregen een prominenter plek in het zorgbeleid. De afgelopen vijf jaar zagen we deze laatste tendens zich nog heel hard doortrekken (De Donder et al., 2024).

3.2. Decentralisering van de zorg

De twee bovengenoemde tendensen hebben zich vertaald in een groeiende decentralisering van de zorg.

We geven hieronder graag enkele voorbeelden mee. Sinds de start van de Proeftuinen Zorginnovatie in 2013, een project dat zorgde voor de opstart van de eerste 'Actief Zorgzame Buurten' in Brussel en Antwerpen (De Donder et al., 2017), kwam er steeds meer beweging rond zorgzame buurten. Ook was er het project '[Minder mazen, meer net](#)' van SAAMO Limburg en SAAMO West-Vlaanderen, van 2018 tot 2021. Met dat project ontwikkelde SAAMO methodieken voor lokale besturen die zorgzame buurten willen creëren. De methodieken werden getest in vier landelijke gemeenten, met een focus

op bewoners in een kwetsbare situatie of in verdoken armoede (SAAMO 2023). In 2019 en 2020 werden 35 zorgzame buurt-praktijken in Vlaanderen en Brussel ondersteund door het Fonds Dr. Daniël De Coninck. Het ging om 35 unieke projecten, elk met een eigen aanpak, maar allemaal met hetzelfde doel: lokale samenwerking in zorgzame buurten mogelijk maken (De Donder et al., 2021). Tenslotte zijn er natuurlijk ook nog de [129 zorgzame buurten](#) in Vlaanderen en Brussel, die steun kregen van de Vlaamse overheid (2022-2025).

3.3. Toename schaalvergroting en commercialisering van woonzorgcentra

De laatste jaren zijn steeds meer zorgvoorzieningen in handen van commerciële spelers. In 2021 antwoordde toenmalig minister van Welzijn, Volksgezondheid, Gezin en Armoedebestrijding, Wouter Beke, op een parlementaire vraag dat er aanzienlijke verschillen zijn tussen de gewesten. In Vlaanderen wordt ongeveer 20 à 25% van de zorgvoorzieningen commercieel uitgebaat. In 2010 was dat nog maar 10%. In Wallonië is 55% van de woonzorgcentra in commerciële handen, en in Brussel zelfs 70%. In het recentste rapport van het Rekenhof over de financiering, financiële stromen en inzet van het zorgpersoneel in Vlaamse woonzorgcentra (maart 2024) lezen we dat de residentiële zorgsector in Vlaanderen ondertussen al voor **37,2%** bestaat uit 'profit' voorzieningen. Er zijn daarnaast ook **26,5% publieke voorzieningen** en **36,3% 'non-profit'** voorzieningen. Het betreft hier de cijfers voor woonzorgcentra. De cijfers voor erkende woongelegenheden zijn licht verschillend: 28,7% woongelegenheden zijn in publieke handen, 39,0% in non-profit voorzieningen en 32,4% profit.

Op vijf jaar tijd kreeg het Belgische woonzorglandschap een heel ander gezicht. De stijgende commercialisering gaat gepaard met schaalvergroting. De groepen achter de voorzieningen zijn vaak internationale ondernemingen met marktdominantie. In Vlaanderen maakt de helft van de commerciële voorzieningen deel uit van een internationale groep. Tot zeven jaar geleden waren de drie grootste groepen, namelijk Senior Living Group, Armonea en Senior Assist, nog in Belgische handen. Intussen werden ze overgenomen door internationale spelers. Korian, de grootste beursgenoteerde zorggroep in Europa, nam eerst Senior Living Group over en daarna de meeste woonzorgcentra van Senior Assist. Senior Living Group blijft de Belgische tak van Korian en was in 2021 marktleider in België met bijna 9% van de 'bedden' in meer dan 120 voorzieningen. Armonea werd in 2019 door het Franse Colisée overgenomen en is goed voor 87 woonzorgcentra. Zo werd Colisée de vierde grootste aanbieder van ouderenzorg in Europa. In 2022 werd Colisée dan weer overgenomen door EQT, een Zweeds investeringsfonds. Ten slotte is er de beursgenoteerde Franse groep Orpea, dat sinds 2024 onder de naam Emeis voortgaat, met 50 vestigingen in België. Deze ontwikkelingen maken dat **één vijfde van de Belgische woonzorgcentra in handen is van drie multinationals**.

4. TEVREDENHEID OVER BELEID EN MAATSCHAPPELIJK VERTROUWEN

4.1. Tevredenheid over en vertrouwen in beleid

Ouderen in Vlaanderen hebben minder vertrouwen in de overheid dan het jongere deel van de bevolking (personen onder de 35 jaar). Wat betreft de tevredenheid over het beleid, toont een bevraging in 2024 dat deze het hoogste is voor de lagere bestuursniveaus: 5,8/10 voor de lokale overheid, 5,4/10 voor de provinciale overheid, 5,1/10 voor de Vlaamse overheid en 4,6/10 voor de federale en Europese overheid (Statistiek Vlaanderen 2024a).

Op het vlak van vertrouwen in de overheid zijn de cijfers lager: 28% van de ouderen heeft vertrouwen in de lokale overheid, 16% in de provinciale overheid, 17% in de Vlaamse overheid, 11% in de federale overheid en 12% in de Europese overheid. Opvallend is dat voor deze laatste twee niveaus, federaal en Europees, de **65-plussers het laagste percentage hebben in vergelijking met hun jongere leeftijdsgroepen** (Statistiek Vlaanderen 2024b).

4.2. Maatschappelijk vertrouwen

Ouderen hebben een hoger maatschappelijk vertrouwen. In Vlaanderen schatten 65-plussers hun medemensen vaker behulpzamer in dan andere leeftijdscategorieën (Statistiek Vlaanderen, 2024c). Een gelijke trend zien we met betrekking tot vertrouwen in maatschappelijke instellingen zoals de politie of het onderwijs (Statistiek Vlaanderen, 2024d).

5. BELGIË EN EUROPA: POLITIEKE KLIMAAT

5.1. Besparingen

Vanuit de Europese Unie heeft België de opdracht gekregen om in de komende jaren **23 miljard euro te besparen** (VRT Nieuws, 2024). De nieuwe regering zal dan ook stevige inspanningen moeten leveren om de begroting in evenwicht te krijgen. Het blijft echter afwachten welke invloed deze besparingen zullen hebben op het ouderenbeleid, de zorg en de sociale zekerheid.

5.2. Geopolitiek klimaat

Verder heeft de Russische invasie van Oekraïne in 2022 het veiligheidslandschap van de EU aanzienlijk veranderd, waardoor deze gedwongen werd haar defensiecapaciteit uit te breiden en te streven naar meer strategische autonomie (Europese Raad, 2024). Ouderen zijn kwetsbaar voor de gevolgen van crises zoals deze oorlog. De aanhoudende oorlog heeft zware gevolgen voor oudere vluchtelingen, vooral zij die uit Oekraïne komen. Door armoede en gezondheidsproblemen hebben zij veel moeilijker toegang tot hulp (Handicap International, 2022).

5.3. Klimaatverandering

Daarnaast warmt Europa, net als de rest van de wereld, in hoog tempo op. Het Europees Milieuagentschap waarschuwt dat het huidige beleid onvoldoende is om de toenemende klimaatrisico's aan te pakken, die onder meer voedsel- en energiezekerheid en de volksgezondheid bedreigen. (European Environment Agency, 2024). De klimaatverandering vormt ook voor oudere bevolkingsgroepen in Europa een bedreiging. Naarmate de wereldbevolking vergrijst, worden ouderen, vooral zij met een beperking of chronische gezondheidsproblemen, steeds kwetsbaarder voor extreme weersomstandigheden zoals hittegolven en overstromingen. Ondanks deze kwetsbaarheid beschikken ouderen over waardevolle hulpbronnen, zoals lokale kennis en stemrecht, die klimaatmaatregelen kunnen ondersteunen. Het blijft echter van cruciaal belang om ouderen te betrekken bij klimaatstrategieën en de obstakels aan te pakken, waarmee ze geconfronteerd worden. Het betrekken van ouderen bij het klimaatbeleid essentieel voor hun bescherming, hun wijsheid en maatschappelijke bijdrage zijn hierbij van groot belang (Haq, 2023).

In België lijken ouderen zich **minder zorgen te maken over klimaatverandering** dan jongeren. Hoewel de bezorgdheid over milieuproblemen leeftijdsgebonden lijkt te zijn (oudere generaties maken zich meer zorgen dan jongeren), geldt dit niet voor klimaatverandering. 54% van de jongvolwassenen (18-29-jarigen) gaven aan zich hier (extreem) veel zorgen over te maken, tegenover 40% van de 50-64-jarigen en 42% van de 65-plussers (Sciensano, 2022). Nochtans geeft 67% van de ouderen aan de gevolgen van de klimaatverandering dagelijks te voelen (European Investment Bank, 2022).

Uit '[De Stemming](#)' 2022 blijkt ook nog dat ouderen **minder 'actiebereidheid' tonen voor klimaat** dan jongere groepen: ze gaven vaker aan niet geneigd te zijn om minder te vliegen, minder vlees te eten of een deel van hun inkomen af te staan om de opwarming van de aarde te stoppen (Verwee et al., 2023). [Grootouders voor het Klimaat](#) vzw, laat een ander geluid horen: ze vormen een ongebonden burgerbeweging van ouderen die bezorgd zijn om de klimaatverandering en de gevolgen ervan voor toekomstige generaties.

Voorbeelden lokale projecten Politiek-juridische ontwikkelingen

- [Grootouders voor het Klimaat](#) is een ongebonden burgerbeweging van ouderen die bezorgd zijn om de klimaatverandering en de gevolgen ervan voor toekomstige generaties.
- [The Open-Ended Working Group on Ageing](#) onderzoekt en beschermt het bestaande internationale kader van de mensenrechten van ouderen.
- Met het project '[Minder mazen, meer net](#)' ontwikkelde SAAMO methodieken voor lokale besturen die zorgzame buurten willen creëren.

Samenvatting Politiek-juridische ontwikkelingen

Politieke betrokkenheid en voorkeur

- Bijna 30% van de 60-plussers heeft het gevoel dat ze niet meer meetellen en 20% heeft het gevoel dat ze niet serieus genomen worden door anderen.
- 28% van de 65-plussers heeft vertrouwen in de lokale overheid, 16% in de provinciale overheid, 17% in de Vlaamse overheid, 11% in de federale overheid en 12% in de Europese overheid.
- Lagere politieke participatie bij ouderen (31% tegenover 36% van de totale populatie).
- Binnen politieke mandaten is er een ondervertegenwoordiging van 70-plussers.
- Meer politieke stabiliteit bij 65-plussers: ze blijven meer bij dezelfde partij. De grootste partij onder ouderen is NV-A met 36,7% van de stemmen.

Internationale ouderenrechten en VN-verdrag

- Er is geen internationaal verdrag voor de rechten van ouderen.
- Historische stap: in 2024 deed de Open-Ended Working Group on Ageing een aanbeveling voor een juridisch bindend instrument voor ouderenrechten. Dit voorstel wordt voorgelegd aan de VN.

Ouderenmis(be)handeling in Vlaanderen

- Naar schatting één op zes 60-plussers wordt hiermee geconfronteerd.
- Melden blijft moeilijk: er werden in één jaar tijd 1.122 gevallen van ouderenmis(be)handeling gemeld in Vlaanderen.

België en Europa: politiek klimaat

- Beleid moet besparen.
- Geopolitiek klimaat: Russische invasie van Oekraïne in 2022.
- Klimaatverandering.

REFERENTIELIJST

- Agentschap Binnenlands Bestuur. (2023). *Periodiek Rapport Mandatendatabank*. Geraadpleegd op https://assets.vlaanderen.be/image/upload/v1690550528/periodiek_rapport_mandatendatabank_juni_2023_ftbo4o.pdf.
- Arnoudt, R. (2024). Europa legt ons land fors besparingstraject op: minstens 23 miljard euro op 4 of 7 jaar (21 juni). Geraadpleegd op <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/06/21/europese-commissie-saneringstraject-begroting/>.
- De Donder, L. et al. (2021). *Lokaal Samenwerken in Zorgzame Buurten*. Brussel: KBS/ Fonds Dr. Daniël De Coninck. Geraadpleegd op <https://media.kbs-frb.be/nl/media/7787/20210413PP.pdf>.
- De Donder, L., et al. (2017). *Zorginnovatie in Vlaamse proeftuinen: Onderzoek naar Actief Zorgzame Buurten in Brussel en Antwerpen. Kenniscentrum WWZ - Woonzorg Brussel*. Geraadpleegd op <https://researchportal.vub.be/en/publications/zorginnovatie-in-vlaamse-proeftuinen-onderzoek-naar-actief-zorgza>.
- De Donder, L., Stegen, & H., Hoens, S. (2024). *Caring Neighbourhoods in Belgium: Lessons learned on the Development, Implementation and Evaluation of 35 Caring Neighbourhoods Projects. Palliative Care and Social Practice*, 18(1), 1-14. Geraadpleegd op https://researchportal.vub.be/files/110740211/De_Donder_et_al_2024_Caring_Neighbourhoods_in_Belgium_Lessons_learned_on_the_development_implementation_and_evaluation.pdf.
- European Environment Agency (2024). *European Climate Risk Assessment: Executive Summary*. EEA Report 01/2024. Geraadpleegd op <https://www.eea.europa.eu/publications/european-climate-risk-assessment>.
- European Investment Bank (2022). *The EIB Climate Survey: Citizens call for Green Recovery*. Geraadpleegd op https://www.eib.org/attachments/publications/the_eib_climate_survey_2021_2022_en.pdf
- Handicap International Humanity and Inclusion (2022). *Ukraine, where Sirens sound Day and Night: A Focus on Persons with Disabilities and Provision of Emergency Health Services. Factsheet October 2022*. Geraadpleegd op https://www.hi.org/sn_uploads/document/Factsheet-Ukraine-Advocacy-EN-final-14102022.pdf
- Haq, G. (2024). *Weathering the Storm: Protecting the Human Rights of Older Persons in a Changing Climate. AGAC Issue Focus 5 (1)*, 7-20. Geraadpleegd op https://asemgac.org/bbs/bbs/view.php?bbs_no=47&data_no=8758&page_no=1&sub_id=.
- Kok, A., & Glas, L. (2023). *LASA: Generativiteit: Investeren Nederlandse ouderen in de volgende Generaties? Geron*, 29(3). Geraadpleegd op <https://gerontijdschrift.nl/artikelen/generativiteit-investeren-nederlandse-ouderen-in-de-volgende-generaties/>.
- Raad van Europa. (2024). *Council Conclusions on EU Security and Defence*. Brussels, 27th May (Outcome of Proceedings). Geraadpleegd op <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9225-2024-INIT/en/pdf>

- Rekenhof. (2024). *Vlaamse woonzorgcentra: financiering, financiële stromen en inzet zorgpersoneel*. Geraadpleegd op https://www.ccrek.be/sites/default/files/Docs/2024_10_woonzorgcentra.pdf.
- Saamo. (2023). *Minder Mazen, Meer Net: Aan de slag met Zorgzame Buurten*. Geraadpleegd op <https://www.saamo.be/tool/minder-mazen-meer-net-tools-voor-zorgzame-buurten/>
- Sciensano. (2022). *Tiende COVID-19-Gezondheidsenquête: Eerste resultaten*. Geraadpleegd op https://www.sciensano.be/sites/default/files/report10_covid-19his_nl_final.pdf
- Statistiek Vlaanderen (2024a, September, 5). *Tevredenheid met het beleid*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/relatie-overheid-en-burger/tevredenheid-met-het-beleid>
- Statistiek Vlaanderen (2024b, September, 6). *Vertrouwen in de overheid*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/relatie-overheid-en-burger/vertrouwen-in-de-overheid#ouderen-en-inwoners-van-het-platteland-hebben-minder-vertrouwen-in-de-vlaamse-overheid>.
- Statistiek Vlaanderen (2024c, September, 10). *Vertrouwen in de medemens*. Geraadpleegd op <http://cdn.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/sociale-samenhang/vertrouwen-in-de-medemens>
- Statistiek Vlaanderen (2024d, Maart, 15). *Vertrouwen in instellingen*. Geraadpleegd op <https://www.vlaanderen.be/statistiek-vlaanderen/relatie-overheid-en-burger/vertrouwen-in-de-overheid>
- Verwee, A., Lefevere, J., & Walgrave, S. (2023). Politiek gedrag en attitudes van Vlaamse ouderen: Een analyse op basis van De Stemming 2022. *Geron*, 28(2), 1-6. Geraadpleegd op <https://gerontijdschrift.nl/artikelen/politiek-gedrag-en-attitudes-van-vlaamse-ouderen-ee-analyse-op-basis-van-de-stemming-2022/>
- Vlaamse Ouderenraad (2022). *Barometer – Rapport 2022. Bevestigingen van 2020-2021*. Geraadpleegd op <https://www.ouderenraden.be/publicatie/barometer-rapport-2022>.

Bijlage 1: Vragenlijst interne stakeholders

1. **Wie bent u** en namens welke organisatie vult u deze vragenlijst in? [2X OPEN VELD: NAAM / ORGANISATIE]
2. **Omschrijf in één zin hoe u de Vlaamse Ouderenraad ziet.** [VRIJ VELD]
3. **Adviseren**
 - a. Hoe beoordeelt u de kwaliteit en relevantie van de adviezen? [SCHAAL]
 - b. Hoe evalueert u het proces van voorbereiding en totstandkoming van de adviezen? [SCHAAL]
 - c. Hoe kunnen we de totstandkoming van de adviezen verbeteren? [VRIJ VELD]
 - d. Hebt u concrete tips om het advieswerk te versterken? [VRIJ VELD]
 - e. Hoe beoordeelt u de impact van de Vlaamse Ouderenraad op het beleid? [SCHAAL]
 - f. Hoe beoordeelt u de aanwezigheid van de Vlaamse Ouderenraad in het maatschappelijk debat? Verklaar [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
4. **Informereren en sensibiliseren**
 - a. Hoe tevreden bent u over de communicatiekanalen?

Communicatiekanaal	Aspecten	Heel tevreden	Tevreden	Noch tevreden, noch ontevreden	Ontevreden	Heel ontevreden
Externe nieuwsbrief	Inhoudelijke relevantie					
	Toegankelijkheid					
	Laagdrempeligheid					
BackstAGE (interne nieuwsbrief)	Inhoudelijke relevantie					
	Toegankelijkheid					
	Laagdrempeligheid					
Magazine Actueel	Inhoudelijke relevantie					
	Toegankelijkheid					
	Laagdrempeligheid					
Website www.vlaamse-ouderenraad.be	Inhoudelijke relevantie					
	Toegankelijkheid					
	Laagdrempeligheid					

Social media	Inhoudelijke relevantie					
	Toegankelijkheid					
	Laagdrempeligheid					

Eventuele feedback rond de communicatie? [VRIJ VELD]

- b. Op welke manier maakt u of uw organisatie gebruik van de aangeboden informatie? [VRIJ VELD]
- c. Hoe beoordeelt u de sensibiliseringscampagnes, bv. www.bepaaljeverhaal.be en www.kopzorgen.be? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- d. Moet de Vlaamse Ouderenraad zijn sensibiliseringsopdracht volgens u anders aanpakken, versterken of verruimen? Zo ja, in welke zin? [VRIJ VELD]
- e. Hoe bruikbaar evalueert u de fotodatabank van de Vlaamse Ouderenraad? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- f. Weerspiegelt de diversiteit onder ouderen zich inhoudelijk en qua beeldvorming in de communicatie van de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
- g. In welke mate slaagt de Vlaamse Ouderenraad erin om **moeilijk te bereiken en te betrekken groepen** van ouderen te bereiken? [VRIJ VELD]
- h. Hoe beoordeelt u de impact van de Vlaamse Ouderenraad in het stimuleren van realistische beeldvorming rond ouderen? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]

5. Vlaamse Ouderenraad · Lokaal

- a. Hoe evalueert u de nieuwe rol (sinds 2022) van de Vlaamse Ouderenraad in het lokaal ondersteunen van de regionale platformen en de interregionale stuurgroepen ouderenbeleidsparticipatie? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- b. In welke mate bent u tevreden over de uitgebouwde instrumenten (barometer, ouderenraden.be, vormingen, ...) ten aanzien van lokale ouderenraden? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- c. Wat zijn uw verwachtingen rond Vlaamse Ouderenraad · Lokaal in de toekomst? Op welke manier ziet u de werking continueren en groeien? [VRIJ VELD]

6. Interne werking en samenwerking

- a. Hoe beoordeelt u/uw organisatie de werking van de commissies en opdeling tussen de commissies? [SCHAAL]
- b. Hoe zouden we de kwaliteit van de commissiewerkingen kunnen versterken? [VRIJ VELD]
- c. Hoe evalueert u/uw organisatie de communicatie vanuit het secretariaat naar de lidorganisaties en hun vertegenwoordigers toe? [VRIJ VELD]
- d. Waarvoor hebt u rechtstreeks contact met de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
- e. Op welke manier hebt u rechtstreeks contact met de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
- f. Hoe ervaart u de contacten met de Vlaamse Ouderenraad? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- g. Wat is de meerwaarde van de Vlaamse Ouderenraad voor u/uw organisatie? [VRIJ VELD]
- h. Hoe zouden we die meerwaarde nog kunnen versterken? [VRIJ VELD]

7. Overleg van de ouderenorganisaties (enkel in te vullen door de ouderenverenigingen)

- a. Sluiten de geformuleerde doelstellingen van het overleg nog steeds aan bij uw verwachtingen? [VRIJ VELD]
- b. In hoeverre worden die verwachtingen volgens u bereikt? [VRIJ VELD]

- c. Op welk niveau dient het overleg tussen de verenigingen gestuurd en gevoerd te worden (voorzitters – directeurs – medewerkers)? [VRIJ VELD]
 - d. Wie dient de beslissingen/initiatieven van het overleg uit te voeren? Wat zijn daarin de verwachtingen ten aanzien van het secretariaat van de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
 - e. In welke mate moet de Vlaamse Ouderenraad eerder faciliterend optreden dan als voortrekker te fungeren wat betreft belangenbehartiging voor ouderen? [VRIJ VELD]
- 8. Internationaal (enkel in te vullen door de ouderenverenigingen)**
- a. Hoe kijkt uw organisatie aan tegen de belangenbehartiging van de Vlaamse ouderen(organisaties) op Europees niveau? Verkiest u een model waarbij iedere organisatie hier zelf voor instaat, of verwacht u dat de Vlaamse Ouderenraad dit voor uw organisatie opneemt? [VRIJ VELD]
 - b. Welke rol moet de Vlaamse Ouderenraad in de toekomst opnemen rond internationale vertegenwoordiging (bv. VN-Ouderenrechtenverdrag)? Verkiest u een model waarbij iedere organisatie hier zelf voor instaat, of verwacht u dat de Vlaamse Ouderenraad dit voor uw organisatie opneemt? [VRIJ VELD]
- 9. Maatschappelijke context**
- a. Wat verwacht je in de toekomst van de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
 - b. Wat zie jij als de voornaamste uitdagingen voor de Vlaamse Ouderenraad om (nog) beter tegemoet te komen aan jouw verwachtingen? Heb je concrete suggesties? [VRIJ VELD]
 - c. Waarin verschilt de Vlaamse Ouderenraad van andere ouderenorganisaties volgens jou? [VRIJ VELD]
 - d. Beeld je je in: de Vlaamse Ouderenraad binnen 15 jaar, in 2040: welke maatschappelijke verandering voor ouderen heeft onze organisatie verwezenlijkt? [VRIJ VELD]
 - e. Om dat te verwezenlijken: wat is daar volgens jou prioritair voor nodig? [VRIJ VELD]
 - f. Welke maatschappelijke tendensen zijn voor jou opvallend en mee te nemen als we het hebben over de toekomst van ouderenbeleid in Vlaanderen? [VRIJ VELD]
 - g. Zijn er nog bijkomende bedenkingen die jij/jouw organisatie wil meegeven in het kader van de interne zelfevaluatie van de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
 - h. Aan wie of aan welke organisatie moeten we volgens jou deze bevraging ook voorleggen? [VRIJ VELD]

Bijlage 2: Vragenlijst externe stakeholders

1. Algemeen

- a. **Wie bent u** en namens welke organisatie vult u deze vragenlijst in? [2X OPEN VELD: NAAM / ORGANISATIE]
- b. **Omschrijf in één zin hoe u de Vlaamse Ouderenraad ziet.** [VRIJ VELD]

2. Advisering

De Vlaamse Ouderenraad zet in op het neerzetten van sterk beleidswerk. Over beleidsdomeinen heen en gevoed vanuit inhoudelijke expertise, signalen van de basis en een actieve uitwisseling tussen ouderen.

- a. Hoe beoordeelt u de kwaliteit en relevantie van de beleidsadviezen? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- b. Hoe beoordeelt u de impact van de Vlaamse Ouderenraad op het beleid? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- c. Hoe beoordeelt u de aanwezigheid van de Vlaamse Ouderenraad in het maatschappelijk debat? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]

3. Communicatie

De Vlaamse Ouderenraad versterkt het beleids- en sensibiliseringswerk dankzij de uitbouw van een professioneel en proactief communicatiebeleid.

- a. Als communicatiekanalen gebruikt de Vlaamse Ouderenraad vooral de nieuwsbrief, het magazine Actueel, sociale media en onze website. Hoe beoordeelt u
 - i. de inhoudelijke relevantie van de communicatie? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
 - ii. de toegankelijkheid [SCHAAL] van deze communicatie?
 - iii. het taalgebruik [SCHAAL] van deze communicatie?
- b. Hoe beoordeelt u de impact van de Vlaamse Ouderenraad in het stimuleren van realistische beeldvorming rond ouderen? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- c. Welke impact hebben onze sensibiliseringscampagnes, bv. www.bepaaljeverhaal.be en www.kopzorgen.be? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]

4. Vlaamse Ouderenraad · Lokaal

De Vlaamse Ouderenraad wil de participatie van ouderen aan het lokale ouderenbeleid verder ondersteunen en bevorderen aan de hand van een gevarieerd aanbod dat rekening houdt met de diversiteit onder lokale ouderenraden.

- a. Hoe beoordeelt u de rol van Vlaamse Ouderenraad · Lokaal vandaag? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- b. Hoe bruikbaar is de website www.ouderenraden.be? Verklaar. [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
- c. Kent u de vormingen van Vlaamse Ouderenraad · Lokaal? [JA/NEEN]

Indien JA: Hoe beoordeelt u deze vormingen? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]

- d. Wat kan in de toekomst nog verbeteren aan de werking van Vlaamse Ouderenraad · Lokaal? [VRIJ VELD]

5. Maatschappelijke context

- a. Welke rol heeft de Vlaamse Ouderenraad vandaag volgens u? [VRIJ VELD]
- b. In welke mate speelt de Vlaamse Ouderenraad voldoende actief in op het maatschappelijke debat, bv. via pers of opinies? [VRIJ VELD]
- c. Welke maatschappelijke tendensen zijn voor u opvallend en mee te nemen als we het hebben over de toekomst van het ouderenbeleid in Vlaanderen? [VRIJ VELD]
- d. Wat verwacht u van de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
- e. Voldoet de Vlaamse Ouderenraad aan deze verwachtingen? Geef een score van helemaal akkoord tot helemaal niet akkoord. [SCHAAL]
- f. Hoe kan de Vlaamse Ouderenraad (nog) beter tegemoetkomen aan deze verwachtingen? [VRIJ VELD]
- g. Beeld u in: de Vlaamse Ouderenraad in 2040: welke maatschappelijke verandering voor ouderen heeft onze organisatie verwezenlijkt? [VRIJ VELD]

- h. Om dat te verwezenlijken: wat is daar volgens u prioritair voor nodig? [VRIJ VELD]
- 6. Contacten en samenwerking**
- a. Hoe groot is de meerwaarde van de Vlaamse Ouderenraad voor u/uw organisatie? [SCHAAL]
 - b. Omschrijf deze meerwaarde voor u/uw organisatie? [VRIJ VELD]
 - c. Waarvoor rekent u/uw organisatie op de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD] [MEERKEUZELIJST + ANDERE]
 - d. Waarvoor hebt u rechtstreeks contact met de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
 - e. Op welke manier hebt u rechtstreeks contact met de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]
 - f. Hoe ervaart u de contacten met de Vlaamse Ouderenraad? [SCHAAL] + [VRIJ VELD]
 - g. Aan wie of aan welke organisatie moeten we volgens u deze bevraging ook voorleggen? [VRIJ VELD]
- 7. Hebt u nog suggesties voor de rol en/of werking van de Vlaamse Ouderenraad? [VRIJ VELD]**

Bijlage 3: Overzicht respondenten en participanten stakeholderbevraging

Respondenten externe stakeholders	
Zorgorganisaties	Zorgnet-Icuro
	Vereniging van Vlaamse Steden en Gemeenten (VVSG)
Welzijnsorganisaties	Vlaams Huurdersplatform
	Vlaams Patiëntenplatform
	Onafhankelijk Leven vzw
	Belgische Vereniging Geriatrie en Gerontologie
Onderzoeksinstituten	Onderzoekscentrum Zorg in Connectie KdG
	Arteveldehogeschool opleiding Sociaal Werk
	VIKZ
	VUB
Regionaal Platform Ouderenbeleidsparticipatie	RPO Ieper-Veurne
	RPO Meetjesland
	RPO Vlaamse Ardennen
	RPO Leuven
	RPO Roeselare-Tielt
	RPO Antwerpen-Zuid
	RPO Antwerpen-Noord
	RPO Oostende-Diksmuide
	RPO Mechelen
Overige	Trialoog project
Totaal	21

Respondenten interne stakeholders	
Dagelijks bestuur + Team	10
Leden cat.1	Cultuurvuur
	Vief
	S-Plus
	OKRA
	Vlaamse Actieve Senioren
	NEOS
Leden cat.2	CD&V-senioren
	ABVV-senioren
	GroenPlus
	Grijze Geuzen
	ACLB E-Team
	GOSA
	Seniorenraad van de Landelijke Beweging
Toegetreden leden	Abbeyfield Vlaanderen
	Brussels Ouderenplatform
	Fediplus
	Grootouders voor het Klimaat
	RainbowAmbassadors
	ISO Vlaams-Brabant
	ISO Antwerpen
	ISO Limburg
Onafhankelijke deskundige	2
Overige	VLOCO (Vlaams Ouderenmis(be)handeling) Ondersteuningspunt

Totaal	42
---------------	-----------

Deelnemers focusgroepen	
Vrijwilligers Vlaamse Ouderenraad	Commissievoorzitter WGZ
	Commissievoorzitter WMO (plaatsvervangend)
	Commissievoorzitter SP&B
	Commissievoorzitter I&P (+ onafhankelijke deskundige in commissie LOB)
	Commissievoorzitter LOB (+ vertegenwoordiger in ISO Oost-Vlaanderen)
	Voorzitter ISO Vlaams-Brabant (+ commissielid WMO en LOB)
	Bestuurslid voor VL@s
	Bestuurslid voor ABVV Senioren
	Lid Algemene Vergadering voor RainbowAmbassadors + commissielid I&P
Directeurs en coördinatoren lidorganisaties	OKRA
	NEOS
	Cultuurvuur
	S-Plus
Externe deskundigen	Hakki Demirkapu Professor Huisartsengeneeskunde, CRA in wzc
	Robert Geeraert Oud-directeur wzc, gastprofessor Erasmushogeschool Brussel
	Veerle Baert Onderzoeker en docent Arteveldehogeschool Gent
	Sofie Van Regenmortel Onderzoeker SARLab VUB
	Gaby Jennes

	Externe deskundige Vlaamse Ouderenraad en oud-opleidingshoofd Kenniscentrum Gezinswetenschappen
	Ann Peuteman Journalist
	Tarci Windey Externe deskundige Vlaamse Ouderenraad, oud-beleidsmedewerker Zorgnet-Icuro
	Anja Declerq* Onderzoeker KU Leuven

*individueel gesprek